

***Republika Srbija
AP Vojvodina
Opština Kovačica***

***Plan razvoja
opštine Kovačica
2022-2028***

Projekat je finansiran od strane Pokrajinskog sekretarijata
za regionalni razvoj, međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu i Opštine Kovačica

OPŠTINA KOVAČICA

PLAN RAZVOJA OPŠTINE KOVAČICA ZA PERIOD 2022 – 2028. GOD.

Kovačica, mart 2022.

Sadržaj

UVODNA REČ PREDSEDNIKA OPŠTINE JAROSLAVA HRUBIKA.....	6
POTREBA ZA IZRADOM PLANA RAZVOJA	7
I UVODNI DEO	9
1.1. MAKROEKONOMSKI OKVIR	9
1.2. STRATEŠKI CILJEVI REGIONALNOG RAZVOJA SRBIJE	11
II ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA.....	13
2.1 LER (LOKALNO – EKONOMSKI RAZVOJ)	13
2.2. FAZE IZRADE STRATEGIJE EKONOMSKOG RAZVOJA OPŠTINE KOVAČICA.....	14
2.3. OSNOVNI GEOGRAFSKI I ISTORIJSKI PODACI.....	15
2.4. OPŠTI PODACI O STANOVNIŠTVU	16
2.5. ANALIZA LOKALNE EKONOMSKE SITUACIJE	19
2.5.1. Registrovana preduzeća u opštini Kovačica.....	19
2.5.2. Preduzetničke radnje	20
2.5.3. Registrovane NVO iz opštine Kovačica.....	21
2.5.4. Nezaposlenost	22
2.5.5. Zaposlenost.....	25
2.6. ZNAČAJ REGIONALNOG RAZVOJA.....	26
2.6. INDUSTRIJA	28
2.7. POLJOPRIVREDA.....	29
2.7.1. Biljna proizvodnja	33
2.7.2. Stočarstvo	34
2.7.3. Registrovana poljoprivredna gazdinstva.....	34
2.8. AGRARNA POLITIKA	35
2.9. TRGOVINA	37
2.10. TURIZAM.....	38
2.10.1. Analiza postojeće turističke ponude.....	38

2.10.2. Lov i ribolov	44
2.10.3. Ugostiteljski objekti	45
2.11. INFRASTRUKTURA	45
2.11.1. Saobraćajna infrastruktura	45
2.11.2. Komunalna infrastruktura.....	46
2.11.3. Prostorno i urbanističko planiranje	47
2.12. OBRAZOVANJE	48
2.13. SOCIJALNA POLITIKA I ZDRAVSTVO.....	49
2.13.1. Socijalna politika	49
2.13.2. Zdravstvo	50
2.14. KULTURA.....	51
2.15. SPORT.....	52
2.16. MEDIJI	53
SWOT ANALIZA	53
III VIZIJA I MISIJA OPŠTINE	55
IV RAZVOJNI PRAVCI I PRIORITETI	56
4.1 LOKALNOEKONOMSKI RAZVOJ I INFRASTRUKTURA	57
4.1.1 Zapošljavanje – razvojni cilj	57
4.1.2. Razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva –razvojni cilj.....	61
4.1.3. Investicije - stvaranje povoljnog investicionog ambijenta – razvojni cilj.....	65
4.1.4. Razvoj infrastrukture – razvojni cilj	68
4.1.5. Ravnomerni razvoj Opštine – razvojni cilj.....	71
4.2 RAZVOJNI PRAVAC – PRIORITET 2.....	74
4.2.1.Obrazovanje u funkciji razvoja privrede – razvojni cilj	74
4.2.2 Unapređenje kvaliteta, održivost i povećana dostupnost usluga socijalne zaštite – razvojni cilj	76
4.2.3 Zaštićeno lokalno kulturno nasleđe I podrška nevladinom sektoru – razvojni cilj	77
4.2.4 Razvoj sporta i unapređenje položaja mladih - razvojni cilj	79
4.2.5 Unapređenje zdravstvene zaštite	80
4.3 RAZVOJNI PRAVAC PRIORITET 3.....	81

4.3.1 Poljoprivreda.....	81
4.3.2 Razvoj turizma	84
4.3.3 Zaštita životne sredine.....	88
V INSTITUCIONALNA I FINANSIJSKA PODRŠKA ULAGANJIMA U PRIVREDU.....	90

Uvodna reč predsednika opštine Jaroslava Hrubika

Donošenje strateških dokumenata i njihovo usaglašavanje sa strateškim dokumentima na republičkom nivou, nije samo slovo koje će ostati na papiru, već polazna osnova razvoja u narednom periodu.

Kao i prema svim strateškim dokumentima, temeljno smo pristupili i izradi ovom, mogu reći, jednom od najvažnijih dokumenata, koji na realnim osnovama definiše put i sam cilj, te i očekivane rezultate.

Kako bismo govorili o razvoju, morali smo da upoznamo polazne osnove, trenutno stanje, da ga analiziramo i ponudimo odgovarajuću metodologiju rešavanja izazova čiji će rezultat biti ne samo razvoj lokalne samouprave, već i unapređenje života svakog pojedinca koji pripada našem lokalnom društvu.

Lokalni razvoj je u tesnoj sprezi sa razvojem na višim nivoima, i kao takav u prethodnom periodu uticao je na poboljšanje zatečene društveno ekonomske slike opštine Kovačica, a mi smo kroz mehanizme koji su nam dostupni predvideli podizanje nivoa razvoja u zacrtanom periodu.

Naš cilj je da unapredimo saradnju svih sektora – civilnog, privatnog i društvenog i time unapredimo kvalitet života u opštini Kovačica.

Siguran sam da ćemo u potpunosti ispratiti **Plan razvoja opštine Kovačica 2022 -2028** i da ćemo sa zadovoljstvom konstatovati, po njegovom izvršenju, da smo uspeali da ostvarimo predviđene ciljeve.

Potreba za izradom plana razvoja

Društveno-ekonomske, tehnološke i demografske promene, globalizacija ekonomije, kao i deregulacija privrednog života stvorili su okruženje sa bitno drugačijim osobinama od onih na koje su lokalne zajednice i njihova administracija navikli. Rešenja problema istovremenog obezbeđivanja opstanka, rasta, razvoja, pune zaposlenosti, socijalne pravde i mira i materijalnog i duhovnog blagostanja stanovništva, koja su važila prethodnih decenija, sve više su prevaziđena. Uspeh lokalne zajednice sve više zavisi od njene sposobnosti da se prilagodi dinamičnim uslovima državne i međunarodne tržišne privrede.

Planiranje lokalnog privrednog razvoja predstavlja izuzetno važan fragment koji se pojavljuje u većini uspešnih rešenja brojnih primera iz prakse. Plan razvoja jedinice lokalne samouprave jeste dugoročni dokument razvojnog planiranja, koji za period od najmanje sedam godina usvaja skupština jedinice lokalne samouprave, na predlog nadležnog izvršnog organa jedinice lokalne samouprave.

Plan razvoja iz stava 1. ovog člana sadrži pregled i analizu postojećeg stanja, viziju odnosno željeno stanje, prioritetne ciljeve razvoja koji se žele postići, kao i pregled i kratak opis odgovarajućih mera koje se dalje razrađuju dokumentima javnih politika i srednjoročnim planom jedinice lokalne samouprave. (član 9. Zakon o planskom sistemu Republike Srbije, Sl. Glasnik br 30/2018.)

Kontekst Plana razvoja LS je u skladu sa Zakonom o planskom sistemu planski dokumenat najšireg obima i najvišeg zanačaja za JLS. Zakon propisuje obavezu JLS da izradi i usvoji svoje planove razvoja za period od najmanje 7 godina a počev od 1. januara 2021 godine. Plan usvaja Skupština opštine a na predlog nadležnog izvršnog organa JLS.

Definicije iz literature su brojne, ali se vodeći autori slažu da je to vrhovni plan delovanja i dostizanja glavnih ciljeva. Plan razvoja trebalo bi da omogući opštini Kovačica povećanje ekonomskih kapaciteta, poboljšanje uslova za investiranje, povećanje produktivnosti i poboljšanje konkurentnosti lokalnih privrednih subjekata, preduzeća i radnika, kao i svoju konkurentnost u odnosu na druge lokalne zajednice.

Kroz te mere opština indirektno poboljšava život svojih građana i stvara nove ekonomske prilike razvoja.. Alat za ostvarivanje ovog cilja jeste proces Lokalnog ekonomskog razvoja (LER) koji se od šezdesetih godina prošlog veka razvio kako bi se povećao privredni kapacitet lokalnih područja, zatim poboljšala privredna perspektiva i kvalitet života svih stanovnika lokalnih zajednica. Strateško planiranje usmereno je na ujednačavanje razvoja, angažovanje lokalnih resursa, povećavanje produktivnosti, uspešnijeg nastupa na tržištu itd.

Kako uspeh na tom polju ne zavisi samo od kvaliteta pojedinačnih akcija, već i od njihove usklađenosti, u duhu sistemskog pristupa rešavanju problema posmatra se celina, koja je analizirana po nekoliko kriterijuma podele, kao što su teritorijalna podela mesnih zajednica, funkcionalna podela privrede u opštini i slično. Tada se akcije u delovima razvojnim planom usklađuju sa ciljevima najvišeg hijerarhijskog reda, pre svega vizijom i misijom koje proizilaze iz dugoročnog zadovoljenja potreba koje imaju stanovnici opštine, i koje će imati tokom narednih decenija. Cilj izrade plana razvoja predstavlja analiza potencijalnih razvojnih mogućnosti, njihovo vrednovanje i davanje usmerenja ka njihovom što kvalitetnijem, svrsishodnijem i boljem iskorišćenju. Izradom novog plana ekonomskog razvoja i definisanjem projekata čijom realizacijom će se zadovoljiti sadašnje i buduće potrebe poslovne zajednice, opština gradi pozitivnu poslovnu klimu i postaje konkurentnija u odnosu na druge lokalne zajednice.

Potreba za izradom dugoročnog plana ekonomskog razvoja ne proizilazi iz stepena razvijenosti opštine Kovačica u odnosu na druge opštine. Ova potreba nema veze sa tim da li je opština razvijena ili nije. Ona je

jednostavno neminovnost proizašla iz decentralizacije, sve veće primene lokalnog ekonomskog razvoja i novih karakteristika poslovnog okruženja.

Plan razvoja JLS, prema Zakonu sadrži pregled i analizu postojećeg stanja, viziju odnosno željeno stanje, prioritetne ciljeve razvoja, koje se žele postići, kao i kratak opis odgovarajućih mera, koje se dalje razrađuju dokumentima javnih politika i srednjoročnim planom JLS.

Opština je dužna da podnese godišnji izveštaj o sprovođenju srednjoročnog plana. Istekom svake treće godine od donošenja opštinsko veće JLS utvrđuje predlog izveštaja o učincima sprovođenja plana razvoja koji se podnosi na usvajanje skupštini JLS, najkasnije od 6 meseci od isteka tog roka.

Plan razvoja opštine Kovačica sastoji se iz četiri osnovna dela, a to su:

I Uvodni deo;

II Analiza postojećeg stanja;

III Definisanje Vizije

IV Definisanje prioriteta sa merama potrebnim za ostvarivanje prioriteta;

Planom razvoja identifikovani su kvantitativni i kvalitativni raspoloživi resursi Opštine. Prilikom prikupljanja i pripreme kvantitativnih podataka korišćeni su podaci o osnovnim prirodnim, ekonomskim, geografskim, demografskim i socijalnim faktorima. Kvalitativnom analizom, pre svega statističkim i ekonometrijskim metodama, utvrđeni su trendovi, odgovarajući podaci su stavljeni u korelaciju, objašnjena je kauzalnost i kvalitativno su opisani zaključci.

I UVODNI DEO

1.1. Makroekonomski okvir

Republika Srbija je 2021. godine institucionalno i ekonomski razvijena država sa odgovarajućom infrastrukturom, kompatibilna sa standardima EU, s privredom zasnovanom na znanju, efikasno korišćenim prirodnim i stvorenim resursima, većom efikasnošću i produktivnošću, bogata obrazovanim ljudima, sa očuvanom životnom sredinom, istorijskim i kulturnim nasleđem, država u kojoj postoji partnerstvo javnog, privatnog i civilnog sektora i koja pruža jednake mogućnosti za sve građane.

Ovakva vizija proistekla je iz strateških ciljeva održivog razvoja, na osnovu temeljne analize potencijala Republike Srbije, kao i uslova i ograničenja u kojima se ostvaruju razvojni ciljevi. Ovu viziju moguće je ostvariti ako se dosledno budu primenjivali temeljni, strateški i dosledni ciljevi koji se zasnivaju na potrebama građana Republike Srbije da se dostigne kvalitetnije življenje i bolji životni standard. Društveni konsenzus podrazumeva da svi nivoi vlasti uvide svoju ulogu u ostvarenju vizije razvoja Republike Srbije do 2021. godine i da svi zajedno utiču na institucije države da bi se postigli strateški ciljevi održivog razvoja.

Saglasno viziji, utvrđeni su nacionalni prioriteti Strategije, kao i strateški i sektorski ciljevi održivog razvoja i razvojni instrumenti i aktivnosti koji su neophodni za njihovo ostvarivanje. Strateški i sektorski ciljevi, prioritetne aktivnosti i razvojni instrumenti prikazani su u poglavljima koja slede.

Pozitivni trendovi oporavka privredne aktivnosti, intenzivirani su, kroz nastavak smanjivanja unutrašnjih i spoljnih neravnoteža i rast privrede na zdravim osnovama. Sprovedene reforme u oblasti građevinarstva i radnog zakonodavstva, uz snažno fiskalno prilagođavanje, povoljno su uticale na investicioni ambijent. Nastavljeno je i sa oporavkom komponenti domaće tražnje (potrošnje domaćinstava i investicija), na šta ukazuju indikatori investicione aktivnosti (proizvodnja opreme, izdate građevinske dozvole, rast novoodobrenih kredita privredi, javni infrastrukturni radovi itd.).

Vlada je u prethodnom periodu inicirala i usvojila mere za uspostavljanje stabilnosti javnih finansija i celokupnog makroekonomskog ambijenta. Kredibilan program fiskalne konsolidacije potvrđen je sklapanjem Aranžmana iz predostrožnosti sa Međunarodnim monetarnim fondom, početkom 2015. godine. Napravljen je snažan zaokret u vođenju fiskalne politike sa rezultatima većim od očekivanih, već u prvoj godini primene programa.

Doslednom primenom mera fiskalne konsolidacije uz ambiciozan program strukturnih reformi uspostavljena je makroekonomska stabilnost. Privredna aktivnost se nalazi na putanji ubrzanog oporavka, a fiskalni deficit je značajno smanjen. Bolja fiskalna pozicija zemlje smanjila je potrebe za zaduživanjem i troškove servisiranja obaveza. Istovremeno, unapređenjem poslovnog i investicionog ambijenta omogućeno je stvaranje osnove za oživljavanje investicione aktivnosti.

I u narednom srednjoročnom periodu nastaviće se sa odgovornom ekonomskom politikom koja je usmerena na kreiranje stabilnog i predvidivog poslovnog ambijenta. Smanjivanjem neracionalne potrošnje, birokratije i nepotrebnih troškova države obezbediće se dalji rast investicione aktivnosti kako bi se podstakao privredni rast i zapošljavanje, uz očuvanje nivoa socijalne zaštite. U tome ključnu ulogu imaju fiskalna politika i nastavak sveobuhvatne reforme privrednog sistema.

Posebna pažnja posvetiće se daljem unapređenju poslovnog ambijenta stimulativnog za razvoj privatnog sektora. Ubrzaće se preostale ekonomske reforme kako bi se poslovno okruženje poboljšalo, posebno osnaživanjem vladavine prava i otklanjanjem identifikovanih strukturnih prepreka rastu privrede.

Prioriteti fiskalne politike biće dalje jačanje poreske discipline, povećanje efikasnosti naplate poreza i borba protiv sive ekonomije. Cilj je uspostavljanje stimulativne poreske politike koja podstiče privredu i zapošljavanje, ali i nulte tolerancije za nepoštovanje zakona i kriminala i korupcije kroz reformisane institucije sistema. Na ovaj način će se istovremeno obezbediti unapređenje opštih uslova privređivanja, ravnopravnog poslovanja i smanjivanje ukupnog fiskalnog deficit.

Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji 2021 – 2030. god.

U skladu sa članom 32. Zakona o planskom sistemu Republike Srbije (u daljem tekstu: ZPS) u avgustu 2019. godine javno je objavljen početak izrade Strategije RJU i pokrenut je zvaničan proces konsultacija (konsultacije su postojale i ranije, više u Prilogu 4: Proces pripreme Strategije i opis konsultativnog procesa). Objavljen je i javni poziv za učešće udruženja građana u radu Posebne radne grupe za izradu Strategije RJU za period nakon 2021. godine (u daljem tekstu: Posebna radna grupa), na osnovu koga su predstavnici šest organizacija civilnog društva uključeni kao ravnopravni članovi u njen rad. U radu Posebne radne grupe je učestvovao, prema Rešenju o obrazovanju Posebne radne grupe za izradu Strategije reforme javne uprave za period nakon 2021. godine, 121 predstavnik državnih organa, uključujući nezavisne državne organe, udruženja građana, Privrednu komoru Republike Srbije i Stalnu konferenciju gradova i opština (u daljem tekstu: SKGO). Sve vreme u radu i zvaničnoj prepisci Posebne radne grupe učestvovali su predstavnici Delegacije EU u Republici Srbiji i *SIGMA/OECD* i ona je ostala otvorena za učešće drugih zainteresovanih strana (npr. "Transparentnost Srbija" nije učestvovala u Javnom pozivu, ali je postala učesnik na sastancima Posebne radne grupe nakon što je izrazila interesovanje, kao i *UNDP*). Održano je 57 zvaničnih sastanaka radnih grupa po tematskim oblastima u toku godinu dana pripreme i veliki broj pojedinačnih sastanaka sa različitim zainteresovanim stranama.

U cilju dodatnog usklađivanja Strategije RJU sa evropskim Principima javne uprave, kao i olakšanog procesa nacionalnog i EU praćenja napretka u oblasti reforme javne uprave (u daljem tekstu: RJU), struktura Strategije RJU i rad radnih podgrupa prati tematske oblasti Principa javne uprave *EU/OECD*, uz dodatnu oblast reforme sistema lokalne samouprave kao prioritetne oblasti u narednih deset godina.

Ciljevi, mere i aktivnosti, utvrđene u svakoj od tematskih oblasti definisanih Strategijom RJU 2021-2030. godine, treba da doprinesu poboljšanju pravnog i organizacionog okvira, institucionalnih i kadrovskih kapaciteta, kao i omogućavanje stvaranja organizacione kulture okrenute građanima.

Proces reforme javne uprave će se zasnivati na načelima depolitizacije, profesionalizacije, razvoja ljudskih resursa u upravi i njihovih kompetencija, modernizacije i digitalizacije, otvorenosti ka promenama i inovacijama, pouzdanosti i predvidljivosti (pravne sigurnosti), otvorenosti, transparentnosti i participativnosti, odgovornosti, efikasnosti, delotvornosti (okrenutosti ka rezultatima), decentralizacije, društvene odgovornosti, doslednosti u primeni i sprovođenju reformi uz održive javne finansije.

Opšti cilj koji je neophodno postići ovom strategijom jeste dalje poboljšanje rada javne uprave i kvaliteta kreiranja javnih politika u skladu sa evropskim Principima javne uprave i obezbeđivanje visokog kvaliteta usluga građanima i privrednim subjektima, kao i profesionalne javne uprave koja će značajno doprineti ekonomskoj stabilnosti i povećanju životnog standarda.

1.2. Strateški ciljevi regionalnog razvoja Srbije

U Ustavu Republike Srbije posebno je istaknuta obaveza Države da se stara o ravnomernom regionalnom razvoju (član 94). Tako, Ustavom Republike Srbije uređuje se „razvoj Republike Srbije, politika i mere za podsticanje ravnomernog razvoja pojedinih delova Republike Srbije, uključujući i razvoj nedovoljno razvijenih područja" (član 97, tačka 12).

Osnovni motiv za angažovanje države u ovoj oblasti su ogromni unutar-regionalni i među-regionalni neskladi koji sputavaju razvoj, a iniciraju migracione tokove. Veliki i strateški važni prostori ostaju populaciono nepokriveni, a njihovi resursi neiskorišćeni. Istovremeno, u razvijenijim centrima dolazi do prekomerne koncentracije stanovništva i privrede, što proizvodi negativne efekte u ekonomskoj, socijalnoj, prostornoj i ekološkoj sferi. U novoj regionalnoj politici uloga države svodi se na uklanjanje i ublažavanje ograničenja sa kojima su suočena ugrožena područja, odnosno njihovo osposobljavanje za autopropulzivni razvoj. To se naročito odnosi na pomoć područjima sa posebnim razvojnim problemima, kroz investicije i stimulisanje priliva kapitala, kako bi se na taj način kompenzirale strukturne slabosti. Da bi podrška države bila efikasna, neophodno je obezbediti kontinuitet i održati određeni intenzitet podrške u dužem vremenskom periodu.

Razmere regionalnih neravnomernosti ukazuju da je Republici Srbiji danas ovakav razvojni dokument neophodan, kako bi se jasno sagledali putevi ostvarivanja osnovnog cilja, a to je podsticanje ravnomernog regionalnog razvoja.

Operacionalizacija ovog cilja podrazumeva, pre svega:

- Podizanje regionalne konkurentnosti;
- Smanjenje regionalnih neravnomernosti i siromaštva;
- Izgradnja institucionalne regionalne infrastrukture.

Institucije neophodne za usmeravanje i podsticanje ekonomskog razvoja moraju biti decentralizovane, kako bi se razvili inovativni potencijali na osnovu kojih bi projekti, koji se predlažu i implementiraju, na najefikasniji način doprineli razvoju, smanjujući dosadašnju neusklađenost aktivnosti lokalnih vlasti, republičkih institucija i međunarodnih organizacija, a sve u cilju podizanja konkurentnosti regiona.

Kao što je akcentirano u Nacionalnoj strategiji RS za pristupanje EU, "bez jakih, osposobljenih i stabilnih institucija neće biti moguće postići željene dugoročne rezultate na bilo kom drugom polju, što su uostalom pokazala i iskustva drugih zemalja u tranziciji".

Jedan od prioriteta Evropskog partnerstva koji se odnosi na resor državne uprave je: usvojiti i sprovesti reforme u cilju decentralizacije, kako bi se učvrstio kapacitet lokalnih vlasti. Ključna pitanja za jačanje kapaciteta LS su ostvarivanje prava na opštinsku imovinu, finansijska stabilnost LS i mogućnost planiranja investicija u komunalnu infrastrukturu. Proces decentralizacije podrazumeva kadrovsku i materijalnu osposobljenost organa LS da samostalno preuzimaju vršenje novih nadležnosti. Opština Kovačica se u tome nalazi na nivou proseka Srbije, a konkretna poboljšanja treba sprovesti kroz projekte unapređenja informatizacije procesa državne uprave i programe obuke i usavršavanja kadrova opštinske administracije, funkcionalnosti opštinskog sajta i sl.

Veliki deo aktivnosti LS treba da posveti izradi planova razvoja na lokalnom nivou. Efikasnost strateškog planiranja ogleda se u samom procesu planiranja, a ne u proizvodu ili njegovom planu. Strateško planiranje forsira inovativne i korporativne pristupe rešavanju problema sa kojima se lokalna vlast suočava, težeći da u rešavanje problema uključi građane, poslovni sektor i naučne i razvojne institucije na lokalnom nivou.

S obzirom da se Kovačica nalazi u AP Vojvodini, ona ima i regionalnu komponentu nadređenosti i lociranosti, kao i potrebu za usklađivanjem ciljeva razvoja opštine Kovačica sa Programom privrednog razvoja AP Vojvodine.

Pravni okvir

Tokom procesa tranzicije doneti su zakoni koji približavaju pravni okvir Republike Srbije uslovima Evropske unije, a na poljima koja dotiču lokalne zajednice radilo se i na približavanju ciljevima evropske regionalne i kohezivne politike. Pored brojnih zakona, kojima je definisan pravni okvir za ekonomski razvoj na nacionalnom nivou, za regionalni razvoj i razvoj opština, posebno su relevantni: Ustav Republike Srbije, Zakon o lokalnoj samoupravi i Zakon o finansiranju lokalne samouprave. Prema postavljenim pravnim okvirima, jedinica lokalne samouprave zauzima aktivnu ulogu u realizaciji planova regionalnog razvoja, odnosno decentralizacija vlasti dovodi do direktnog uticaja opštine na razvoj nje same, kao i na razvoj šire geografske celine.

Ustav Republike Srbije precizno uređuje teritorijalnu organizaciju RS, definišući autonomne pokrajine, lokalne samouprave i gradove, kao i njihove nadležnosti. Autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave imaju status pravnog lica (član 176), precizno su definisane nadležnosti autonomnih pokrajina i lokalnih samouprava. Posebno je naglašeno da su opštine odgovorne za svoj razvoj i da moraju doneti svoje programe razvoja (član 190). Ovim ustavom uređuje se:

- Obavljanje i razvoj komunalnih delatnosti;
- Korišćenje građevinskog zemljišta i poslovnog prostora;
- Izgradnja i održavanje lokalnih puteva;
- Zadovoljavanje potreba građana u oblasti prosvete, kulture, zdravstvene i socijalne zaštite, dečije zaštite, sporta i fizičke kulture;
- Razvoj turizma, zanatstva, ugostiteljstva i trgovine;
- Zaštita životne sredine;
- Zaštita, unapređenje i korišćenje poljoprivrednog zemljišta.

Opština samostalno, u skladu sa zakonom, donosi svoj budžet i završni račun, urbanistički plan i program razvoja opštine.

II ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

2.1 LER (lokalno – ekonomski razvoj)

Pristup

Predlog pristupa razvoju opštine Kovačica je LER pristup. LER metodologija nastala je 60-tih godina prošlog veka. Tada se počinje sa proučavanjem lokalnog ekonomskog razvoja, jer je postalo očigledno da dotadašnje zanemarivanje lokalnih mogućnosti ne samo da nije dobro za ekonomsku nauku, već ni za lokalne zajednice. Vrlo dugo su se u okviru ekonomike razvoja isključivo proučavala pitanja opšteg ekonomskog razvoja jedne države.

Praćenje svetskih trendova bez obraćanja pažnje na aktuelnu situaciju može da rezultuje primenom pravog modela u pogrešnom kontekstu. Insistiranje na primeni aktuelnih principa LER-a može da ima negativne posledice u opštinama u kojima nije razvijena infrastruktura, ili u kojima postoji potreba za snažnim impulsom koji bi pokrenuo lokalni ekonomski razvoj.

Naziv LER potiče od engleske skraćenice LED (Local Economic Development). LER se definiše kao rast kapaciteta lokalne ekonomije za stvaranje bogatstva date lokalne zajednice, a time i unapređenje kvaliteta života stanovnika kroz povećanje zaposlenosti, realnih zarada, vrednosti lične imovine, obima i kvaliteta usluga lokalnih vlasti i slično. Takav razvoj se događa kada se ili neiskorišćeni lokalni resursi, kao što su radna snaga i zemljište, počnu koristiti ili kada se već zaposleni resursi počnu koristiti na produktivniji način, u novim sektorima i sa novim tehnologijama.

Kao proces strateškog planiranja LER je planiranje u koje su kao glavni stejkholderi uključeni predstavnici lokalnih vlasti, privatnog komercijalnog sektora i nevladinog sektora. Ciljevi takvih planova usmereni su na podsticanje investicija koje će obezbediti visok i dugoročan ekonomski rast lokalne zajednice. Svaka strategija lokalnog ekonomskog razvoja neminovno se fokusira na komparativne prednosti lokalne zajednice, na postojeća ili potencijalna tržišta i na prepreke ili slabosti unutar lokalne zajednice. Ona obično ne treba da ima uticaj samo na pojedine sektore lokalne privrede, već na celu ekonomiju zajednice i susednog područja. Osnovni cilj je jačanje konkurentnosti, što će obezbediti visok održivi razvoj.

Piramida lokalnog ekonomskog razvoja

Prilikom formulisanja Plana razvoja opštine Kovačica polazi se od definisane vizije i dugoročne svrhe postojanja, odnosno misije Opštine. Nakon socio-ekonomske i SWOT analize, definisaće se dve grupe prioriteta: razvojni i sektorski prioriteti. Razvojni prioriteti su prioriteti koji su opštije definicije i prožimaju sve sektorske prioritete. Realizacijom jednog dela razvojnih prioriteta postižu se preduslovi (npr. razvoj infrastrukture ili razvoj obrazovanja) za realizaciju sektorskih prioriteta. Takođe, realizacijom sektorskog prioriteta dolazi do realizacije razvojnih prioriteta (npr. razvoj turizma, dovodi do razvoja MSPP, ali i do upošljavanja nezaposlenih lica). Slobodno se može reći da između razvojnih i sektorskih prioriteta ne postoji jednoznačna veza, već je ovaj uticaj dvosmeran, tačnije postoji visok stepen korelacije između ove dve grupe prioriteta. Da bi se realizovali postavljeni prioriteti, neophodno je definisanje konkretnih mera, odnosno zadataka (akcija). Mere koje proističu iz razvojnih prioriteta su opštijeg sadržaja (npr. mera Vlade Republike Srbije da se vlasnik određenog preduzeća oslobađa jednog dela poreza pri zapošljavanju novog radnika – ova mera važi bez obzira na sektor kome ovo preduzeće pripada), za razliku od sektorskih mera koje su konkretne, odnosno odnose se na egzaktno određeni sektor (npr. krediti za dugoročno kreditiranje razvojnih programa u poljoprivredi). Definisane mere direktno utiču na definisanje

projekata, kao jedinstvenog i neponovljivog poduhvata. Skup istovetnih projekata predstavljaju programe, kojih kao i projekata može biti i više u cilju realizacije jednog prioriteta.

2.2. Faze izrade strategije ekonomskog razvoja opštine Kovačica

U procesu izrade Strategije učestvuju učesnici koji direktno upravljaju Opštinom, pre svega:

- Predsednik Opštine Kovačica
- Zamenik predsednika Opštine
- Načelnik opštinske Uprave
- Predstavnici institucija/organizacija koje imaju uticaj na proces razvoja;
- Eksperti iz različitih oblasti;
- Koordinaciona radna grupa za izradu Plana razvoja opštine Kovačica

Prva faza izrade je usmerena na uključenje svih ključnih faktora, sa naglaskom na stvaranje širokog konsenzusa i podrške za buduće aktivnosti. Na zajedničkim sastancima projektni tim je preuzeo ulogu brokera inter-organizacione mreže. Međusobno povezivanje direktnih nosilaca vlasti u Opštini, predstavnika različitih institucija i eksperata iz oblasti iz kojih su članovima tima bili potrebni saveti, stvorilo je mrežu stručnjaka i institucija koje su sposobne da reše veliki broj razvojnih problema koji se mogu pojaviti tokom implementacije.

Tokom sledeće faze funkcionalno su podeljeni zadaci među članovima projektnog tima, pri čemu je svaki član predstavljao centar radne grupe koja je uradila analizu postojećeg stanja iz date oblasti. Formirane su 3 radne grupe:

- Radna grupa za privredu, poljoprivredu i ruralni razvoj;
- Radna grupa za kulturu, turizam, obrazovanje, zdravstvo i ostale srodne službe;
- Radna grupa za infrastrukturu i ekologiju

Treća faza je bila objedinjavanje parcijalnog, i tokom te faze je urađena sinteza uz maksimiziranje napora na postizanju sinergetskih efekata. Nakon toga, u četvrtoj fazi materijal analize je predat na reviziju. Posle unošenja neophodnih ispravki, Projektni tim je kroz nekoliko brainstorming sesija izradio SWOT analizu opštine Kovačica i prešao na šestu fazu, definisanje strateških pravaca razvoja i predloga novog rešenja. Nakon što je ono u sedmoj fazi verifikovano, pristupilo se odabiru predloženih projekata po kriterijumima koje su odredili strateški pravci razvoja.

2.3. Osnovni geografski i istorijski podaci

Opština Kovačica se nalaz jugoistočnom delu Vojvodine, u Južnobanatskom okrugu. Administrativni i geografski centar Opštine je mesto Kovačica. Opštine sa kojima se graniči opština Kovačica su: Pančevo na jugu, na istoku je Alibunar, severoistočno je Sečanj, na zapadu se nalazi Opovo, a sa severne strane je opština Zrenjanin. Nadmorska visina se kreće od 75 m oko reke Tamiš, do 125 m u istočnim i jugoistočnim delovima opštine. Tamiš protiče kroz severozapadne delove Opštine dužinom oko 15 km, a istočni deo pokriva Deliblatska peščara, koja sa mnogobrojnim dinama i uvalama, bujnom vegetacijom, pašnjacima i vinogradima pruža izuzetne turističke mogućnosti.

Opštinu čini grad Kovačica i 7 sela: Debeljača, Crepaja, Padina, Samoš, Idvor, Uzdin i Putnikovo, pri čemu su sva naselja povezana asfaltnim putevima (ukupna dužina puteva je 75 km), a teritoriju Opštine preseca i železnički pravac Beograd-Kikinda.

Klima je umereno-kontinentalna, sa dugim i snegovitim zimama, a toplim i žarkim letima. Najtopliji mesec je juli sa prosečnom temperaturom preko 22 °C, dok je najhladniji januar sa prosečnom temperaturom oko 1 °C. Prosečna količina padavina je oko 650mm, što je dvostruko manje od proseka u Srbiji. Specifičnost ovog područja je i vetar Košava, koji se naročito javlja u rano proleće i u kasnu jesen.

Poljoprivredno zemljište zauzima 90,17% ukupne teritorije Opštine. Čine ga pretežno prvoklasne oranice, u manjoj meri voćnjaci, vinogradi i livade. Preko 4/5 obradivog zemljišta je černoziem – najplodnija vrsta zemljišta u Panonskoj regiji, koja omogućava visoke prinose u poljoprivrednoj proizvodnji.

Grad Kovačica je osnovan 1802. godine. Na području Opštine, prema podacima koji se vezuju za mesto Idvor, Srbi su došli u XVII veku, u migracionom talasu, predvođeni Arsenijem Čarnojevićem. Pretpostavlja se da je Idvor osnovan 1690. godine. Slovaci naseljavaju područje Vojvodine u XVIII veku, donoseći sa sobom svoju kulturu i tradiciju, koju su uspeali da sačuvaju do današnjih dana. Opština Kovačica je poznata, pre svega, po naivnom slikarstvu, i to u svetskim razmerama. Pored toga, svako naselje u Opštini ima svoju kulturnu specifičnost po kojoj je prepoznatljivo. U ovom kraju, tačnije u Idvoru, rođen je i Mihajlo Pupin, naučnik svetskog glasa.

Udaljenost Kovačice od nekih značajnijih centara je sledeća:

- Novi Sad: 75 km
- Beograd: 52 km
- Pančevo: 32 km
- Zrenjanin: 43 km
- Vršac: 62 km

Tabela 1: Opšti podaci o opštini Kovačica u poređenju sa višim teritorijalnim jedinicama

Teritorijalna jedinica	Površina (km ²)	Poljoprivredna površina (%)	Broj naselja	katastarskih opština	Registrovanih mesnih zajednica	Stanovništvo (na dan 30.06.2014.)	
						ukupno	na 1 km ²
Opština Kovačica	419	89,5				24.650	59
Udeo u odnosu na Okrug	9,87%	89,5	1%	7%	0%	8,59%	69
Udeo u odnosu na APV	1,94%	82,4	1%	7%	8%	1,30%	89
Udeo u odnosu na RS	0,47%	65,6	3%	2%	6%	0,35%	81

Izvor: RZS

Danas je Kovačica središte opštine (ustanovljena '60-tih godina XX veka) koja se sastoji od 8 naselja. Svako naselje je specifično na svoj način.

2.4. Opšti podaci o stanovništvu

Opštinu Kovačica čini osam naselja – Kovačica sa 6.264 stanovnika (24,8% od ukupnog broja stanovnika opštine) i sedam sela: Debeljača, Idvor, Padina, Putnikovo, Samoš, Uzdin i Crepaja, sa ukupno 18.995 stanovnika. Ukoliko se ima u vidu podelu naselja na gradska (urbana) i ruralna, stepen urbanizacije opštine Kovačica (24,8%) je dosta ispod proseka Republike i Vojvodine (59,4%), kao i ispod proseka za Južnobanatski okrug (57,3%).

Posle Kovačice, u ukupnom broju stanovnika Opštine najvećim procentom učestvuje naselje Padina (21,8%), dok u Putnikovu živi manje od 1% stanovnika opštine (203 stanovnika).

Opština Kovačica obuhvata površinu od 419 km² (učešće u ukupnoj površini Srbije je 0,5%), na kojoj živi 25.274 stanovnika (0,4% ukupnog broja stanovnika Srbije) u 8 naselja, odnosno 60 stanovnika na km², što je niže od republičkog proseka koji iznosi 81 stanovnika na km².

Tabela: 2 Popisi stanovništva do 2011. godine¹

Okruzi / Opštine	1948.	1953	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Republika Srbija	5.794.837	6.162.321	6.678.247	7.202.915	7.729.246	7.576.837	7.498.001	7.186.862
AP Vojvodina	1.640.599	1.698.640	1.854.971	1.952.560	2.034.782	1.970.195	2.031.992	1.931.809

*Izvor podataka: Republički zavod za statistiku*¹ *Izvor podataka: Popis stanovništva 2011. godine*

Južnobanatski okrug	279.092	292.125	320.187	331.285	340.189	315.633	313.937	293.730
Opština Kovačica	31.682	32.808	34.654	33.489	32.798	29.745	27.890	25.274

Prvi pad broja stanovnika u opštini Kovačica zabeležen je između 1961. i 1971. godine, i to za 3,4%, da bi do nešto evidentnijeg smanjenje broja stanovnika došlo između 1981. i 1991. godine, i to za 3.053 stanovnika, odnosno 9,3%. Trend opadanja broja stanovnika se nastavio i u periodu 1991-2011. godine, za 223,55 stanovnika u proseku godišnje. Što se tiče kretanja broja stanovnika za područje Vojvodine, od popisa 1948. godine beleži se stalni porast (sa 1.640.599 stanovnika u 1948. godini broj stanovnika Vojvodine se povećao na 2.031.992 u 2002. godini), sve do 2011. godine, kada je zabeležen pad. I za Južnobanatski okrug karakterističan je blagi porast broja stanovnika kroz popisne periode, uz evidentniji pad broja stanovnika između 1981. i 1991. godine za 7,2%, koji je i dalje nastavljen u popisima 2002. i 2011. godine (u 2011. godini u odnosu na 1981. godinu broj stanovnika Južnog Banata je smanjen za čak 12,77%). Što se tiče migracija stanovništva, u opštini Kovačica nije bilo većeg doseljavanja stanovništva.

U pogledu polne strukture, odnos muškog i ženskog dela populacije u opštini Kovačica je približno jednak, tačnije ima 49,95% žena, prema 50,05% muškaraca. U Republici ovaj odnos je 48,7% muškaraca i 51,3% žena.

Tabela 3. Stanovništvo po naseljima

Naselja	1991.	2002.	2011.	%	Trend	%
Debeljača	5.596	5.325	4.910	19,4%	↓	7,79%
Idvor	1.308	1.198	955	3,8%	↓	20,28%
Kovačica	7.249	6.764	6.264	24,8%	↓	7,39%
Padina	5.941	5.760	5.517	21,8%	↓	4,22%
Putnikovo	260	243	203	0,8%	↓	16,46%
Samoš	1.416	1.247	1.027	4,1%	↓	17,64%
Uzdin	2.895	2.498	2.019	8,0%	↓	19,18%
Crepaja	5.080	4.855	4.364	17,3%	↓	10,11%
Ukupno	29.745	27.890	25.259	100,0%	↓	9,43%

Prema nacionalnoj pripadnosti u opštini Kovačica najviše je Slovaka i Srba, a procenat iznad 5% čine i Mađari i Rumuni, tako da se u ovoj opštini zvanično i ravnopravno koriste 4 jezika: srpski, slovački, mađarski i rumunski.

Tabela 4. Polna struktura stanovništva²

Okruzi/Opštine	Ukupno	Muškarci	Žene	% muškaraca	% žena
Republika Srbija	7.186.862	3.499.176	3.687.686	48,69	51,31
AP Vojvodina	1.931.809	939.617	992.192	48,64	51,36

² Izvor podataka: Popis stanovništva 2011. godine

Južnobanatski okrug	293.730	143.951	149.779	49,01	50,99
Opština Kovačica	25.274	12.650	12.624	50,05	49,95

Tabela 5: Uporedni pregled kretanja broja stanovnika, prema sprovedenim popisima do 2014. god.

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.	2014.
Opština Kovačica	31.682	32.808	34.654	33.489	32.798	29.745	27.890	25.274	24.650

Izvor: RZS, Stanovništvo-uporedni pregled broja stanovnika 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002 i 2011 godine i procena sredinom 2014.godine.

Podela stanovništva prema veroispovesti pokazuje da većina stanovnika u opštini Kovačica pripada protestantskoj (44,3%) ili pravoslavnoj veri (42,7%). Ovakva struktura oslikava etničku strukturu Opštine, odnosno možemo je povezati sa dve najbrojnije etničke grupe u Opštini - protestanti su većinom Slovaci i Mađari, dok je među pravoslavicima najviše Srba (pored Rumuna). Što se preostalog dela stanovništva tiče, to su uglavnom neizjašnjeni, lica koja nisu vernici ili čije versko opredeljenje nije poznato.

Tabela 6. Stanovništvo prema veroispovesti

Opštine/Okruzi	Ukupno	Pravoslavci	%	Protestanti	%	Katolici	%	Ostali
Južnobanatski okrug	313.937	250.136	79,7	18.252	5,8	16.175	5,1	29.374
Opština Kovačica	27.890	11.920	42,7	12.350	44,3	698	2,5	2.922

U poređenju sa situacijom u Južnobanatskom okrugu, ono što je karakteristično je da većina protestanata koji žive u ovom okrugu naseljava opštinu Kovačica (67,7%).

Podela stanovništva prema maternjem jeziku u potpunosti odražava etničku strukturu opštine Kovačica.

Tabela 7. Stanovništvo prema maternjem jeziku

Opština/Okrug	Srpski	Slovački	Mađarski	Rumunski	Ostali
Južnobanatski okrug	80,1%	4,8%	4,2%	6,6%	4,3%
Kovačica	37,0%	41,5%	10,5%	7,1%	3,9%

Tabela 8: Prosečna starost stanovništva Opštine, prema polu, i u odnosu na APV i RS i udeo stanovništva preko 65 godina starosti

Teritorijalna jedinica	Pol	Godine starosti	Udeo populacije preko 65 god.
		2011.	2011.
Opština Kovačica	prosek	41,8	17,39
	M	40,3	
	Ž	43,4	
AP Vojvodina	prosek	41,8	16,39
	M	40,2	
	Ž	43,3	
Republika Srbija	prosek	42,2	17,40
	M	40,9	
	Ž	43,6	

Izvor: RZS

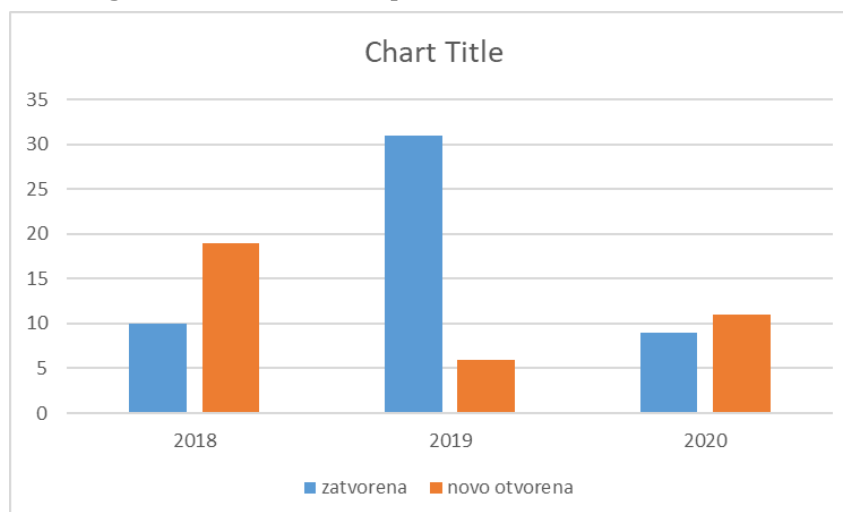
Prosečna starost stanovnika u opštini Kovačica je nešto niža u odnosu na republički nivo (42,2), ista je u odnosu na AP Vojvodinu i iznosi 41,8 godina.

2.5. Analiza lokalne ekonomske situacije

2.5.1. Registrovana preduzeća u opštini Kovačica

Opština Kovačica spada u red nedovoljno razvijenih opština. U ovoj je opštini u 2020. godini privrednu delatnost obavljalo ukupno 218 privrednih društava. Početkom ovog veka taj broj je bio znatno veći ali se nakon završenih privatizacija broj stabilizovao na manje od 200, polako je u 2020 godini trend otvaranja novih preduzeća u našoj opštini počeo da se povećava. U 2019 godini je bilo iz privrednog registra obrisano 31 preduzeće a novootvorenih je bilo 6, da bi u 2020 izbrisano 9 a otvoreno 11 novih.

Tabela 9 Brisana- ugašena i novootvorena privredna društva 2018 - 2020.

Dinamika promene broja preduzeća u opštini Kovačica istovetna je sa dinamikom promene broja preduzeća u Južnobanatskom regionu. Najveće promene zabeležene su u privatnom sektoru, ali i u državnom sektoru sačinjenom uglavnom od javnih preduzeća i institucija finansiranih od strane države ili lokalne samouprave. Uzrok promene vlasničke strukture je proces privatizacije koji je završen početkom ovog veka, kao i različite mere države u cilju podsticanja privatnog preduzetništva i razvoja MSPP sektora.

Kada se danas pogleda struktura preduzeća po obliku na teritoriji opštine Kovačica može se reći da u ukupnom broju preduzeća najveći procenat se odnosi na društva sa ograničenom odgovornošću, dok su svi ostali oblici ispod 10%.

Po osnovu strukture preduzeća po delatnostima, na teritoriji opštine Kovačica najveći procenat čine privredna društva koja se bave nekom proizvodnom ili prerađivačkom delatnošću, trgovinom i poljoprivredom.

2.5.2. Preduzetničke radnje

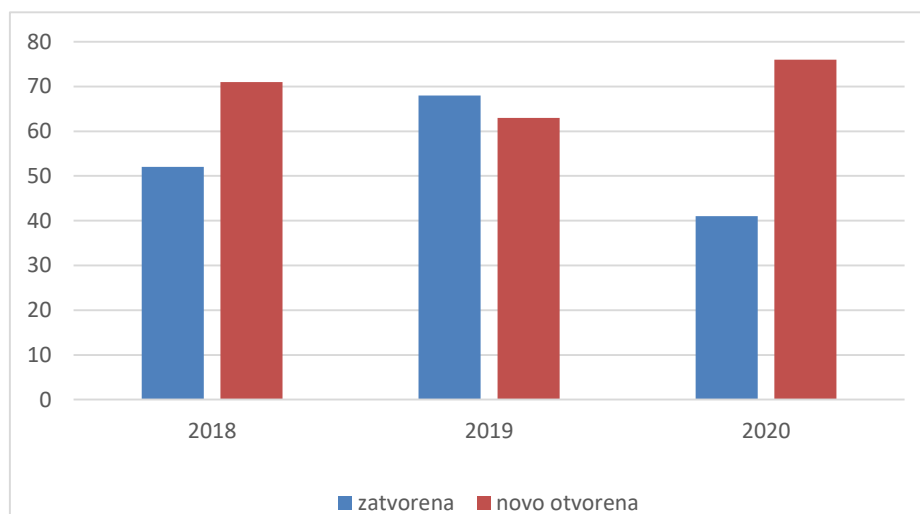
Radnje se razlikuju od preduzeća prema postupku registracije. Preduzetničke radnje registruju fizička lica i one su pored privatnih preduzeća drugi način uspostavljanja privatne inicijative. Preduzetnici se opredeljuju za ovaj vid registracije biznisa zbog mogućnosti pristupa povoljnijem poreskom sistemu. Naravno, radnje imaju i svoje nedostatke usled nemogućnosti pristupa pojedinim spoljnim izvorima finansiranja. Zbog neobaveznosti podnošenja finansijskih izveštaja, ne može se sa sigurnošću govoriti o uspešnosti njihovog poslovanja, kao i o činjenici koliki procenat radnji u ukupnom broju registrovanih zaista obavljaju svoju poslovnu aktivnost.

Tabela:10 Dinamika kretanja broja radnji na teritoriji opštine Kovačica za period 2016-2020 godina

Година	Самосталне	Ортачке	Укупно
2016	598	0	598
2017	632	0	632
2018	652	0	652
2019	643	0	643
2020	674	0	674

Kao što se i iz prethodne tabele vidi sve radnje u opštini Kovačica registrovane su kao samostalne.

Tabela 11 Brisane- ugašene i novootvorene radnje za period 2018 - 2020

Najviše je registrovanih radnji u Kovačici, opštinskom mestu i procentualno i prema broju stanovnika. U Kovačici na svakih 28,34 stanovnika postoji jedna preduzetnička radnja a od ukupnog broja radnji u samoj Kovačici se nalazi čak 36,65 %. Posle Kovačice najinteresantnije mesto za preduzimače je Padina gde je na svakih 40,86 stanovnika otvorena jedna radnja. U Debeljači je 47,67 stanovnika a u Crepaji 53,22. Za opštinu Kovačica je prosek 41,89 stanovnika na jednu radnju.

Najveći broj radnji registrovan je u oblasti trgovine, ukupno 150 radnji ili 25% u oblasti prevoza 77 radnji (13%), građevine 66 (11%), prerađivačkih odnosno proizvodnih delatnosti (10%). Ostatak od čine razne zanatske i druge usluge (popravka raznih mašina i sl.).

Ovakav odnos je i razumljiv jer se većina radnji otvara u oblasti usluga koje po prirodi delatnosti zahtevaju manja investiciona ulaganja i brži obrt kapitala.

2.5.3. Registrovane NVO iz opštine Kovačica

Udruženja građana u smislu Zakona o udruženjima (sl.glasnikRS br 51/2009 I 99/2011), jeste dobrovoljna i nevladina nedobitna organizacija zasnovana na slobodi udruživanja više fizičkih ili pravnih lica, osnovana radi ostvarivanja i unapređenja određenog zajedničkog ili opšteg cilja i interesa, koji nisu zabranjeni Ustavom ili zakonom.

Ciljevi i delovanje udruženja ne mogu biti usmereni na nasilno rušenje ustavnog poretka i narušavanje teritorijalne celokupnosti Republike Srbije, kršenje zajemčenih ljudskih ili manjinskih prava, izazivanje i podsticanje neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti zasnovane na rasnoj nacionalnoj, verskoj ili drugoj pripadnosti ili opredeljenju. Za obezbeđivanje sredstava neophodnih za rad udruženja u velikoj meri brine Ministarstvo, pokrajinski sekretarijati, nadležni za oblast u kojoj se ostvaruju ciljevi projektnih aktivnosti, kao i lokalne samouprave. Pod programom od javnog interesa smatraju se programi u oblasti socijalne zaštite, boračko-invalidske zaštite, zaštita lica sa invaliditetom, društvene brige o deci, zaštita interno raseljenih lica s Kosova i Metohije i izbeglica, podsticanje nataliteta, pomoć starima, zdravstvena zaštita, zaštite i promovisanje ljudskih i manjinskih prava, obrazovana, nauke, kulture, informisanja, zaštite životne sredine, održivog razvoja, zaštite životinja, zaštite potrošača, borbe protiv korupcije, kao i humanitarni program i drugi programi u kojima udruženje isključivo i neposredno sledi javne potrebe

Opština Kovačica svake godine raspisuje konkurse za sufinansiranje aktivnosti udruženja iz oblasti poljoprivrede, javnih interesa, kulture, sporta...

2021 godine u opštini Kovačica je bilo aktivnih 84 udruženja raznih delatnosti. Najviše udruženja je osnovano u opštinskom mestu Kovačica 25 udruženja, U crepaji je, prisutno 11 udruženja, u Debeljači 6, u Idvoru 10. U Padini 14, Putnikovo jedno udruženje, u Samošu 6 a u Uzdinu 12.

Najviše NVO je iz domena kulturne delatnosti (24%), zatim poljoprivrede, ekologije, humanitarnih delatnosti. Anketiranjem aktivnih NVO došli smo do zaključka da skoro 47% ovih organizacija ima problem sa nedostatkom sredstava za uređenje i opremanje njihovih radnih prostorija.

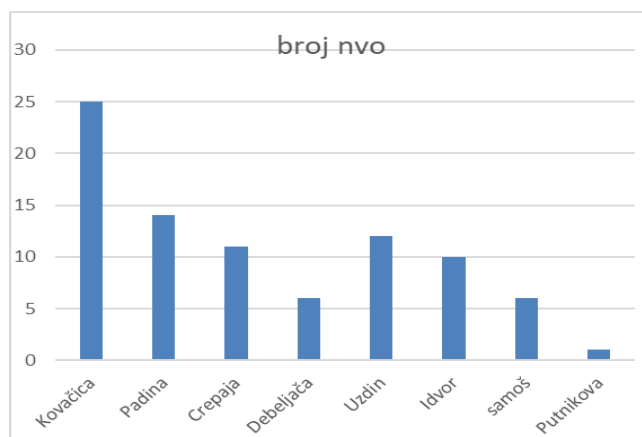

Tabela 12. NVO po mestima u opštini Kovačici za 2021 godinu

2.5.4. Nezaposlenost

Табела 13. Структура незапослених лица према степену образовања у 2021. години

НЕЗАПОСЛЕНА ЛИЦА				
КАТЕГОРИЈЕ		УКУПНО	ЖЕНЕ	МУШКАРЦИ
	<u>УКУПНО</u>	<u>2095</u>	<u>1075</u>	<u>1025</u>
СТЕПЕН СТРУЧНЕ СПРЕМЕ	I	1222	609	1613
	II	55	24	31
	II	355	132	223
	IV	348	239	109
	V	5	1	1
	VI-1	22	15	7
	VI-2	22	15	7
	VII-1	65	40	15
	VII-2	1	0	1

*Национална служба за запошљавање

Табела 14. Структура незапослених лица према полу и старости у 2021. години

НЕЗАПОСЛЕНА ЛИЦА				
ГОДИНЕ СТАРОСТИ		УКУПНО	ДЕВОЈКЕ	МЛАДИЋИ
	15-19 година	88	41	47
	20-24 година	171	90	81
	25-29 година	192	92	100
	30-34 година	255	126	129
	35-39 година	256	144	112

	40-44 година	244	131	113
	остали	889	451	438

*Национална служба за запошљавање

Табела 15. Структура незапослених лица према групи занимања у 2021. години

НЕЗАПОСЛЕНА ЛИЦА ПРЕМА ГРУПИ ЗАНИМАЊА	
КАТЕГОРИЈА	
Пољопривреда, прерада хране	123
Шумарство, обрада дрвета	25
Геологија, металургија	2
Машинство	147
Електротехника	49
Хемија, графичарство	22
Текстил и кожа	48
Комуналије, тапетарство и фарбарство	17
Геодезија и грађевина	37
Саобраћај	21
Трговина, угоститељство и туризам	79
Економија, администрација и право	88
Здравство	47
Васпитање и образовање	24
Друштвени смер	12
Природни смер	8
Култура	11
Спорт	1
Личне услуге	32
Остало: нераспоређени, неразврстани + матуранти гимназије + лица без занимања	1302
УКУПНО	2095

*Национална служба за запошљавање

Табела бр 16 Регистровани незапослени према полу 2018 -2020 (извор НСЗ стање на дан 31.12.2020

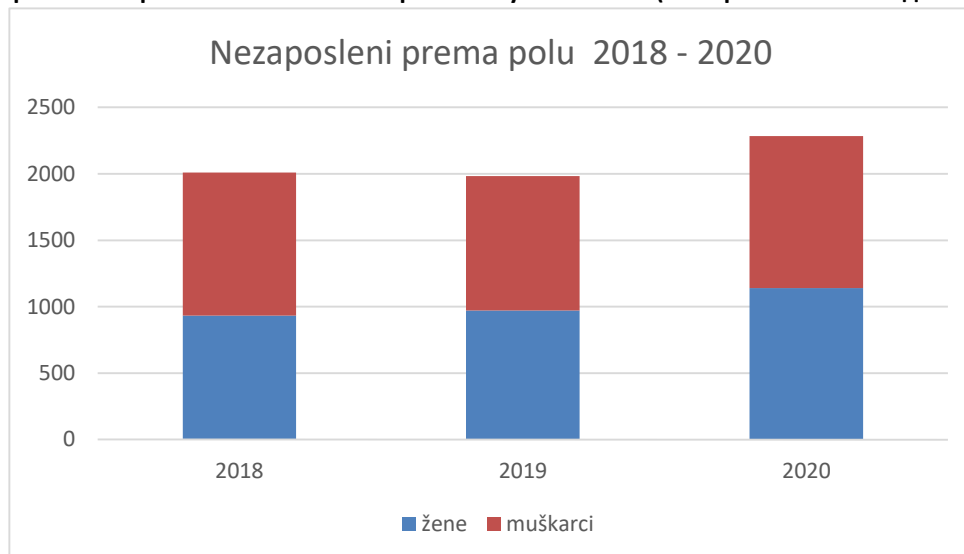
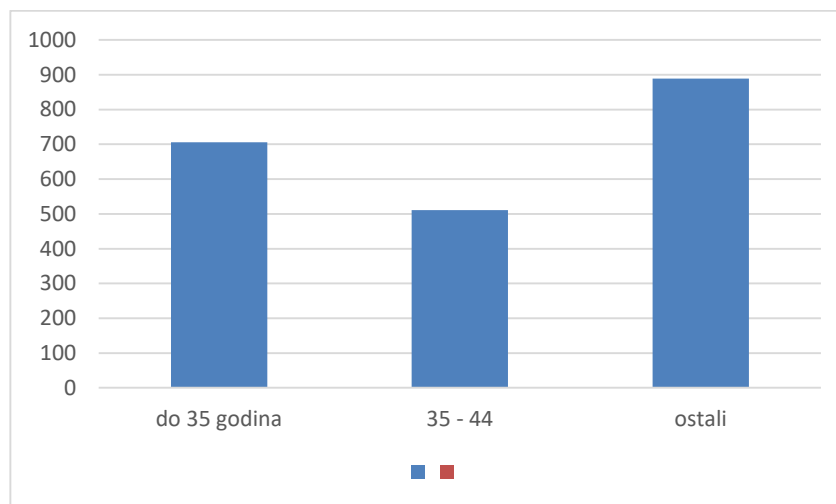

Tabela br 17 Registrovani nezaposleni 2021 godini prema godinama starosti

U 2020 godini ukupno je bilo registrovanih nezaposlenih 2009, od toga 1077 muškaraca i 932 žene, u 2019 godini ukupno je bilo nezaposlenih 1983, od toga 971 žena i 1012 muškaraca dok se broj nezaposlenih povećao u 2020 na 2284 od čega je čak 1141 žena i 1143 muškaraca da bi se u 2021 broj smanjio na ukupno 2.095.

Uočava se podjednaki broj registrovanih nezaposlenih lica u opštini Kovačica, koji se posljednje 3 godine kreće u rasponu od 2284 – 1983. Maksimum je bio u 2020.g. kada je iznosio 2284 nezaposlenih u opštini Kovačica, dok je minimum zabeležen u 2019g. kada je iznosio 1983 nezaposlenih.

Najveći broj nezaposlenih u opštini Kovačica je sa nezavršenom osnovnom školom, 1.632 osoba čak 60,9% u ukupnom broju nezaposlenih, 16,9% u strukturi učestvuju kv radnici, ili treći stepen obrazovanja. Na srednjoškolce koji čekaju posao dolazi 16,6 %. Na nezaposlene, koji čekaju posao sa završenim fakultetom i višom školom dolazi samo 5,2 %.

Prema popisu 2011 godine broj stanovnika je 25.274 , od toga je od 15 do 64 godina 16.965 stanovnika. Ovo stanovništvo se smatra radnosposobno i upoređenjem sa brojem nezaposlenih daje procenat nezaposlenosti. 3.120 h 100 podeljeno sa 16.965 jednako je 18,39%. Procenat nezaposlenosti u 2015 godini za opštinu Kovačica je bio 18,39%. Za 2016 godinu bi procenat nezaposlenosti za opštinu Kovačica bio 13,7% a za 2017 12,6% a za 2021 12,34%

Upadljiv je porast u regionu južnog Banata broja registrovanih lica u kategoriji lica starijih od 40 tj. 50 godina. Priliv sa otvorenog tržišta u ovu starosnu grupu je najveći i najbrži – poremećaj na tržištu rada gubitkom posla „platili“ su pre svega stariji radnici.

Lica starosne kategorije iznad 50 godina u opštini Kovačica u populaciji nezaposlenih učestvuju sa 42,43%, što je visoki procenat.

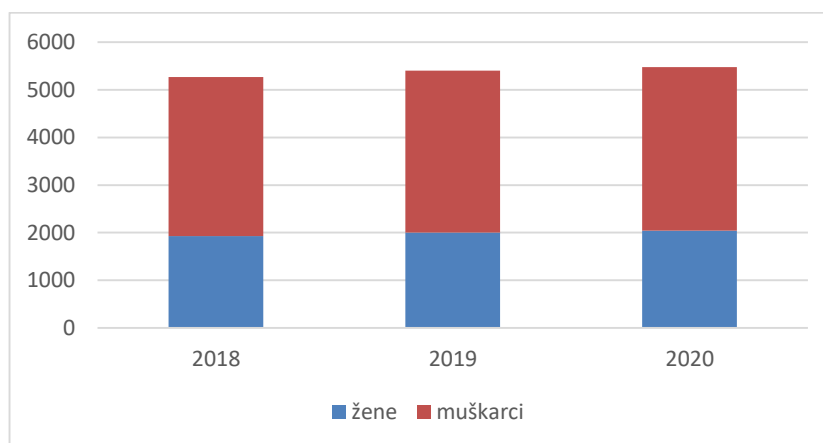
Južnobanatsku oblast karakteriše konstantno izrazito učešće visoke stope nezaposlenosti, velika prikrivena nezaposlenost, nisko učešće zaposlenosti u privatnom sektoru i nedovoljna mobilnost radne snage.

Nezaposlenost ima dugoročni, strukturni i tranzicioni karakter. Ako se tome doda i trend smanjenja broja stanovnika, posebno u kombinaciji sa promenama starosne strukture stanovništva i starenjem populacije, mogu se očekivati negativni efekti na tržište radne snage i održivost sistema socijalnog osiguranja i zdravstvene zaštite. Pored toga u oblasti su prisutni i dinamični migracioni tokovi. Demografski trendovi i opadanje broja stanovnika radnog uzrasta koje će se ubrzati tokom naredne decenije zahtevaće i efikasniji obrazovni sistem koji odgovara potrebama privrede i povećanje prosečnih znanja i veština učesnika na tržištu rada, a posebno novih generacija.

2.5.5. Zaposlenost

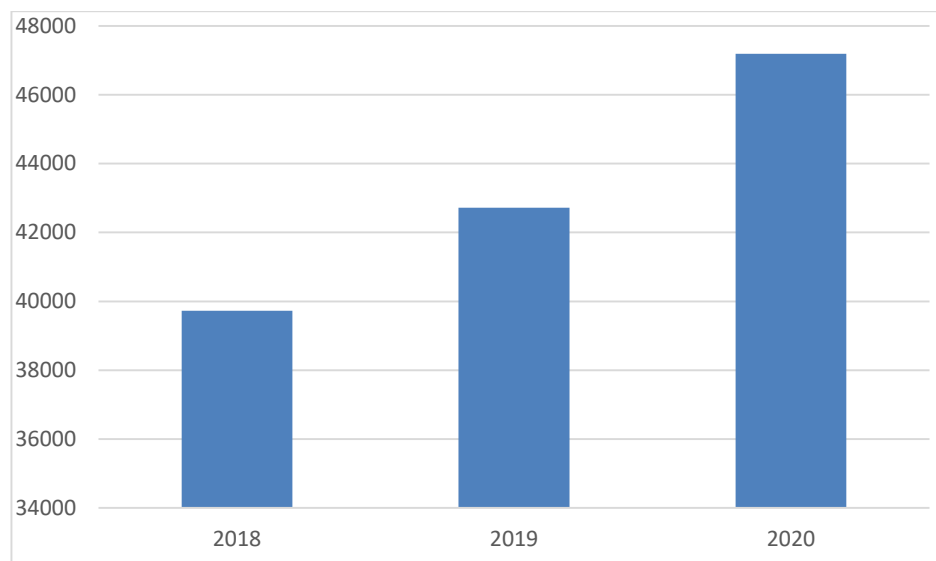
U 2020 godini zabeležen je podatak od 5.986 lica zaposlenih u opštini Kovačica. U 2019 godini zabeležen je podatak od 5.400 zaposlenih dok je u 2018 godini bilo zaposlenih 5.267. U ovom zbiru nalaze se i registrovani individualni poljoprivredni proizvođači, koji putem svojih poljoprivrednih gazdinstava ostvaruju zarade. U kovačičkoj opštini evidentirano je 1.068 registrovanih poljoprivrednika. Od evidentiranih lica, najviše je zaposleno u pravnim licima , kao preduzetnici, lica koja samostalno obavljaju delatnost, i lica koja su zaposlena kod preduzetnika. Od pravnih lica, najviše je zaposleno u prerađivačkoj industriji , u poljoprivrednoj delatnosti , u trgovini na malo, u obrazovanju, u zdravstvu i socijalnoj zaštiti.

Tabela br. 18 Broj zaposlenih u periodu od 2018 – 2020 za žene i muškarce

Prosečna zarada bez poreza I doprinosa u 2020. u Opštini Kovačica je 47.196 din

Tabela br 19 Prosečna zarada bez poreza I doprinosa u periodu 2018 -2020

Značajno je napomenuti da je evidentiran porast zarade od 39.727 din u 2018 godini do 42.716 din u 2019 godini. Pored evidentiranih zaposlenih u preduzećima, koji se nalaze u broju zaposlenih u tabeli u opštini Kovačica prisutan je veliki broj poljoprivrednika, koji plaćaju penzijsko osiguranje i zaposleni su u poljoprivedi, u svom domaćinstvu I učestvuju u formiranju prosečne zarade.

2.6. Značaj regionalnog razvoja

Značaj regionalnog razvoja prepoznat je u Ustavu Republike Srbije koji obavezuje državu da se brine o ravnomernom regionalnom razvoju i nedovoljno razvijenim područjima. Prema Ustavu: "Republika Srbija uređuje i obezbeđuje razvoj Republike Srbije, politiku i mere za podsticanje ravnomernog razvoja pojedinih delova Republike Srbije, uključujući i razvoj nedovoljno razvijenih područja" (član 97. tačka 12). Uz ustavne odredbe, Vladi Republike Srbije za potrebe realizacije ciljeva regionalnog razvoja na raspolaganju stoje instrumenti definisani u brojnim zakonskim i podzakonskim aktima, te strateškim dokumentima. Na ovom mestu dajemo prikaz ključne regulative i strateških dokumenata od značaja za implementaciju politike regionalnog razvoja u Srbiji, kao i kratak osvrt na institucionalni okvir njenog sprovođenja.

Politika regionalnog razvoja u Republici Srbiji sprovodi se na bazi Strategije i politike razvoja industrije Srbije od 2011. do 2020. godine („Službeni glasnik RS", br. 55/05, 71/05 – ispravka, 101/07, 65/08 i 16/11), Zakona o regionalnom razvoju ("Sl. glasnik RS", br. 51/2009, 30/2010 i 89/2015 - dr. zakon) i drugih zakonskih i podzakonskih akata od značaja za pitanja regionalnog razvoja – Zakona o ulaganjima ("Sl. glasnik RS", br. 89/2015), Uredbe o utvrđivanju metodologije za izračunavanje stepena razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave ("Sl. glasnik RS", br. 42/2010) i Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija ("Sl. glasnik RS", br. 110/2016). Uz to, okvir za planiranje regionalnog razvoja u Srbiji čine i strateški

dokumenti doneti na nivou AP Vojvodina, prevashodno Program razvoja AP Vojvodina za period 2014.-2020. godina, te razvojni dokumenti na nivou jedinica lokalne samouprave – lokalne strategije i pripadajući akcioni planovi.

Imajući u vidu stratešku orijentaciju Republike Srbije u pogledu integracije u zajedničko evropsko tržište, te činjenicu da budžet EU predstavlja značajan izvor sredstava za finansiranje projekata regionalnog razvoja, strateško planiranje treba da bude kompatibilno i sa odgovarajućom regulativom EU u pogledu politike podsticanja regionalnog razvoja, pre svega kohezionom politikom kao integralnim delom Strategije 2020. Ovo pitanje je detaljnije obrađeno u poglavlju 5 – Proces pridruživanja EU i regionalni razvoj.

Studija glavnih pravaca razvoja Južnog Banata za period 2017-22. godina, usaglašena je sa svim gore navedenim dokumentima, prevashodno Razvojnou strategijom Republike Srbije za period do 2020. godine, ostalim strateškim dokumentima na nacionalnom, regionalnom nivou i lokalnom nivou, te zakonskom regulativom i strateškim dokumentima EU.

Zakon o regionalnom razvoju donet 2009. godine, koji je uz određene izmene 2010. i 2015. godine, i danas na snazi, između ostalog definiše uloge i odgovornosti svih aktera angažovanih u procesima sprovođenja regionalne politike. Ovim zakonom, Vlada Republike Srbije odredila je 8 ciljeva podsticanja regionalnog razvoja (Zakon o regionalnom razvoju, Vlada Republike Srbije):

Zakon o ulaganjima donet je 2015. godine i ima za cilj unapređenje investicionog ambijenta u Republici Srbiji. U obuhvat ovog zakona spadaju i aktivnosti usmerene na povećanje efikasnosti organa vlasti, uključujući i lokalnu samoupravu, koje se odnose na ulaganja i kreiranje privlačnog investicionog ambijenta. Regionalna razvojna agencija Srbije (RAS) osnovana u skladu sa Zakonom o ulaganjima, predstavlja jednog od najznačajnijih nosilaca ekonomske politike u pogledu sprovođenja regionalnog razvoja. U kontekstu politike regionalnog razvoja, RAS učestvuje u pripremi programa i projekata regionalnog razvoja, analizira i prikuplja podatke od značaja za unapređenje regionalne politike i koordinira rad regionalnih razvojnih agencija.

Uredba o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija usvojena 2016. godine reguliše pitanja podsticaja i realizacije investicionih projekata sa ciljem podsticanja investicija, rasta zaposlenosti, i kao takva predstavlja bitan segment regionalne politike. Ona definiše ulaganja od posebnog značaja za Republiku Srbiju kao jedan od instrumenata podrške ravnomernijem regionalnom razvoju. Kriterijumi klasifikacije ulaganja u ona od posebnog značaja definisani su zakonom i podrazumevaju investiciju u osnovna sredstva od najmanje 5 miliona evra i otvaranje 500 novih radnih mesta u jedinicama lokalne samouprave prvog i drugog nivoa razvijenosti, odnosno 2 miliona evra i 100 radnih mesta u devastiranim područjima (treći i četvrti nivo razvijenosti). Od posebne važnosti za kreiranje strategije razvoja Južnobanatskog okruga i sličnih razvojnih dokumenata je podsticaj koji uredba daje projektima koji integrišu realizaciju projekata više jedinica lokalne samouprave. U skladu sa uredbom, ulaganje koje se realizuje na teritoriji jedne ili više jedinica lokalne samouprave i podstiče realizaciju razvojnih prioriteta jedne ili više jedinica lokalne samouprave u funkciji povećanja njihove konkurentnosti, smatra se ulaganjem od posebnog značaja što ga stavlja u povoljniji položaj u odnosu na druga ulaganja u pogledu dodele podsticajnih sredstava iz republičkog bužeta.

Na osnovu Zakona o regionalnom razvoju, Vlada Republike je donela **Uredbu o utvrđivanju metodologije za izračunavanje stepena razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave ("Sl. glasnik RS", br. 42/2010)**. Ovim postupkom dobijen je jedinstveni metodološki okvir za kontinuirano ocenjivanje, razvrstavanje i praćenje razvijenosti jedinica lokalne samouprave. Rukovodeći se reprezentativnim pokazateljima razvijenosti, izvršeno je grupisanje svih opština Južnobanatske oblasti u odnosu na prosečne vrednosti za Republiku Srbiju na četiri grupe. Kriterijum za izdvajanje područja koja zaostaju u razvoju je odstupanje od nacionalnog proseka.

Prema ovoj uredbi dve opštine, Vršac i Pančevo, pripadaju grupi najrazvijenijih, odnosno imaju stepen razvijenosti iznad republičkog proseka. Drugu grupu čine opštine sa stepenom razvijenosti od 80% do 100% republičkog proseka i u toj grupi nema Južnobanatskih opština. U treću grupu su svrstane nedovoljno razvijene opštine (stepen razvijenosti u rasponu od 60% do 80% republičkog proseka), i u toj grupi se nalaze Alibunar, Bela Crkva, Kovačica, Kovin i Plandište. Među opštinama koje su izrazito nedovoljno razvijene (60% ispod republičkog proseka), nalazi se opština Opovo.

Imajući u vidu regionalni aspekt posmatranja, **Strategija i politika razvoja industrije od 2011. do 2020. godine** definiše kao primarni cilj regionalne politike stvaranje konkurentnih regiona koji su u mogućnosti da se integrišu u globalne ekonomske tokove. To se može obezbediti kroz realizaciju strateških prioriteta oličenih u razvoju institucija, izgradnji regionalne ekonomske infrastrukture, afirmaciji strateškog planiranja, decentralizaciji i regionalnoj integrisanosti u Evropsku Uniju (Strategija i politika razvoja industrije od 2011. do 2020. godine, Vlada Republike Srbije). Regionalni razvojni planovi u tom smislu imaju integrativnu ulogu. Oni sa jedne strane treba da budu sinhronizovani sa nacionalnom strategijom i predstavljaju operacionalizaciju razvojnih prioriteta definisanih u dokumentima nacionalnog nivoa, dok sa druge strane predstavljaju neophodan uslov privlačenja i efikasnijeg korišćenja domaćih i inostranih resursa.

U **Programu privrednog razvoja AP Vojvodine 2014-2020** postavljena su četiri prioriteta cilja i strategije i mere za njihovu realizaciju. Glavni prioriteti u razvoju AP Vojvodine koji su definisani ovim programom su:

1. Razvoj ljudskih resursa,
2. Razvoj infrastrukture i uslova za pristojan život
3. Održivi privredni rast
4. Razvoj institucionalne infrastrukture

AP Vojvodinu karakteriše izražena unutar regionalna ekonomska koncentracija što je ujedno i karakteristika ostalih delova zemlje. Ta činjenica implicira specifičnu odgovornost nosilaca regionalne politike i u kontekstu institucionalnog okvira, zahteva koordiniran i proaktivan pristup.

2.6. Industrija

I pored toga što se privreda opštine Kovačica u velikoj meri zasniva na poljoprivredi, s obzirom na raspoloživost i kvalitet prirodnih resursa, ne sme se zanemariti ni industrijska proizvodnja. Industrija koja je trenutno na veoma niskom nivou privredne aktivnosti u Opštini treba da ispuni svoje dve uloge: valorizacija poljoprivrednih resursa višim nivoima prerade i održavanje balansa privredne strukture kako bi postojala diverzifikovana struktura sa usklađenim učešćem primarne poljoprivredne proizvodnje, prerađivačke industrije i usluga. Iz tog razloga analiza stanja industrije se zasniva na identifikovanju značajnih odstupanja u privrednoj strukturi, stanju industrije i prerađivačkih kapaciteta, a sve u cilju identifikovanja smernica daljeg delovanja.

Lokalna privredna struktura određuje strukturu i obim potrebne radne snage. U postojećoj prerađivačkoj strukturi mogu se uočiti dominantne grupe preduzeća koji jasno oslikavaju postojeće stanje. Privredna kretanja smanjenja privredne aktivnosti na državnom nivou u značajnoj meri su uticala na ekonomsku situaciju na lokalnom nivou, s obzirom da je u opštini Kovačica postojao relativno mali broj preduzeća sa značajnim brojem zaposlenih, pa

se njihovo gašenje ili smanjenje aktivnosti u velikoj meri odražava na kreirani narodni dohodak i zaposlenost. Potencijal za razvoj predstavljaju slobodni kapaciteti ovih preduzeća, iskustvo radnika i tradicija na polju tih delatnosti.

Privatizovana preduzeća su, zbog trenutne ekonomske situacije i redukovane privredne aktivnosti, smanjila broj svojih zaposlenih. Smanjeni broj zaposlenih u privatizovanim i još uvek neprivatizovanim preduzećima je približno na nivou trenutne zaposlenosti u Opštini, što govori da se broj zaposlenih u poslednjih 15 godina prepolovio. Ove promene su se desile uglavnom u okviru prerađivačkog sektora, zatim u delu prerade poljoprivrednih proizvoda, drvne industrije, klanicama, mlinovima, šećerana, zatim u oblasti proizvodnje obuće i dr. Malobrojna su novoosnovana preduzeća, među kojima postoje pozitivni primeri uspešne preduzetničke aktivnosti i zdravog poslovanja. Postoje preduzeća koja posluju na teritoriji Opštine, ali se njihova sedišta nalaze u drugoj opštini. Na taj način, poslovni rezultati koji postižu ova preduzeća se prelivaju u druge Opštine, čime su izostavljane direktne koristi za Opštinu kroz plaćanje poreza i sl. Pored toga, ovim se ne ostavlja prostor za rast i razvoj preduzeća na teritoriji Opštine, a samim tim i na rast zaposlenosti.

Osnovne karakteristike prerađivačke industrije su uzrok i odraz celokupne situacije u privredi, Nju karakterišu nizak stepen zaposlenosti, nepovoljna privredna struktura, visoko učešće primarne proizvodnje, nizak stepen prerade, odliv sirovinke baze, zapošljavanje nisko obrazovanog stanovništva, nepostojanje inicijativa na lokalnom novu i dr.

U okviru dela koji se bavi ravnomernim razvojem Opštine dat je detaljan pregled privrednih subjekata koji potvrđuje generalne zaključke analize stanja prerađivačke industrije. U ovom delu su definisane i osnove za dalji razvoj industrije, koji je baziran na prirodnim potencijalima, iskustvu i tradiciji, tržišnoj orijentaciji, višim oblicima prerade, usvajanju marketinških i menadžerskih znanja, prilagođavanju potrebama i tražnji na tržištu i finalnim proizvodima koji su napravljeni u Kovačici.

2.7. Poljoprivreda

Zakonodavni okvir poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja u Srbiji je baziran na dva zakonska akta: Zakonu o poljoprivredi i ruralnom razvoju⁴ i Zakonu o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju⁵. Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju uspostavlja osnovne mehanizme za kreiranje i sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja i definiše glavne strateške dokumente razvoja poljoprivrede u srednjoročnom i dugoročnom periodu. Zakon o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju bliže definiše podsticaje u ovim oblastima. Finansijski osnov za realizaciju podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju predstavlja Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju za tekuću godinu, kojom se definiše obim sredstava, vrste podsticaja i maksimalni iznosi po vrsti podsticaja za tekuću godinu. Obim sredstava namenjenih za podsticaje u poljoprivredi i ruralnom razvoju određuje se Zakonom o budžetu Republike Srbije za tekuću godinu, a ova sredstva se raspodeljuju na osnovu Uredbe o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju za tekuću godinu.

Poljoprivredni proizvođači i korisnici podsticaja osim podrške iz nacionalnog budžeta, imaju priliku da koriste i podsticajna sredstva pokrajinskog budžeta i budžeta jedinica lokalnih samouprava. Podrška na nacionalnom nivou definisana je zakonodavnim aktima, dok se podrška na nižim nivoima upravljanja realizuje kroz programe mera podrške za sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja za teritoriju autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave. Kreiranje i izbor mera su u nadležnosti organa autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, s tim što postoji ograničenje u pogledu izbora mera direktnih plaćanja, prema odredbama Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju (izuzete su mere podrške u vidu regresa za troškove skladištenja u javnim skladištima i regresa za

reproduktivni materijal - veštačko osemenjavanje). Programi mera podrške za sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja na pokrajinskom i lokalnom nivou usvajaju se i implementiraju uz prethodno dobijenu saglasnost Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV), kao i uz obavezu izveštavanja o realizovanim merama podrške.

Kako zbog zakonske regulative koja ograničava primenu direktnih plaćanja iz sredstava budžeta jedinica lokalnih samouprava, tako i zbog širokog spektra mera ruralnog razvoja koje su na raspolaganju, najveći deo sredstava za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju na pokrajinskom i lokalnom nivou izdvaja se upravo za ove namene. U okviru programa ruralnog razvoja najčešća mera za koju se pokrajine i jedinice lokalne samouprave odlučuju jesu investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava, kao i mere upravljanja rizicima i različite podrške za promociju proizvoda. U oblasti direktnih plaćanja isključivo se implementira regres za veštačko osemenjavanje, dok se kreditna podrška uglavnom sprovodi kroz sufinansiranje dela kamatena odobrene poljoprivredne kredite.

Prema dostupnim podacima o načinu trošenja lokalnih budžeta za poljoprivredu u opštinama Južnog Banata, u najvećoj meri su finansirani infrastrukturni radovi (kanalska mreža, lokalna infrastruktura, vetrozaštitni pojasevi, kontrola kvaliteta i zaštita poljoprivrednog zemljišta i sl.). Iako bez informacija koje bi omogućile detaljnu analizu programa podrške na nivou korisnika, vrste podrške, namene i efekata, stiže se utisak da ove mere nisu bile u funkciji razvoja ekonomski održivog porodičnog gazdinstava.

Gotovo sve jedinice lokalne samouprave podržavale su i lokalne manifestacije, turističke promocije i projekte organizacija civilnog društva. Ovakvi vidovi podrške jesu opravdani ako doprinose promociji novog proizvoda i usluge (turizam, lokani proizvodi), jer su na taj način mali proizvođači direktno uključeni na tržištu finalnih proizvoda gde se vrši primarna raspodela. Iz dostupnih informacija nije moguće doneti pouzdane zaključke o efektima ovih vidova podrške u pojedinim opštinama, ali ni steći jasniji uvid u to koje su aktivnosti organizacijacivilnogdruštva podržavane.

Na teritoriji okruga korisnici budžetke podrške imaju pravo na tri potencijalna izvora podsticaja: nacionalni, pokrajinski i opštinski. Zakon o poljoprivredi predviđa da harmonizaciju ciljeva podrške na sva tri nivoa i usklađenost mera podrške po korisniku, nameni, periodu i iznosu. Iako su u poslednje vreme učinjeni naponi na sva tri nivoa da se efikasnost i svrsishodnost podrške uskladi, vrši monitoring efekata itd. kako bi se sredstva najefikasnije iskoristila, evidentno je da postoji deficit u ovom sistemu, te da se pojedinemere podrškemeđu različitim nivoimapreklapaju.

I pored toga što su programi definisani na način da korisnik ne može ostvariti podsticajna sredstva za istu investiciju iz različitih izvora, praksa je takva da su opštine svoje programe podrške bazirale kao podršku nacionalnoj politici ne poštujući osnovni princip politike ruralnog razvoja da se lokalnim budžetima taregetiraju lokalno specifični problemi i ciljevi razvoja. Jedan od razloga slabe prilagođenosti lokalnih programa podrške je i taj što se na nivou JLS, kao i na pokrajinskom nivou, ne vrše detaljnije analize realizovanih podsticaja iz prethodnog perioda, niti se rade korekcije samih programa podrške na osnovu dobijenih rezultata i ostvarenih efekata mera iz prethodnog perioda. Primena ciklusa praćenja, evaluacije i promene i prilagođavanja lokalnih programa podrške obezbedio bi kvalitetniji proces programiranja i prilagođavanja mera podrške realnim potrebama samih JLS i omogućio dobru kombinaciju mera podrške sa izraženijim efektima po same korisnike i privredu regiona. U narednom periodu bi trebalo obratiti više pažnje na rešavanje ovog problema paralelno sa usklađivanjem sistema podrške nanivou cele države po Eu principima.

Prema površini obradivog zemljišta, nacionalnog dohotka koji ostvaruje, kao i prema broju zaposlenog stanovništva u grani, poljoprivreda predstavlja najznačajniju privrednu granu opštine Kovačica. od ukupne površine Opštine (40.709 hektara ili 407 kvadratnih kilometra), poljoprivredne površine zauzimaju 36.368 hektara, što iznosi 89,33 % teritorije Opštine. Od ukupnih poljoprivrednih površina 92,63 % su obradive površine. Kvalitet zemljišta je izuzetan, jer je 82% černoze, a od toga je najzastupljeniji karbonatni černoze odličnih morfoloških i hemijskih osobina.

Tabela 20. Poljoprivredna površina prema kulturama u 2009. godini – Kovačica

Opis	Površina u ha	%
Ukupna površina	40.709	100%
Poljoprivredno zemljište	36.368	89,33%
Oranice i bašte	33.691	92,63%
Voćnjaci	47	0,12%
Vinogradi	107	0,28%
Livade	106	0,28%
Pašnjaci	2.282	6,25%
Ribnjaci, trstici i bare	168	0,44%

Tabela 21. Udeo porodičnih gazdinstava u KPZ prema načinu korišćenja, po opštinama

Izvor: Popis Poljoprivrede ZSRG, 2012

	Oranice i bašte, ha	Livade, ha	Pašnjaci, ha	Voćnjaci, ha	Vinogradi, ha	Ostalo KPZ, ha
SRBIJA	85,3	91,6	40,1	96,1	81,1	96,2
Vojvodina	77,9	25,0	7,1	75,7	52,2	94,2
Južni Banat	80,9	29,7	8,5	74,4	25,5	91,7
Alibunar	78,3	100,0	0,4	81,6	33,9	81,0
Bela Crkva	85,9	3,4	7,6	77,0	72,2	99,9
Vršac	83,5	36,3	27,7	60,8	35,8	80,6
Kovačica	76,4	48,7	4,3	92,4	17,5	98,2
Kovin	89,6	96,7	0,3	91,8	100,0	99,9
Opovo	80,7	100,0	8,0	88,3	90,7	91,4
Pančevo	87,7	100,0	1,4	100,0	100,0	99,5
Plandište	69,8	100,0	5,0	70,1	100,0	99,7

Površina poljoprivrednog zemljišta je daleko veća u odnosu na prosek u Srbiji (88,92% prema 57,86%), a veće su i u odnosu na Južnobanatski okrug (88,92% prema 80,39%), koji je po prirodnim karakteristikama uglavnom homogen.

Tabela br 22

Region, oblast, opština	% KPZ u ukupnom zemljištu	% Neiskorišćenog zemljišta u ukupnom	% šumskog zemljišta u ukupnom raspoloživom	Ostalo
SRBIJA	64,29	7,93	19,13	8,64
Vojvodina	78,51	3,53	7,14	10,82
Južni Banat	72,61	6,09	10,79	10,51
Alibunar	93,31	3,87	0,10	2,72
Bela Crkva	66,26	9,93	1,98	21,84
Vršac	77,13	6,95	0,83	15,09
Kovačica	88,00	1,50	0,05	10,45
Kovin	83,13	11,76	0,88	4,22
Opovo	88,77	6,72	0,16	4,35
Pančevo	43,82	5,22	37,41	13,55
Plandište	90,96	4,07	0,49	4,48

2.7.1. Biljna proizvodnja

Od ukupno 25,6 hiljada gazdinstava na teritoriji Južnog Banata, 21 hiljada se bavi ratarskom proizvodnjom, na površini od 292.069 ha KPZ.

U strukturi ratarske proizvodnje u okrugu Južni Banat dominiraju žita (sa udelom od 68,2% u ukupnim površinama), praćena industrijskim biljem (23,7%), šećernom repom (4,5%) i krminim biljem (3,1%). Setvena struktura se ne razlikuje od proseka Vojvodine, a međuopštinske razlike se ispoljavaju u vidu različitih udela industrijskog i krmnog bilja. Posmatrano na nivou opština, izdvaja se Plandište koje se odlikuje najmanjom diverzifikovanošću useva na oranicama, s obzirom da se samo 1% površina KPZ zasjewa usevimakoji nisu žita ili industrijsko bilje.

Od ostalih useva izdvajaju se krompir i bostan, po nešto većoj zastupljenosti u KPZ opštine Opovo, i šećerna repa u opštini Kovačica (6,4%).

Podaci o promenama u setvenoj strukturi nisu dostupni, ali se sa velikom sigurnošću može pretpostaviti da seona zbog specifičnosti podneblja nemanja značajnije.

U opštini Kovačica povrtarske kulture najzastupljenijih vrsta povrća pokrivaju oko 1.200 ha obradivih površina. Krompir pokriva oko 400 ha, šargarepa 300 ha, zelen 200 ha, kupus 150 ha, pasulj oko 100 ha i lubenice oko 50 ha. Voćnjaci pokrivaju oko 43 hektara što čini 0,11% obradivih površina.

Pored toga što je opština Kovačica, kao i Južnobanatski okrug, prirodno bogata vodama, poljoprivredne površine koje se navodnjavaju su izuzetno male. Trenutno, navodnjavanje se vrši sporadično, malim motornim pumpama. Opština ima dva značajna rečna toka, Tamiš i kanal Nadela. Od ukupne površine, 30% obradivih površina je pogodno za navodnjavanje. Sistemi za navodnjavanje postoje samo u okviru zemljoradničke zadruge u Debeljači (250 hektara) i preduzeću „Jednota“ (100 hektara koji nije u funkciji). Navodnjavanje se vrši isključivo na oranicama i baštama, dok se voćnjaci, vinogradi i livade ne navodnjavaju. Postavljeni sistemi su veoma stari i u lošem stanju, što takođe otežava navodnjavanje.

Na teritoriji opštine Kovačica sve je veći broj instaliranih plastenika u kojima se proizvodi povrće. Proizvodnja povrća u plastenicima odgovara trenutnom stanju u poljoprivredi. Za plastenike u kojima se proizvodi povrće dovoljne su male površine. Proizvodnja povrća u plastenicima ne zahteva krupnu mehanizaciju (traktore, oruđa, kombajne). Za obradu zemljišta dovoljni su i mali motokultivatori. Ova proizvodnja, iako radno intenzivna, ne zahteva veći broj radnika. Za održavanje plastenika od oko 100 m² dovoljan je samo jedan radnik. Jedan ili dva plastenika u domaćinstvu potpuno odgovara načinu proizvodnje kakav je zastupljen u opštini Kovačica, pa i u celoj Vojvodini. Takvu proizvodnju karakteriše visoka starosna struktura stanovništva koje se bavi poljoprivredom, proizvodnja uglavnom za sopstvene potrebe, zastarela mehanizacija, nespecijalizovanost poljoprivrednih proizvođača za konkretne kulture, nestandardizovanost proizvoda i neorganizovan sistem trgovine poljoprivrednim proizvodima.

Trenutno na teritoriji opštine Kovačica postoji oko 40 plastenika u selu Putnikovo, 10 u Idvoru, 20 u Crepaji, u Debeljači 20 i 10 u Kovačici. Njihov broj se u poslednje tri godine znatno povećao, a takva tendencija se očekuje i u narednim godinama.

2.7.2. Stočarstvo

Tabela 23. Brojno stanje stočnog fonda u opštini Kovačica 2018 godine

<i>ВРСТА СТОКЕ</i>	<i>БРОЈ ФАРМИ- У 2018. ГОДИНИ</i>	<i>БРОЈ ГРЛА У 2018. ГОДИНИ</i>
КОНВЕНЦИОНАЛНА ПРОИЗВОДЊА		
Говеда	326	3.904
Овце и козе	95	4.770
Свиње	109	3.280
Коњи, магарци, миле и мазге	13	32
Живина и птице	80	13.951
Пчелиње друштво - кошница	79	3.799
Животиње остале	1	70.000
УКУПНО конвенц. производња:	703	29.806

Niska zastupljenost stoke u odnosu na jedinicu površine odraz je niskointenzivne poljoprivredne proizvodnje, u kojoj se zemljišni potencijali nedovoljno valorizuju kroz proizvode veće dodate vrednosti (meso, mleko i na njima bazirane prerađevine). Pored toga, za poljoprivredu baziranu na visokointenzivnom ratarstvu (kakav je slučaj sa okrugom Južni Banat), skroman stočni fond nosi sa sobom problem niske proizvodnje i upotrebe stajnjaka, a konsekvantno niz posledica po kvalitet zemljišta, primenjenu agrotehniku, prinose i finansijske rezultate. Ovaj problem je dugoročno prisutan u na području Južnog Banata i jedan je od limitirajućih faktora razvoja sektora u ovom okrugu.

Posle ratarstva, stočarstvo zauzima drugo mesto po obimu poljoprivredne proizvodnje. Prerađu osnovnih proizvoda svoje delatnosti poljoprivrednici često obavljaju samostalno. Prerađu čine klanje životinja na farmi, proizvodnja kobasica, sira, rakije i slično. Ovi proizvodi se prodaju: prijateljima i susedima, trgovcima, na zelenim pijacama i prerađivačkim ili trgovačkim kompanijama. Ovakva proizvodnja i prodaja poljoprivrednih proizvoda, mada se teško može kvantitativno odrediti, čini značajan doprinos nacionalnoj potrošnji hrane i predstavlja pretežan vid prodaje za određene proizvode. Uređenje ove materije predstavlja jedan od većih izazova za politiku razvoja, jer proizvodi često ne odgovaraju higijenskim standardima EU, a s druge strane imaju izuzetno značajan udeo u snabdevanju stanovništva hranom. Stoga je prerađu proizvoda neophodno usmeravati u one tokove kojim će se ispuniti standardi EU.

2.7.3. Registrovana poljoprivredna gazdinstva

Prema evidenciji u Opštini Kovačica postoji preko 3.684 registrovanih poljoprivrednih gazdinstava u 2012. godini, što ukazuje na relativno veliki broj domaćinstava koji se isključivo ili bar u nekom udelu bave poljoprivrednom proizvodnjom.

Broj poljoprivrednih gazdinstava 2012 (popis)

Tabela br 24.

SRBUA	631.552
Vojvodina	147.624
Južni Banat	25.629
Pančevo	6.344
Alibunar	3.420
Bela Crkva	1.707
Vršac	2.853
Kovačica	3.684
Kovin	4.111
Opovo	1.548
Plandište	1.962

Izvor: Popis Poljoprivrede ZSRG, 2012

Starosna struktura nosioca poljoprivrednih gazdinstava na području Južnog Banata je povoljnija u odnosu na prosek Srbije, ali ne i Vojvodine. Više od polovine gazdinstava (56%) ima za nosioca lica starija od 55 godina, a tek svakom petom gazdinstvu (20,2%) nosioci su mlađi od 45 godina. Posmatrano po veličini KPZ gazdinstva, starosna struktura nosilaca većih gazdinstava je povoljnija u odnosu na manja gazdinstva, ali lošija u odnosu na nacionalni prosek i Vojvodinu. U Južnobanatskom okrugu 28% gazdinstava većih od 30 ha ima za nosioca lica starije od 55 godina (14% u Vojvodini, 26% u Srbiji).

Obrazovna struktura menadžera poljoprivrednih gazdinstava u Južnobanatskom okrugu je povoljnija u odnosu na nacionalni prosek i nepovoljnija ako se poredi sa Vojvodinom. Najveći broj menadžera gazdinstava je bez poljoprivrednog obrazovanja (51% oslonjeno samo na iskustvo), što je verovatno usko povezano sa njihovom starosnom strukturom. Osim formalnog obrazovanja, za uspešnu primenu modernih poljoprivrednih praksi važno je i kontinuirano obrazovanje proizvođača. Podaci pokazuju da je broj menadžera koji su pohađali dodatne obuke u Južnobanatskom okrugu značajno veći (6,2%) u odnosu na prosek Srbije (3,1%). Nije dostupan podatak o vrstama obuke, kao ni o nosiocima programa koje su menadžeri gazdinstava pohađali, ali se sa velikom verovatnoćom može pretpostaviti da je osim standardnih obuka koje nude javne savetodavne službe, u ovom području značajna i aktivnost privatnih kompanija koje nude savetodavne usluge, računajući i distributere inputa, opreme, mehanizacije i slično.

2.8. Agrarna politika

Zakonodavni okvir poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja u Srbiji je baziran na dva zakonska akta: Zakonu o poljoprivredi i ruralnom razvoju⁴ i Zakonu o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju⁵. Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju uspostavlja osnovne mehanizme za kreiranje i sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja i definiše glavne strateške dokumente razvoja poljoprivrede u srednjoročnom i dugoročnom periodu. Zakon o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju bliže definiše podsticaje u ovim oblastima. Finansijski osnov za realizaciju podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju predstavlja Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju za tekuću godinu, kojom se definiše obim sredstava, vrste podsticaja i maksimalni iznosi po vrsti podsticaja za tekuću godinu. Obim sredstava namenjenih za podsticaje u poljoprivredi i ruralnom razvoju određuje se Zakonom o budžetu Republike Srbije za tekuću godinu, a ova sredstva se raspodeljuju na osnovu Uredbe o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju za tekuću godinu.

Strateški okviri razvoja poljoprivrede i ruralnih područja u pojedinim opštinama u Južnobanatskom okrugu su definisani za različite periode, u različitim formama usvojenih dokumenata, sa ne uvek dovoljno precizno definisanim ciljevima i merama (niti u skladu sa trenutno važećim zakonskim okvirima). Pored toga, jedinice lokalne samouprave nemaju usvojene (niti predviđene) višegodišnje budžetske okvire za podršku poljoprivredi. Sve navedeno upozorava da su aktivnosti jedinica lokalne samouprave i njihove podrške poljoprivredi krajnje nepredvidivi i nepouzdan oslonac za potencijalne korisnike.

Jedan deo navedenih problema uslovljen je objektivnim faktorima proisteklim iz čestih promena institucionalnih okvira na hijerarhijski nadređenim nivoima odlučivanja, dok su objektivne preprekeproizašle iz niskih kapaciteta samih jedinica lokalne samouprave da kreiraju, sprovedu i prate realizaciju svojih politika, dok evaluacija efekata po pravilu izostaj

Kako zbog zakonske regulative koja ograničava primenu direktnih plaćanja iz sredstava budžeta jedinica lokalnih samouprava, tako i zbog širokog spektra mera ruralnog razvoja koje su na raspolaganju, najveći deo sredstava za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju na pokrajinskom i lokalnom nivou izdvaja se upravo za ove namene. U okviru programa ruralnog razvoja najčešća mera za koju se pokrajine i jedinice lokalne samouprave odlučuju jesu investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava, kao i mere upravljanja rizicima i različite podrške za promociju proizvoda. U oblasti direktnih plaćanja isključivo se implementira regres za veštačko osemenjavanje, dok se kreditna podrška uglavnom sprovodi kroz sufinansiranje dela kamate na odobrene poljoprivredne kredite.

Prema dostupnim podacima o načinu trošenja lokalnih budžeta za poljoprivredu u opštinama Južnog Banata, u najvećoj meri su finansirani infrastrukturni radovi (kanalska mreža, lokalna infrastruktura, vetrozaštitni pojasevi, kontrola kvaliteta i zaštita poljoprivrednog zemljišta i sl.). Iako bez informacija koje bi omogućile detaljnu analizu programa podrške na nivou korisnika, vrste podrške, namene i efekata, stiče se utisak da ove mere nisu bile u funkciji razvoja ekonomski održivog porodičnog gazdinstava.

Gotovo sve jedinice lokalne samouprave podržavale su i lokalne manifestacije, turističke promocije i projekte organizacija civilnog društva. Ovakvi vidovi podrške jesu opravdani ako doprinose promociji novog proizvoda i usluge (turizam, lokani proizvodi), jer su na taj način mali proizvođači direktno uključeni na tržištu finalnih proizvoda gde se vrši primarna raspodela. Iz dostupnih informacija nije moguće doneti pouzdane zaključke o efektima ovih vidova podrške u pojedinim opštinama, ali ni steći jasniji uvid u to koje su aktivnosti organizacija civilnog društva podržavane.

Na teritoriji okruga korisnici budžetke podrške imaju pravo na tri potencijalna izvora podsticaja: nacionalni, pokrajinski i opštinski. Zakon o poljoprivredi predviđa da harmonizaciju ciljeva podrške na sva tri nivoa i usklađenost mera podrške po korisniku, nameni, periodu i iznosu. Iako su u poslednje vreme učinjeni naponi na sva tri nivoa da se efikasnost i svrsishodnost podrške uskladi, vrši monitoring efekata itd. kako bi se sredstva najefikasnije iskoristila, evidentno je da postoji deficit u ovom sistemu, te da se pojedine mere podrške među različitim nivoima preklapaju. I pored toga što su programi definisani na način da korisnik nemožestvariti podsticajnasredstva za istu investiciju iz različitih izvora, praksa jetakva da su opštine svoje programe podrške bazirale kao podršku nacionalnoj politici nepoštujući osnovni princip politike ruralnog razvoja da se lokalnim budžetima taregetiraju lokalno specifični problemi i ciljevi razvoja. Jedan od razloga slabe prilagođenosti lokalnih programa podrške je i taj što se na nivou JLS, kao i na pokrajinskom nivou, ne vrše detaljnije analize realizovanih podsticaja iz prethodnog perioda, niti se rade korekcije samih programa podrške na osnovu dobijenih rezultata i ostvarenih efekata mera iz prethodnog perioda. Primena ciklusa praćenja, evaluacije i promene i prilagođavanja lokalnih programa podrške obezbedio bi kvalitetniji proces programiranja i prilagođavanja mera podrške realnim potrebama samih JLS i omogućio dobru kombinaciju mera podrške sa izraženijim efektima po same korisnike i privredu regiona. U narednom periodu bi trebalo obratiti više pažnje na rešavanje ovog problema paralelno sa usklađivanjem sistema podrške nanivou cele države po Eu principima. Ministarstvo poljoprivrede i delegacija EU u Srbiji, započeli su proces povećanja vidljivosti, obaveštavanja i upoznavanja poljoprivrednika sa oblastima za koje mogu da apliciraju za sredstva iz IPARD fonda. Srbija tim sporazumom i sredstvima dobija mogućnost da postepeno uskladi srpsku poljoprivrednu politiku sa evropskom, [toće biti dug, ozbiljan i izazovan proces.

Novi trendovi u poljoprivrednoj proizvodnji zahtevaju efikasnije korišćenje resursa stoga je planirana komasacija za katastarske opštine Debeljača Padina i Samoš, čime bi komasacija kompletne političke opštine Kovačica bila zaokružena.

Poštujući principe dobre poljoprivredne prakse i odgovornog upravljanja resursima bilo bi potrebno da se napravi strategija razvoja poljoprivrede, kako za celu opštinu tako i pojedinačno za sva naseljena mesta, gde bi se razvijali akcioni planovi za razvoj poljoprivrede.

2.9. Trgovina

U opštini Kovačica su prisutni veliki trgovinski objekti Petraš, Gomex, Panmed, Janošik, Podunavlje, koji se bave prodajom robe široke potrošnje i Padina komerc – saloni nameštaja, takođe su prisutna stovarišta građevinskog materijala, veleprodaje pića i poljoprivrednih repromaterijala.

U sektoru MSPP, ali i cele privrede, jedan od najvažnijih segmenata čini trgovina, odnosno „krvotok“ celokupnih privrednih aktivnosti. Sposobnost ovog sektora da opstaje i da se revitalizuje u bilo kojim okolnostima je ključna preporuka da se insistira na podršci i daljem razvoju. Vizija razvoja trgovine u opštini Kovačica je moderna trgovina u kontekstu savremene otvorene tržišne privrede i njen doprinos ekonomskom i društvenom prosperitetu svih građana.

Iako su negativni trendovi u trgovinskoj delatnosti bili izraženi na području cele Republike, podaci pokazuju da su ona u opštini Kovačica još izraženija i da je trgovinska aktivnost na niskom nivou.

Učešće trgovine u kreiranom narodnom dohotku u opštini Kovačica iznosi 5,91%. Na nivou Okruga učešće trgovine je 10,97%, a na pokrajinskom i republičkom nivou preko 20%, tj. 22,09% i 24,7% ostvarenog narodnog dohotka. Ovo ukazuje na nizak stepen razvijenosti trgovine kao privredne delatnosti. Razlog toga se može naći u visokom učešću primarne poljoprivredne proizvodnje i odabranoj profesionalnoj orijentaciji meštana. Izrazito veće učešće, naročito na pokrajinskom nivou, ukazuju da postoji prostor i potencijal da se u okviru trgovinske delatnosti ostvare dodatne koristi, dodata vrednost novca i uposli radna snaga. Opština Kovačica ostvaruje veoma nizak obim prometa u trgovini na malo po stanovniku.

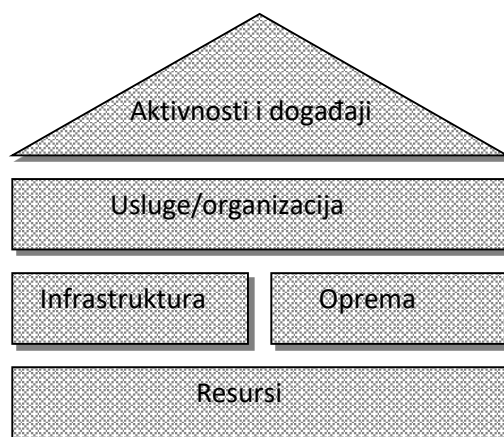
Prema modelu Analize regionalnog razvoja Republike Srbije Ministarstva finansija, opština Kovačica je po prometu po stanovniku na 124. mesto od 145 opština. Razlozi niskog nivoa ostvarenog prometa (ako govorimo o prometu na veliko i malo) nalaze se u niskoj kupovnoj moći stanovništva i visokom udelu poljoprivrednog stanovništva, ali pre svega zbog nepostojanja adekvatnih veletrgovinskih i maloprodajnih subjekata. Većina prometa se obavlja u susednim gradovima, uglavnom u Pančevu i Beogradu.

S obzirom da se broj registrovanih preduzeća i broj registrovanih radnji menja iz godine u godinu i da u registrovanom broju preduzeća i radnji postoji značajan broj neaktivnih, koji daju nerealnu sliku broja preduzeća, merodavnije je strukturu privrede oslikavati kroz učešće zaposlenih po sektorima. Prema tom pokazatelju u opštini Kovačica, u sektoru trgovina na veliko i malo, zaposleno je 4,42% od ukupnog broja zaposlenih, što je znatno manje od pokrajinskog proseka od 11,9 % i od republičkog od 13%.

2.10. Turizam

2.10.1. Analiza postojeće turističke ponude

Analiza stanja turističke ponude, kao i strateški deo razvoja turizma, metodološki je usmeren prema metodologiji Strategije razvoja turizma Republike Srbije i strateškim opredeljenima na nivou Pokrajine. Prema pomenutoj metodologiji, turistički proizvod je skup međuzavisnih komponenti koji se u praksi organizuje kao posebni vrednosni lanac i prikazan je grafički na narednoj šemi.

Komponente turističke ponude

Pri analizi stanja, svaku od komponenti turističkog proizvoda potrebno je analizirati, kako bi se u strateškom delu razvijale ka izabranom strateškom pravcu, tj. strategiji razvoja turizma opštine Kovačica. U nastavku je prikazano trenutno stanje sa uočenim nedostacima turističkih proizvoda Kovačice ili pojedinih komponenti turističkih proizvoda.

Opština Kovačica beleži značajan broj posetilaca. Posete Kovačici se najčešće organizuju kroz đачke ekskurzije, kao usputna destinacija kružnih tura i međunarodnih i poslovnih poseta. Ipak, ove posete su ređe organizovane kao turističke posete, koje u sebi uključuju noćenja i višednevna zadržavanja.

2.10.1.1. Galerije

Kao osnova prepoznatljivosti turističke ponude opštine Kovačica, u Srbiji i u svetu, jeste naivna umetnost koja je u svetskim razmerama postala brend sa specifičnostima i osobenostima vezanim za Kovačicu. Na području opštine Kovačica postoje sledeće galerije:

Galerija naivne umetnosti u Kovačici;

Galerija naivne umetnosti u Padini;

Galerija naivne umetnosti Rumuna u Uzdinu;

Galerija „Babka“;

Galerija Vladimir Fijat u Samošu.

Galerija Ksenije Ilijević u Crepaji

Privatni ateljei slikara

Galerija naivne umetnosti u Kovačici je od stane turista najposećeniji objekat na području opštine Kovačica, prvenstveno zbog slikarke Zuzane Halupove i Martina Jonaša. Prosečna posećenost Galerije je oko 6.000 domaćih

i 4.000 stranih posetilaca godišnje. Pretežno se radi o đачkim ekskurzijama, kada je reč o domaćim posetiocima i dunavskih turama, kada je reč o stranim posetiocima. U funkcionisanju ove galerije uočeni su sledeći nedostaci:

Ne postoji organizovana prodaja suvenira, naročito suvenira od 5–20 €, koji bi bili platežno prihvatljivi za turiste;

Cena slika u Galeriji je veća nego prilikom kupovine direktno kod slikara ili u ateljeima pored galerije, gde postoji mogućnost cenkanja;

Spomen kuća Martina Jonaša - otvorena je za posetioce od maja 2014. godine. U Jonašovoj zaovstavštini ostalo je oko 150 njegovih slika, ali i mnogih drugih autora koje je otkupljivao i čuvao. Tu su knjige, zbirka rukom oslikanih tanjira, nameštaj, slovačka nošnja...

Galeriju naivne umetnosti u Padini karakteriše nenamenski iskorišćen galerijski prostor, što predstavlja prepreku za postavljanje stalnih izložbi. Kapaciteti ove galerije su značajni za izlaganja naivnih slikara koji nisu članovi kovačičke galerije naivnih slikara i koji nemaju mogućnosti da izlažu u galeriji naivne umetnosti u Kovačici, već im je ovo jedini prostor gde mogu stalno da izlažu. Primećeni nedostaci u funkcionisanju ove galerije su slični prethodno navedenim nedostacima.

Galerija naivne umetnosti Rumuna u Uzdinu predstavlja značajan potencijal razvoja naivne umetnosti kod Rumuna, a naročito uzdinske škole naivnog slikarstva. Ova galerija takođe nije dovoljno iskorišćena, u smislu turističke ponude.

Galerija Babka, u Kovačici kao jedina privatna galerija na području opštine Kovačica, svoje poslovanje zasniva na privatnom interesu. Ova galerija najveći značaj daje ekonomskom aspektu, odnosno platežnoj moći kupca – turiste. S obzirom da kao galerija u privatnom vlasništvu nije u obavezi da sprovodi politiku celokupnog razvoja slikarstva kao grane za potencijalni razvoj turizma, mora joj se odati priznanje na sredečnosti i održavanju unutrašnjeg enterijera. Iako Galerija radi na ekonomskim principima i ekonomskom interesu, nije dovoljno razmatrana mogućnost prodaje suvenira, kao jednog od načina sticanja profita. Takođe, ovoj galeriji je u interesu rešavanje sanitarnih prostorija za područje kompleksa galerija naivne umetnosti u kojem se i ona nalazi.

Galerija Naiva Art-kult u Kovačici - Naiva Art Kult je udruženje građana i slikara osnovano 2014. godine sa ciljem da radi na očuvanju i razvoju kulture, umetnosti i multikulturalnosti u njoj. Poseban akcenat dat je naivnom slikarstvu. U svojim prostorijama organizuju međunarodnu likovnu koloniju NAK, likovne radionice, predavanja, školu slikanja, izložbe kako mladih tako i proslavljenih autora. Kroz stalnu postavku mogu se videti slike rodonačelnika naive i savremenih slikara, kako kovačičkih tako i srpskih. Izložbe organizujemo širom naše zemlje i u inostranstvu.

Galerija Uramljene uspomene u Kovačici - Početkom jula 2016. godine u Kovačici, otvorena je za javnost zbirka slika rodonačelnika i drugih kovačičkih slikara naive. Kolekcionar, Jano Čeh, ujedno i vlasnik zbirke pod nazivom "Uramljene uspomene", bio je veliki prijatelj i saradnik sa najpoznatijim kovačičkim slikarima. Sa razlogom ime zbirke opravdavaju umetnička dela Martina Jonaša, Jana Knjazovica i Zuzane Halupove, koja krase i ispunjavaju prostor veličine više od 85 m². U zbirci su zastupljeni i osnivač grupe slikara Martin Paluška, Jano Sokol, braća Jano i Ondrej Venjarski. Nisu izostavljeni ni poznati slikari iz Padine, među kojima su Mihal Povolni, Jano Husarik, Jan Bačur, kao i žene slikarke iz Kovačice Alžbeta Čížikova, Eva Husarikova, Zuzana Vereska, Ana Knjazovic i predstavnici druge generacije, Jano Glozik, Pavel Hajko, Pavel Cicka, Jano Žolnaj.

Galerija Vladimir Fijat u Samošu je osnovana radi sprečavanja daljeg otuđenja i propadanja ostavštine kolekcionara Vladimira Fijata. Svojom zbirkom slika i kopija iz različitih vremenskih perioda i slikarskih pravaca jako je interesantna za posetioce, koji su osim naive željni i druge vrste slikarske umetnosti. Galerija je u odličnom stanju, a njen glavni nedostatak jeste što nije adekvatno marketinški promovisana, kao i to da se nalazi izvan glavnih putnih pravaca.

Galerija Ksenije Ilijević u Crepaji predstavlja deo zaostavštine poznate akademske slikarke, koja je svoja dela zaveštala rodnom mestu. Galerija se nalazi u prostorijama doma kulture u Crepaji. U galeriju bi trebalo uložiti dosta finansijskih sredstava da bi mogla prihvatiti veći broj posetioca.

Većina galerija posluje u sastavu domova kulture i često direktori nemaju razumevanje za galerijske izložbene postavke, jer su prvenstveno zauzeti kulturno-umetničkim društvima, kao osnovnom delatnošću. Često je prisutna i nekompetentnost osoblja, kao i nepostojanje međusobne koordinacije i saradnje između galerija.

2.10.1.2. Muzeji, etno domovi i izložbeni prostori

Zadužbina Mihajla I. Pupina se nalazi u Idvoru. Dolaskom novog direktora doma kulture Mihajlo Pupin značajno se uradilo na turističkoj ponudi obilaska njegove rodne kuće i muzeja. Rodna kuća je u izuzetno dobrom stanju i održava se znatno bolje od sredstava koja se za tu namenu izdvajaju. Poboľšan je rad stručnih vodiča, koji za različite uzraste posetilaca imaju razrađen različit program u zavisnosti od uzrasta posetilaca, što posetu čini interesantnom za same turiste. Muzej Mihajla Pupina trebalo bi da se renovira, a poseban problem predstavlja vlaga. Potrebno je povećati broj izloženih eksponata, naročito patenata i drugih dokumenata. Naročito slabo je prezentovan rad Mihajla Pupina kao pisca, donatora, dobrotvora, kao i ostalog njegovog nenaučnog rada. U budućnosti bi trebalo da se u Zadužbini organizuje više naučnih skupova, seminara, stručnih predavanja, škola za talentovanu decu iz oblasti matematike, fizike, što je njegovim testamentom i predviđeno. Ovim bi Zadučbina postala značajan faktor unapređenja nauke a samim tim i turističke ponude u oblasti naučnog turizma. Pored dobre infrastrukture, rešenog pitanja parkiranja nedostatak se uočava u pratećim sadržajima (restoran i sl.) koji bi bili na raspolaganju turistima. Problem reklamnog materijala trenutno se rešava ulaganjem u štampani propagandni materijal i izradom Internet prezentacije. Takođe je značajna primedba turista što ne postoji mogućnost kupovine suvenira.

Etno muzej u Debeljači nema stručnog vodiča koji bi bio na raspolaganju potencijalnim turistima., odnosno osim potrebe za sanacijom ovog objekta trebalo bi razmisliti i o odgovarajućoj postavci koja bi bila interesantna za masovnu posetu turista.

Etno dom u Padini je u skorije vreme adaptiran i opremljen zahvaljujući entuzijazmu stanovnika Padine. Postavka u Domu je autentična i interesantna za turiste. Etno dom kao etno celina nije završen, jer se nije nastavilo sa daljom adaptacijom pomoćnog, odnosno ekonomskog dela dvorišta u sastavu etno domaćinstva sa početka XIX veka. Etno dom u Padini nema profesionalnog vodiča, odnosno kustosa. Formalno-pravno Dom pripada crkvenoj opštini Padina i stavljen je na raspolaganje Udruženju žena iz Padine.

Etno Muzej Petraš u Padini je privatna zbirka tradicionalnih narodnih predmeta, koje prikuplja, čuva i izlaže Pavel Petraš. Ova bogata zbirka je postavljena u padinskoj seoskoj kući, u dvorištu i u pomoćnim privrednim objektima, koji su otvorene za posetioce i ljubitelje narodne kulture. Zbirka je sačinjena od predmeta kao što je nameštaj, odeća, pribor i oruđe, stare biblije, knjige itd.

Muzej memorije Uzdina u Uzdinu je etno postavka sa oko 800 eksponata starih poljoprivrednih alatki, nošnji, fotografija i slika. Otvorena je 2014. godine kako bi se sačuvala kultura i tradicija nekadašnjeg Uzdina.

“Rumunska kuća” u Uzdinu osnovana je 21. maja 2005. godine posredstvom rumunskog konzula u Beogradu Radua Baženarua. Ova kuća predstavlja prvi nacionalni objekat te vrste van granica Rumunije. U isto vreme postala je i pravi rumunski kulturni centar u kojem se organizuju manifestacije iz duhovnog kalendara Rumuna sa ovih prostora. U kući se nalazi više prostorija, od koji svaka predstavlja zasebnu tematsku celinu. Tu su: biblioteka “ Petru Mezin” sa fondom od preko 4000 knjiga, galerija “ Torna, Torna Fratre” , terasa pesnika “ Targovistea” , soba-muzej “ Sport u Uzdinu kroz vekove” , bogata kolekcija starih predmeta za domaćinstvo, kolekcija narodnih nošnji, kao i tradicionalna soba u uzdinskom stilu. Rumunska kuća predstavlja poklon literarno-umetničkom društvu “ Tibiscus” iz Uzdina. Nju su u kulturne svrhe i kao znak sećanja na svoga oca dr Petrua Dimceu, poklonila braća dr Dorel Dimcea, lekar specijalista iz Nikozije, i Dan Dimcea, naučni istraživač koncerna IBM u Parizu.

Etno kuća u Uzdinu čiji je osnivač Udruženje žena iz Uzdina. Članice Udruženja žena su godinama vredno sakupljale brojne pedmete, a koji su nekad bili sastavni deo gotovo svakog domaćinstva u Uzdinu.

Na području opštine Kovačica postoje različita udruženja građana od kojih su za oblast turizma najznačajnija udruženja koja okupljaju žene. Skoro u svakom naseljenom mestu postoji udruženje žena koje neguje nacionalni vez, nacionalnu nošnju, etnologiju i sl. Jedino udruženje žena iz Kovačice ima stalni **izložbeni prostor** koji je dostupan za potrebe turista. Snabdeven je dobrim propagandnim materijalom, eksponatima i uslugom stručnog vođenja kroz izložbu. Ostala udruženja nemaju stalne postavke, već to rade periodično, često u prostorijama svojih osnovnih škola, mesnim zajednicama i drugim seoskim prostorijama koje su im na raspolaganju. Ova udruženja organizuju i brojne manifestacije, kao što su tortijade, kolačijade, štrudlijade i sl, ali često se datumski i terminski prepliću, uskolokalnog su karaktera i za turiste često neinteresantni. Pored toga radionice starih zanata, kao što je čuvena radionica za izradu violina, predstavljaju značajan potencijal za ciljnu grupu turista.

2.10.1.3. Manifestacije

Na teritoriji opštine Kovačica održava se značajan broj manifestacija, koje predstavljaju solidnu bazu za izgradnju prepoznatljive i turistički interesantne ponude. U narednoj tabeli dat je prikaz sa opisom aktuelnih manifestacija prema mesecima održavanja.

Tabela 26. Manifestacije na teritoriji opštine Kovačica

Vreme održavanja	Manifestacija (mesto održavanja)	Opis
Februar	Lisici u pohode	Sportsko-rekreativnog karaktera - Skup lovaca regionalnog značaja, na koji dolaze gosti iz cele Vojvodine, ali i Srbije.
	Vino, muzika kobasica Padina, Pavlovsky večierok	Takmičarsko-zabavno-gastronomskog karaktera – izbor najboljeg kulena i domaćeg vina, u organizaciji Matice Slovačke u Padini.
	Izložba sitnih životinja	Međunarodna izložba golubova i ostalih sitnih životinja koja se održava više od 50 godina.
April	Kovačkički polumaraton : „Nije naivno trčati“	Manifestacija“ nije naivno trčati, koja se počela organizovati pre nekoliko godina i u planu je da postane tradicionalna.
	Crepajački fijaker	Privredno-zabavno-rekreativnog karaktera - Revija paradnih konja, fijakera i zaprega, republičkog značaja sa tendencijom da postane od međunarodnog značaja.
	Opštinska smotra muzičko-folklornog stvaralaštva dece i odraslih	Kulturnog karaktera - Smotra muzičko-folklornog stvaralaštva dece opštine Kovačica. Skup se organizuje svake godine u drugom mestu Opštine. Regionalnog je značaja.
	Festival meda i cveća	Prodajna izložba, vašar cveća i meda.
Maj	Dan osnivanja Kovačice	Prigodan program obeležavanja doseljavanja Slovaka na ove prostore.

Vreme održavanja	Manifestacija (mesto održavanja)	Opis
	Debeljačka gulašijada i karneval	Takmičarsko-gastronomsko-rekreativno-zabavnog karaktera - Vašarište u Debeljači.
	Lepa je rumunska nošnja	Organizuje se u Uzdinu- tradicionalna manifestacija organizuje je udruženje žena "Bakice" iz Uzdina
Jun	Biciklistička rekreativna tura	Sportsko-rekreativnog karaktera - Biciklistička rekreativna tura na relaciji Beograd-Kovačica-Beograd.
	Takmičenje u gađanju glinenih golubova	Sportsko-rekreativno-takmičarskog karaktera - regionalnog značaja.
	Moto-Rock party u Debeljači	Revijalno-rekreativno-zabavnog karaktera - na moto skupu u Debeljači okupljaju se motoristi iz zemlje i inostranstva, vašarište u Debeljači.
Jul	„Paleta - likovna kolonija izviđača slikara	Kulturno-umetničkog i rekreativno-zabavnog karaktera - izviđači su smešteni u kampu; svaki dan posećuju drugo selo i znamenitosti koje se u njima nalaze; međunarodnog je karaktera.
	„Drumuri de spice“ - Putevi klasja u Uzdinu	Kulturnog karaktera - Festival rumunske poezije, regionalnog značaja.
	Dani žetve	Vikend posvećen žetvi. Muzičko-zabavnog karaktera – lokalni značaj.
Avgust	Festival folklora Rumuna u Srbiji	Kulturno-umetničkog karaktera - svake pete godine u Uzdinu - republičkog značaja.
	Gulašijada u Padini	Takmičarsko-gastronomsko-rekreativno-zabavnog karaktera - SD Dolina Padina.
	Babinkove stretnutia – Babinkovi susreti	Kulturno-umetničkog karaktera - Tradicionalni susreti književnika i ljubitelja pisane reči posvećeni padinskom piscu Mihalu Babini - pokrajinskog značaja.
Septembar	Mladost peva	Kulturno-umetničkog karaktera - Festival zabavne muzike na rumunskom jeziku (regionalnog značaja) DK u Uzdinu.
	Etno duga	Stvaralaštvo naroda i narodnosti iz Vojvodine –održava se u Uzdinu

Vreme održavanja	Manifestacija (mesto održavanja)	Opis
	Padinski dani kulture	Kulturno-umetničkog karaktera - Nastupi folklornih ansambala, pozorišnih ansambala, izložbe slika, književne večeri, Festival Padina spieva (Padina peva)
	„Vive“	Kulturno-umetničkog karaktera - Festival mađarskih čardaša (regionalnog značaja), DK u Debeljači.
Oktobar	Obeležavanje dana rođenja Mihajla Pupina - Narodni dom u Idvoru	Naučno-kulturno-zabavnog karaktera - republičkog značaja.
	Kovački oktobar	Kulturno-umetničkog karaktera - Tradicionalna izložba slika; Festivali: dečji festivali narodnih ("Rozspievane klenoty") i zabavnih pesama ("Leti, piesen leti"), "Zlatni akordi"-festival zabavne muzike (za odrasle) i festival narodne pesme za odrasle; Mali maraton ulicama sela (za decu i roditelje); Dečja nedelja (organizuje škola); Pasuljijada (takmičarskog karaktera); Izložba i sajam malih životinja.
	Dani Debeljače	Kulturno-umetnički programi, sportsko-rekreativni sadržaji i aktivnost udruženja žena Pipač "Kukuruz-dragulj ravnice"
	Banatski festival	Kulturno-umetničkog-takmičarskog karaktera - festival slovačkih narodnih pesama, učestvuju pevači iz slovačkih banatskih mesta, regionalnog značaja, DK Michal Babinka Padina.
	Maškovi dani Kovačica	Kulturnog karaktera - festival slovačkih pozorišta Vojvodine, regionalnog značaja.
	Cacib - izložba pasa svih rasa, vašarište u Debeljači	Takmičarsko-rekreativnog karaktera -republičkog značaja.
Decembar	Božićni vašar	Kulturno-umetnički program i vašar rukotvorina – prodajni.

Pored gore navedenih manifestacija u toku godine organizuju se još brojne manifestacije po lokalnim mestima, kao što su čorbalijada, tortijada, izložba golubova i sitnih domaćih životinja, pčelarske izložbe i dr. Zajednički nedostaci koji se mogu pripisati svim manifestacijama su sledeći:

Ne postoji prepoznatljiva manifestacija na nivou opštine - TOOK nema ingerencije niti nadležnosti da postojeće manifestacije grupiše i sačini od njih neki prepoznatljiv brend, radi formiranja zajedničke turističke ponude.

Nedovoljna koordinacija između organizatora manifestacija (manifestacije se često ponavljaju);

Svako mesto u Opštini samostalno organizuje svoje manifestacije, tako da ne postoje koordinirane aktivnosti u objedinjavanju sličnih događaja u veće manifestacije;

Manifestacije ne traju duže od jednog dana, a često je njihovo trajanje ograničeno na samo nekoliko sati, što ne može da bude atraktivno za potencijalne turiste;

Obično su manifestacije tesno povezane sa njenim karakterom i ne postoje propratni sadržaji umetničkog, zabavnog, rekreativnog i drugog sadržaja;

Svako naseljeno mesto nema ambicije da njihove manifestacije prerastu u viši rang i dobiju veći značaj, zbog bojazni da će izgubiti kontrolu i interes nad manifestacijom;

Neke manifestacije se održavaju samo radi svoje tradicije i pri tom ih pored nacionalnog prizvuka karakteriše i konzervativizam, koji sprečava njihovo osavremenjavanje. Mnoge manifestacije ekonomski nisu opravdane i bez donacija lokalne samouprave, odnosno finansiranja iz budžeta SO Kovačica ne bi mogle biti održane. Često se dešava da na manifestacijama ima više učesnika nego posetilaca;

Ne postoji adekvatan marketinški pristup, osim neizostavne propagande koja se vodi putem lokalnih medija s ciljem obaveštavanja lokalnog stanovništva. Svi naponi TOOK za unapređenje marketinga ostaju nerealizovani. Prilikom doniranja manifestacija trebalo bi utvrditi stavku obaveznog izdvajanja organizatora za marketing i propagandu, kao i za izradu odgovarajućeg promotivnog materijala koji bi utvrdila TOOK.

Neke manifestacije održavaju se istovremeno, što često nije opravdano valjanim razlozima (Gulašijada u Padini, Pasulijada u Kovačici i dr).

2.10.2. Lov i ribolov

Lov i ribolov je značajna turistička grana i opština Kovačica u ovoj oblasti ima znatne potencijale, naročito zbog izgrađene infrastrukture, kao i zbog tradicionalnog organizacijskog povezivanja lokalnih lovačkih i ribolovačkih udruženja. Skoro u svim naseljenim mestima postoje udruženja sa objektima odgovarajućih kapaciteta i opremom za organizovanje lovačkih, odnosno ribolovačkih susreta. U Opštini postoje uređeni sportski tereni, kao što su streljane, tuneli za lov na lisicu, ribolovačka mesta i sl. U ovome je najdalje otišlo ribolovačko udruženje u Debeljači, uređenjem i privođenjem nameni Debeljačkih jezera, kao i izgradnjom odgovarajuće infrastrukture, pravilnim gazdovanjem i poribljavanjem ribnjaka, izgradnjom odgovarajućih restoranskih kapaciteta i ponudom ribljih specijaliteta. Ovim je zaokružena celokupna ponuda u oblasti ribolovnog turizma, kako u sferi rekreativnog, tako i u sferi ekonomskog ribolova i gastronomske ponude. Ovaj ribolovni revir već je jako dobro poznat u Srbiji, i spreman je za organizovanje takmičenja šireg značaja iz ove oblasti.

Ribolov kao značajna grana rekreativnog turizma u maloj meri je iskorišćen u delu Potamišja, koji se nalazi neposredno uz područje Opštine. Značajni turistički potencijal nalazi se i u Uzdinskom ribnjaku, kako za sportski lov, tako i za rekreativno učestvovanje u izlovljavanju ribljeg fonda.

Lovni turizam je značajna grana, koja je slabo iskorišćena na području Opštine, naročito u oblasti lova na pernatu divljač. Ostale vrste divljači nisu zastupljene u meri koja je potrebna za organizaciju komercijalnog lova. Povezivanje sa drugim lovnim revirima, kao što su Deliblatska peščara, Carska Bara i sl, može se organizovati značajnija zajednička turistička ponuda. Iskustva iz ove oblasti postoje naročito na lovnom području Padine, gde je krajem osamdesetih godina prošlog veka, uzgojem pernate divljači i pravilnim gazdovanjem ostvaren značajan devizni priliv, naročito od italijanskih i nemačkih turista.

2.10.3. Ugostiteljski objekti

Na području Opštine restorani postoje najviše u mestu Kovačica. Ostali objekti ishrane mogu se svrstati u objekte brze hrane, tj. usko specijalizovane objekte ishrane jela sa roštilja, odnosno mlečno pekarskih proizvoda. Za turističku ponudu karakteristično je da postojeći restorani osim prizvuka nacionalnog po pitanju enterijerskog uređenja restorana nemaju i gastronomski meni nacionalnih jela, već su to klasični recepti uz neznatne gastronomske dodatke. Ostali restorani ističu se klasičnim enterijerskim uređenjem različitog stila i raznovrsnom ponudom jela. Uočeni nedostaci kod restoranske ponude jesu nekategorisanost objekata, što u mnogo čemu određuje kvalitet usluge, a naročito cenovnu klasu.

Na području opštine Kovačica u svim naseljenim mestima postoje kafići, picerije i diskoteke kao osnovni oblik ponude za turiste, a naročito za mlađe kategorije. Neki kafići su izuzetno lepo uređeni, dok se kod drugih može videti krajnja improvizacija po pitanju enterijera. Često se u ovakvim objektima poslužuje i hrana, iako za to ne postoje adekvatni higijenski i sanitarni uslovi. Uočeno je takođe nepridržavanje radnog vremena, naročito u prepodnevnom i ranim poslepodnevnim časovima.

2.10.3.1 Analiza smeštajnih kapaciteta

Na području opštine Kovačica u mestu Kovačica ima najviše smeštajnih kapaciteta dok su ostala mesta slabije razvijena.

U samom mestu Kovačica postoje smeštajni kapaciteti ukupnog broja od 85 ležajeva, od čega: privatni smeštaj - 85 ležajeva,

Procenat noćenja pravih turista jako je nizak.

2.11. Infrastruktura

Infrastruktura predstavlja jedan od najvažnijih preduslova ekonomskog razvoja određenog područja. Razvijenost infrastrukture predstavlja potreban, ali ne i dovoljan uslov za ekonomski prosperitet regiona. Dinamika i intenzitet promene stanovništva u Opštini opredeljujuće utiče na potrebnu mrežu puteva, stambeni fond, promene u broju komunalnih priključaka (PTT, vodovoda, kanalizacije, energetike), lokaciju i opremljenost poslovnih i industrijskih zona, kao i prostorno planiranje. Pod infrastrukturom se podrazumevaju sva izgrađena javna dobra i uspostavljanje institucija na lokalnom nivou, čijim je funkcionisanjem obezbeđeno pružanje usluga građanima u oblasti komunalnih delatnosti.

2.11.1. Saobraćajna infrastruktura

Prema podacima iz 2016. godine, opština Kovačica pokrivena je mrežom puteva u dužini od 148 km, čiju strukturu čini 37,84% magistralnih, 48,65% regionalnih i 13,51% lokalnih puteva. Do svih naseljenih mesta postoji asfaltni put.

Kvalitet železničkog saobraćaja je na veoma niskom nivou. Postoji železnička infrastruktura, ali je frekvencija saobraćaja veoma mala. Prostorni plan Republike Srbije svojim konceptom železničkog saobraćaja u okviru urbanog prostora Kovačice predviđa samo rekonstrukciju i modernizaciju pruge i poboljšanje sigurnosno-bezbednosnih uređaja, kao i iznalaženje optimalnog broja prelaza preko pruge na ataru.

Razvoj opštine Kovačica, kao i celog Južnobanatskog okruga, ograničen je činjenicom da dva najvažnija putna pravca, koridori X i VII, zaobilaze područje Južnobanatskog okruga, odnosno prolaze preko teritorija Bačke i Srema. Ovaj problem je posebno veliki kada se uzme u obzir stav da su ova dva koridora ključni infrastrukturni preduslovi za razvoj Srbije u celini. Osnovni problem puteva na bilo kom nivou posmatranja (republičkom, regionalnom, lokalnom) je merenje kvaliteta prema standardima Evropske unije. Naime, zbog lošeg održavanja putni pravci ne zadovoljavaju standarde EU i susednih zemalja po pitanju širine puteva i kvaliteta materijala od kojeg su izgrađeni. Strategijski posmatrano, regionalnu saradnju i projekti sa susednim zemljama u oblasti infrastrukture predstavljaju šansu za prevazilaženje problema putne infrastrukture.

U planu je izgradnja autoputa Beograd-Zrenjanin-Novi Sad (banatska magistrala), koji bi po planu trebao da prođe i kroz opštinu Kovačica, i koji bi mogao pozitivno uticati na razvoj naše opštine.

2.11.2. Komunalna infrastruktura

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, od 261.295 stanova koji su stalno naseljeni u Banatu, na vodovod je priključeno 246.428 stanova, ili 94,31%. To je neznatno ispod proseka za Vojvodinu (94,71%) i znatno više od proseka za Srbiju (89,41%). U vodosnabdevanju postoji pokrivenost svih naseljenih mesta u opštini Kovačica. Postojeći vodovodni sistem, u smislu vodovodnih čvorišta, je u fazi rekonstrukcije u Kovačici, Crepaji i Debeljači, u Uzdinu je završen, dok u ostalim mestima rekonstrukcija nije još započeta. Postojeća vodovodna mreža stara je preko 30 godina. Distribuciju i upravljanje sistemom vodovoda obavlja JKP. Sve više se smanjuje pouzdanost snabdevanja vodom potrošača usled neizbežnog opadanja izdašnosti izvorišta podzemnih voda, povećanog broja kvarova na mreži i povećanih fizičkih gubitaka u dotrajalim cevima. Radi povećanja kvaliteta vode, izgrađena je i fabrika vode u Kovačici. Pored toga, postoji preopterećenost svih crpnih stanica, problemi vezani za nenamensko korišćenje vode i dr. Takođe se javljaju problemi u naseljenom mestu Idvor, gde je pijaća voda potpuno nezadovoljavajućeg kvaliteta (ovu vodu treba tretirati kao tehničku, a ne kao vodu za piće), tako da se mora izvršiti rekonstrukcija vodovodne mreže. Posebno treba naglasiti da je cena vode niska u odnosu na standarde, odnosno da je postojeća cena vode značajno niža u odnosu na ekonomsku cenu i da se iz tih razloga često koristi za zalivanje. Dok je evropski prosek potrošnje vode od 120 do 150 litara po stanovniku, u Srbiji u ruralnim mestima, ovaj prosek dostiže čak i 500 litara po stanovniku.

Kanalizacioni sistem je prisutan samo u nekim delovima Kovačice a u ostalim delovima Kovačice i ostalim naseljenim mestima ne postoji. Odvođenje fekalnih voda vrši se u septičkim jamama. Ove jame su uglavnom vodopropusne, pa se voda ispušta u zemljište. Pražnjenje jama vrši komunalno preduzeće i privatna lica. Za uvođenje kanalizacione mreže u sva naselja bitnu prepreku predstavlja nedostatak finansijskih sredstava. Odvođenje atmosferskih voda je rešeno sistemom mreže uličnih otvorenih kanala, ali su mnogi zapušteni tako da dolazi do problema u periodima velikih kiša.

Odvoz smeća se vrši organizovano u svim mestima. Ovu uslugu vrši preduzeće Brantner. Lokalne deponije su sanirane, kao prelazna deponija ostala je deponija u katastarskoj opštini Samoš, kao i "divlja" smetlišta koja se povremeno pojavljuju.

Elektrifikacija je sprovedena u svim mestima, a prenos i upravljanje elektro-mrežom obavljaju "Elektrodistribucija Pančevo" i "Elektrodistribucija Zrenjanin". Sva naseljena mesta su pokrivena javnom rasvetom. Javna rasveta je rekonstruisana na osnovu sprovedenog postupka JPP, koji uključuje mogućnost širenja i dopuna postojeće mreže rasvete.

Zagrevanje domaćinstava, kao i drugih objekata, vrši se pećima na čvrsto gorivo, a u manjem delu električnom energijom. Centralno grejanje (kotlovi) urađeno je u pojedinim zgradama, odnosno nije objedinjeno toplovodnim sistemom na nivou cele opštine. Kao jedan od prioritetnih zadataka u snabdevanju stanovništva toplotnom energijom, neophodno je sprovesti sve aktivnosti na gasifikaciji i energetske efikasnosti. Sistem gasifikacije

sproveden u svim naseljenim mestima opštine Kovačica, očekuje se priključenje na glavni gasovod. Jedino Crepaja je priključena na gasovod, za sada.

Telefonska mreža funkcioniše na zadovoljavajućem nivou. Kvalitetno odvijanje telekomunikacionog saobraćaja obezbeđeno je ugradnjom digitalne automatske centrale, koja je povezana optičkim kablom sa glavnom centralom u Pančevu. Pokrivenost signalom mobilne telefonije svih operatera je zadovoljavajuća. U svakom mestu postoji po jedna pošta (ukupno 7 na teritoriji Opštine).

2.11.3. Prostorno i urbanističko planiranje

Prostorno i urbanističko planiranje predstavlja neophodan okvir kako za kratkoročno tako i za dugoročno razvojno planiranje.

Celokupna teritorija opštine Kovačica je pokrivena planskim dokumentima (prostornim i urbanističkim planovima):

- Prostorni plan Opštine Kovačica ("Službeni list Opštine Kovačica", broj 13/12, 9/14 i 7/19),
- Plan generalne regulacije naselja Kovačica ("Službeni list opštine Kovačica" broj 21/16, 7/19),
- Plan generalne regulacije naselja Crepaja ("Službeni list opštine Kovačica" br. 04/10, 7/19) i
- Plan detaljne regulacije za vetropark "Kovačica" ("Službeni list opštine Kovačica" br. 20/12, 13/14, 2/15 – ispravka, 5/19 i 1/22).

Koristeći svoje komparativne prednosti, a imajući u vidu ukupne i posebne potencijale Opštine Kovačica, osnovni razvojni prioritet je revitalizacija ukupne privrede i razvoj efikasne privredne infrastrukture, uz aktivnu i atraktivnu politiku privlačenja investitora, uz imperativ zaštite i očuvanja životne sredine, a u cilju poboljšanja kvaliteta života stanovništva.

Na prostoru opštine Kovačica, u okviru granice područja obuhvaćenog Prostornim Planom opštine Kovačica izvršena je podela na celine i zone i definisana je osnovna namena površina: poljoprivredno, šumsko, vodno i građevinsko zemljište.

U cilju obezbeđivanja realizacije planskih ciljeva određeni su urbanistički kriterijumi i uslovi za izgradnju i rekonstrukciju svih planiranih sadržaja.

Prostornim Planom opštine Kovačica obuhvaćena su građevinska područja naselja Debeljača, Idvor, Padina, Putnikovo, Samoš i Uzdin, Planom generalne regulacije naselja Kovačica građevinsko područje naselja Kovačica, a Planom generalne regulacije naselja Crepaja građevinsko područje naselja Crepaja.

Izrada Plana detaljne regulacije za vetropark "Kovačica" inicirana je saglasno Strategiji razvoja energetike Srbije i programu njenog ostvarivanja u AP Vojvodini (2007-2012), u cilju obezbeđenja električne energije iz alternativnih izvora i definisanja planskog okvira za realizaciju sadržaja vetroparka, u skladu sa zakonskom regulativom i relevantnom planskom, informacionom, studijskom i tehničkom dokumentacijom.

S obzirom da je u toku gasifikacija opštine Kovačica, pristupilo se izradi Izmena i dopuna Prostornog Plana opštine Kovačica, Plana generalne regulacije naselja Kovačica i Plana generalne regulacije naselja Crepaja iz razloga razrešenja uočenih neslaganja u predmetnoj planskoj dokumentaciji sa realnim stanjem i potrebama linijskih infrastrukturnih objekata gasifikacije na terenu. Ovim izmenama i dopunama će se izvršiti i preispitivanje pravila uređenja i građenja kao i postojećih planskih rešenja s ciljem efikasnije realizacije planiranih sadržaja, provere postojećih kapaciteta izgradnje i podizanja nivoa standarda stanovanja i poslovanja, poboljšanja kvaliteta životne sredine i uvođenja mera njene zaštite.

U toku je izrada Izmena i dopuna Plana detaljne regulacije za vetropark "Kovačica" iz razloga razrešenja uočenih neslaganja u predmetnoj planskoj dokumentaciji sa realnim stanjem i potrebama na terenu, kao

posledica promene tehničkih rešenja, koje podrazumevaju visine stuba vetrogeneratora, snage turbina, dužine lopatica, prostorni raspored sa pristupnim putevima, eventualno načina i mesta priključenja dela vetroparka na prenosni sistem. Izmenama i dopunama Plana definišaće se novi urbanistički parametri za izgradnju druge faze vetroparka "Kovačica".

Preduslov ekonomskog razvoja su definisane zone za rad.

U okviru Prostornog Plana opštine Kovačica definisani su radni kompleksi i radne zone, raspoređenih po svim katastarskim opštinama opštine Kovačica.

Radne zone: U obuhvatu Plana se nalaze devet lokacija za radne zone van građevinskih područja naselja: radna zona br. 1. kod Idvora, radna zona br. 2. kod Uzdina, radna zona br. 3. kod Samoša, radna zona br. 4. kod Padine, radna zona br. 5. i 6. kod Debeljače i 7., 8. i 9. kod Crepaje. Veći deo ovih površina je neizgrađeno. Za radne zone obavezna je izrada plana detaljne regulacije. Planirana površina za radne zone na teritoriji Opštine je 316,70 ha.

Radni kompleksi: U obuhvatu Plana se nalazi sedamnaest lokacija radnih kompleksa van građevinskih područja naselja: radni kompleks br. 1., 2., 3. i 4. kod Idvora, radni kompleks br. 5. između Uzdina i Putnikova, radni kompleks br. 6. kod Samoša, radni kompleks br. 7. i 8. kod Padine, radni kompleks br. 9. i 10. kod Kovačice, radni kompleks br. 11., 12., 13., 14., 15. i 16. kod Debeljače, i radni kompleks br. 17. kod Crepaje. Veći deo ovih površina je neizgrađen. Najveći izgrađen radni kompleks je "Šećerana" kod Kovačice. Za radne komplekse obavezna je izrada urbanističkog projekta za izgradnju, osim za postojeće radne komplekse koji pri rekonstrukciji i izgradnji objekata zadržavaju postojeću delatnost. Ukupna planirana površina pod radnim kompleksima iznosi 254,11 ha.

U granicama građevinskih reiona naselja Kovačica, Planom generalne regulacije naselja Kovačica, definisane su zone radnih sadržaja u blokovima broj 5, 12, 21, 29, 30, 37, 40, 41, 42 i 43. Ukupna planirana površina za proizvodne, skladišne i poslovne sadržaje iznosi 132,47 ha i delimično je izgrađena.

Planom generalne regulacije naselja Crepaja radne površine su definisane u jugo-zapadnom, istočnom i jugo-istočnom delu naselja u ukupnoj površini od 71,01 ha i delimično su izgrađene.

2.12. Obrazovanje

Savremene tendencije razvoja zemalja tržišne privrede pokazale su da se obrazovanje i stvaranje kvalitetnih ljudskih resursa nalaze u vrhu prioriteta nacionalnih strategija i politika društvenog, ekonomskog i tehnološkog napretka. U tom kontekstu ulaganje u razvoj ljudskih resursa treba posmatrati sa aspekta investicija, odnosno ovo ulaganje poprima karakter investicionog ulaganja. Samim tim, politika obrazovanja nije samo politika kreiranja ljudskog kapitala, već je deo ukupne razvojne politike društva. Ono što ovu politiku čini veoma specifičnom jeste njen izrazito strateški karakter. Najveći rizik za lokalnu ekonomiju opštine Kovačica predstavlja nepovoljna obrazovna struktura stanovništva, odnosno, nivo i struktura sposobnosti, znanja i veština radno aktivnog lokalnog stanovništva nisu u skladu sa potrebama privrede i tržišta rada.

Od 2000. godine pa do danas nije došlo do promena vezanih za mrežu obrazovnih institucija. Na području opštine Kovačica postoji sedam osnovnih škola, jedna srednja škola, kao i isturena odeljenja osnovne muzičke škole iz Zrenjanina. Osnovne škole postoje u svim naseljenim mestima: Kovačica, Padina, Crepaja, Uzdin, Putnikovo, Samoš, Idvor, Debeljača.

Broj učenika upisanih u osnovne škole:

- u niže razrede (I - IV) 874 (2020.)
- u više razrede (V - VIII) 860 (2020.)
- broj učenika koji su završili 8. Razred 207 (2020.)
- broj dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom obuhvaćene osnovnim obrazovanjem je 19
- Stopa završavanja osnovne škole 81,5%

Gimnazija postoji u Kovačici. Mora se naglasiti da je gimnazija ustanova srednjeg opšteg i stručnog obrazovanja. Ranije su postojale srednje škole u kojima su se obrazovali različiti kadrovi tehničkih struka. U to vreme, postojala je potreba za takvim profilima usled tadašnjih potreba lokalne industrije. Promenom privredne strukture u Opštini, prestala je i potreba za ovim školama.

Učenici upisani u srednju školu 234 (2020.)

Učenici, koji su završili 2020. godine srednju školu 39.

Poseban problem predstavlja veliki broj đaka koji po završetku srednje škole svoje školovanje nastavljaju u Slovačkoj, Rumuniji ili Mađarskoj (tačna evidencija o broju đaka koji studiraju u inostranstvu ne postoji). Najznačajniji razlog nastavka školovanja u inostranstvu, pored poznavanja jezika, jesu stipendije koje ovi đaci dobijaju za dalje školovanje u inostranstvu. Dodatni problem predstavlja činjenica da mnogi studenti po završetku školovanja ne vraćaju u Srbiju.

Bez obzira na stanje u privredi Opštine, postoji potencijal da se kroz obrazovanje dođe do kvalitetne ponude radne snage i da to bude komparativna prednost opštine Kovačica u odnosu na druge opštine, jer je raspoloživost radne snage bitan preduslov za privlačenje investitora.

Stanje školskih objekata i grejnih sistema je na zadovoljavajućem nivou. Svake godine se budžetom predviđaju sredstva za tekuće održavanje, ali i za opremanje kabineta, sala za fizičko vaspitanje... Ova sredstva obezbeđuje opština Kovačica, Pokrajina i nadležno Ministarstvo.

2.13. Socijalna politika i zdravstvo

2.13.1. Socijalna politika

Ključni nosilac aktivnosti iz domena socijalne zaštite i socijalne politike u Opštini je Centar za socijalni rad. Uz svrsishodno zalaganje svih zaposlenih u ovoj ustanovi, korisnici socijalne zaštite dobijaju svu neophodnu stručnu i finansijsku pomoć. Ukupan broj korisnika socijalne zaštite na teritoriji opštine Kovačica u 2016. godini iznosio je 3.832 lica, što iznosi 15,8% u odnosu na ukupnu populaciju u opštini. Broj stručnih radnika u Centru za socijalni rad je 4, tako da na svakog radnika dolazi 958

Centar za socijalni rad u opštini Kovačica je kroz projekat pod nazivom „Nega i pomoć u kući“ poboljšao odnos prema starim licima i njihovim potrebama. Ovim projektom se njihovim srodnicima pruža malo pomoći oko brige za stare i bolesne roditelje. Projekat u potpunosti prati započete reformske procese sistema socijalne zaštite u Srbiji. Obezbeđivanjem usluga pomoći u kući, nege, raznih servisnih usluga, psiho-socijalne podrške, stvara se mogućnost da stari ljudi, koristeći sve svoje preostale potencijale za samostalni život, uz podršku, a ne zaštitu, što duže imaju kvalitetan život u porodici i svom okruženju.

Centar za socijalni rad u opštini Kovačica je realizovao projekat se odnosi na izgradnja dnevnog boravka za mlade i odrasla lica sa posebnim potrebama. Osnovna ideja projekta je da korisnici, što je moguće više, ostanu vezani za ambijent odrastanja i življenja iz koga potiču, a uz odgovarajuću redovnu pomoć i podršku za to specijalizovanih službi, odnosno ustanova. Ovakvim načinom zbrinjavanja korisnika veći broj njih će rešiti svoje neizvesno stanje, kao i potrebu za normalnim načinom života koji je svima neophodan.

Dalje, prevencija bolesti zavisnosti, što podrazumeva socijalnu preventivu. Pored ovih projekata, Centar konstantno realizuje projekte „Intervencija na zaustavljanju nasilja u porodici“, koji je namenjen profesionalcima koji rade u CZSR, predstavnicima lokalnog tima mreže „Život bez nasilja“, i projekat „Radionica-družionica“, koji ima za cilj da pruži psiho-socijalnu pomoć porodicama i deci sa posebnim potrebama.

Neophodno je u budućnosti povezati rad Centra za socijalni rad sa brojnim stručnim institucijama, ustanovama i organizacijama u cilju uspešne realizacije svojih osnovnih funkcija. Reforma sistema socijalne zaštite je usmerena na podizanje kvaliteta života korisnika u ustanovama socijalne zaštite i postepenu transformaciju tih ustanova, kao i na zaštitu lica koja ostanu bez posla. Ovim će se postići zaštita za lica kojima je potrebna posebna kućna nega, od kojih su većina deca sa posebnim potrebama. Izmenama Zakona o socijalnoj zaštiti unaprediće se zaštita najsiromašnijih lica. U okviru sistema socijalne zaštite, reforma obuhvata smanjenje siromaštva, pomoć porodicama i zaštitu dece, starih lica i osoba sa invaliditetom. Pored toga, reforma sistema socijalne pomoći usmerena je na smanjenje obima novčanih naknada koje se pružaju kroz široku mrežu socijalne pomoći. Cilj ovih reformi je izgradnja fiskalno održivog sistema socijalne pomoći, uz uspostavljanje ravnoteže između potreba za podrškom, kao krajnjeg sredstva za obezbeđenje određenog prihoda, i potrebe da broj korisnika pomoći ostane u prihvatljivim granicama. Politika i program socijalne pomoći prilagodiće se regionalnim standardima, uz poboljšanje strukture naknada i jačanje službi socijalne pomoći. Socijalna zaštita može biti jedna od delatnosti, kojom se vrši restrukturiranje zdravstvenih usluga u usluge socijalnog i zdravstvenog zbrinjavanja – gerontologija kao delatnost.

Tabela br 27

Broj hraniteljskih porodica	25	2020
Broj dece u hraniteljskim porodicama	57	2020
Broj korisnika državnih domova za stare	22	2020
Broj korisnika novčane socijalne pomoći	1602	2020
Broj korisnika dečjeg dodatka	880	2020
Broj korisnika osnovnog dodatka za negu i pomoć drugih lica	80	2020
Broj korisnika uvećanog dodatka za negu i pomoć drugih lica	136	2020
Broj korisnika socijalne zaštite	4582	2020

Na povećanje broja korisnika uticale su nepovoljne ekonomske prilike – gašenje firmi, nakon čega je ostalo bez posla, najviše odraslih lica iznad 50 godina koja ne mogu da se zaposle. Takva lica se javljaju za pomoć posle isteka prava na materijalnu pomoć NSZ.

2.13.2. Zdravstvo

Na teritoriji opštine Kovačica zdravstvene usluge pruža Dom zdravlja u Kovačici. Najbliža bolnica koja je od Kovačice udaljena 27 km nalazi se u Pančevu, dok se najbliža alternativna bolnica nalazi u Zrenjaninu, na udaljenosti od 45 km.

U opštini Kovačica u 2020. godini radilo je ukupno 30 lekara, što predstavlja 5% od ukupnog broja lekara koji rade u celom Južnobanatskom okrugu,

Osnovni pokazatelj nivoa razvijenosti kvaliteta zdravstvenih usluga i razvijenosti zdravstvene mreže je broj stanovnika na jednog lekara. U opštini Kovačica na jednog lekara dolazi 842 pacijenta, što je daleko više od broja pacijenata u EU. Kao rešenje ovog problema neophodno je postojanje Strategije razvoja zdravstva na republičkom nivou. Na osnovu podataka iz Instituta za javno zdravlje Srbije u opštini Kovačica imamo 1,3 lekara na 1000 stanovnika, 0,8 lekara zaštita odraslog stanovništva na 1000 stanovnika.

Može se konstatovati da sa jedne strane lekari rade u veoma otežanim uslovima usled prevelikog broja građana, dok sa druge strane pacijenti ne dobijaju adekvatnu zaštitu usled nemogućnosti stručnog kadra da na vreme odgovori na njihove potrebe. Takođe, može se napomenuti da opština u cilju poboljšanja kvaliteta i dostupnosti usluga preuzela finansiranje dolaska specijalista iz Opšte bolnice Pančevo i ti: dermatologa, oftamologa, ORL, neurologa i povremeno radiologa.

Poseban naglasak u radu ove ustanove treba staviti na prevenciju, odnosno edukaciju stanovništva o zdravoj i pravilnoj ishrani, kao i o zdravom načinu vođenja života, kao i edukaciju zdravstvenih radnika, kako bi se omogućilo praćenje i primena najnovijih dostignuća u medicinskoj nauci i terapiji. Pored toga, povezivanjem sa školskim ustanovama, obezbedila bi se edukacija đaka o različitim vrstama bolesti, načinima za prevenciju istih, kao i o značaju i razvoju rekreativnih aktivnosti za pravilan rast i razvoj organizma. U tu svrhu neophodno je pokrenuti inicijativu za povezivanje rada školskih ustanova sa Domom zdravlja u Kovačici.

2.14. Kultura

Na prostoru opštine Kovačica živi više nacija, koje su zadržale svoja kulturna i istorijska obeležja, ali su stvorile i novu specifičnu kulturu. U cilju očuvanja svog kulturnog nasleđa, jezika, običaja, kao i nacionalnog identiteta, tokom cele godine održavaju se manifestacije čime se teži očuvanju tradicije naroda koji ovde žive.

Kovačica predstavlja centar naivne umetnosti u Vojvodini, a slikari koji su odavde potekli stekli su svetsku slavu. Najpoznatiji su Martin Jonaš i Zuzana Halupova. Po preporuci IOV (International Organization of Folk Art), organizacije čije je sedište u Beču i koja okuplja 182 zemlje, na listi UNESCO-ve akcije „Živo ljudsko blago“ nalazi se Kovačica. Na području Opštine postoji šest galerija, od kojih se posebno ističe Galerija naivne umetnosti u Kovačici, koja je osnovana 1955. godine u okviru Doma kulture „3. oktobar“. Od decembra 2008 godine ova galerija posluje kao samostalna ustanova. U ovoj galeriji se organizuju različiti kulturni događaji, a najznačajniji je tradicionalna izložba slika Kovački oktobar. Veliki značaj negovanju tradicije i podržavanju slikarstva ima Spomen dom Martina Jonaša. U ovoj kući umetnosti se nalaze eksponati- slike Martina Jonaša. Galeriju „Babka“ osnovao je Pavel Babka 1991. godine i ona je 2001. godine, u okviru Etno centra „Babka“, proglašena od UNESCO-a za svetski centar izdavačke delatnosti o naivnom slikarstvu. Galerija naivnog slikarstva u Uzdinu otvorena je 1963. godine, kada su Adam Doklean i dr Petru Dimca odlučili da sva vredna dela uzdinskih slikara izlože na jednom mestu. Sadašnja galerija otvorena je 1990. godine zajedno sa Domom kulture i u njoj je trenutno izloženo oko 100 umetničkih dela. Pored prethodno navedenih, postoje još i galerije u Crepaji i Padini, kao i Legat Vladimira Fijata u Samošu.

Na području opštine Kovačica nalaze se sledeći muzeji: Zadužbina Mihajlo I Pupin u Idvoru, Etnografski muzej u Debeljači, Etno kuća i Etno muzej u Padini i Etno kuća-osnivač udruženje žena Bakica u Uzdinu, Rumunska kuća – osnivač Tibiskus iz Uzдина . Povodom obeležavanja 150 godina od Pupinovog rođenja, 2004. godine obnovljena je njegova rodna kuća. Pupinovi najznačajniji pronalasci su izloženi u staroj zgradi osnovne škole u Idvoru u koju je Pupin išao, a koja danas predstavlja muzej. Narodni dom u Idvoru, koji nosi Pupinovo ime, sagrađen je godinu dana posle njegove smrti. Etnografski muzej u Debeljači poseduje zbirku od preko 1.000 konzerviranih eksponata iz svakodnevnog života meštana, a najznačajniji je deo inventara preko 100 godina stare debeljačke apoteke, Muzej memorije u Uzdinu. Etno kuća u Padini prikazuje život Slovaka u Padini u 19. veku. „Rumunska kuća“ u Uzdinu, koja je osnovana 2005. godine, poseduje biblioteku od preko 4.000 knjiga, galeriju, kolekciju starih predmeta za domaćinstvo, kolekciju narodnih nošnji i tradicionalnu sobu u uzdinskom stilu.

Opštinska biblioteka poseduje fond od 77.000 knjiga na srpskom i slovačkom jeziku, kao i zavičajni fond sa oko 500 naslova. Ogranci biblioteke postoje u svim mesnim zajednicama i u njima se nalaze knjige na slovačkom, srpskom, mađarskom i rumunskom jeziku.

Pozorište „Vladimir Hurban Vladimirov“ izvodi predstave na slovačkom jeziku i ima scene u Bačkom Petrovcu, Kovačici i Staroj Pazovi. Pozorišna aktivnost je značajna u Padini, Uzdinu, Debeljači i Kovačici.

U Kovačici se održavaju različite kulturne manifestacije, od kojih su najpoznatiji „Kovački oktobar“, „Maškovi dani“ (festival slovačkih pozorišta Vojvodine), „Putevi klasja“ (festival rumunske poezije), „Crepajački fijaker“ (tradicionalna manifestacija paradnih konja i fijakera iz cele Vojvodine), Likovna kolonija „Paleta“, festival rumunske muzike i folklor iz Vojvodine, „Mladost peva“ (festival zabavne muzike na rumunskom jeziku) Lepa je rumunska nošnja, Padinski dani kulture, „Viva“ (festival mađarskih varoških pesama i čardaša)...

Svako mesto u kovačkoj opštini je specifično i zbog svog kulturnog nasleđa privlači veliki broj posetilaca svake godine, što predstavlja povod za dalja ulaganja u kulturni razvoj Opštine. Razvojem naivnog slikarstva ime Kovačica postalo je prepoznatljivo i van granica naše zemlje. Pored toga, naivna umetnost predstavlja stalan izvor prihoda za određeni broj porodica, dok indirektno koristi imaju i zaposleni u drugim sektorima delatnosti. Da bi se tradicija koja postoji na ovim prostorima održala i promovisala, neophodno je usmeriti aktivnosti na razvoj turističke ponude opštine Kovačica i određenih uslužnih delatnosti.

2.15. Sport

U opštini Kovačica sport zauzima značajno mesto. U svakom od mesta Opštine postoje sportska društva, odnosno klubovi koji omogućavaju bavljenje različitim sportovima, takmičarski i rekreativno, pre svega, stonim tenisom, fudbalom, rukometom, košarkom, šahom, karateom i kuglanjem.

Sportsko društvo „Slavija“ iz Kovačice omogućuje posetiocima rekreativno igranje fudbala, malog fudbala na veštačkoj travi (mini pič), košarke, odbojke i rukometa, kao i kuglanje, a na raspolaganju su i teniska igrališta i stolovi za stoni tenis. U 2008 godini su izgrađeni tereni za odbojku na pesku u svim naseljenim mestima, u Kovačici je izgrađen teren za košarku i odbojku, teren sa veštačkom travom kao i otvorena dečja igrališta u gimnaziji M. Pupin u Kovačici i tereni na Slaviji u Kovačici. Na obodu Kovačice nalazi se popularno izletišta, šuma Jarmočiško, koje raspolaže trim stazom, a pogodno je za kampovanje i rekreaciju.

Sportska društva iz Crepaje, iz Idvora, kao i iz Samoša posetiocima nude mogućnost rekreativnog igranja fudbala, a sportsko društvo iz Putnikova pored fudbala, omogućuje i rekreativno bavljenje odbojkom i stonim tenisom. Crepaja je opremljena i modernom teretanom koja je u sastavu sportskog društva.

U Debeljači postoji Sportsko društvo „Spartak“ koje nudi mogućnost rekreativnog bavljenja fudbalom, rukometom, stonim tenisom i kuglanjem, a na raspolaganju je i otvoreni olimpijski bazen. O tradiciji igranja fudbala na ovom prostoru govori i podatak da je fudbalski klub Spartak iz Debeljače osnovan 1911. godine. U Debeljači u sastavu osnovne škole postoji zatvorena sportska hala

U Padini, Sportsko društvo „Dolina“ pored fudbala i kuglanja, kroz postojeći karate klub nudi mogućnost bavljenja i ovim sportom.

U Uzdinu je rođen jedan od najpoznatijih stonotenisera bivše Jugoslavije, Ilie Lupulesku, koji je započeo bavljenje ovim sportom u Sportskom društvu „Unirea“, koje i danas okuplja talentovane stonotenisere. Pored stonog tenisa, u ovom mestu su zastupljeni i fudbal i rukomet.

Na osnovu dosadašnjih rezultata, naročito u malim sportovima, može se zaključiti da potencijali za razvoj sporta postoje i da za njihov dalji razvoj nisu potrebna velika ulaganja. U tom smislu, decu bi trebalo usmeravati ka bavljenju nekim od sportova još u najranijim godinama. Pri tome bi značajnu ulogu mogla da ima veća saradnja između škola i sportskih klubova (organizovanjem sportskih sekcija u školama i usmeravanje talentovane dece ka klubovima).

2.16. Mediji

Na nivou Opštine ne postoje pisani mediji, jedino u Uzdinu izlazi list na rumunskom jeziku "Tibiscus", koji izlazi jednom mesečno a izdavač je KUD "Tibiscus". Novine na slovačkom jeziku „Hlas Ludu“, na mađarskom „Magyar Szo“ i „Libertatea“ na rumunskom jeziku izdaju se na nivou Pokrajine. Dostupnost ostalih štampanih medija je ista kao u ostalim delovima Republike Srbije.

Opština Kovačica je osnivač televizije i radija, u kojima trenutno ima 15 stalno zaposlenih. Radio opštine Kovačica postoji od 1971. godine, dok je Televizija opštine Kovačica osnovana 2002. godine. Program se emituje na slovačkom, srpskom, mađarskom i rumunskom jeziku, koji su po opštinskom statutu službeni jezici.

Televizija opštine Kovačica u svom programu ima emisije informativnog, sportskog, obrazovnog i kulturnog sadržaja. Pored područja kovačičke opštine, program se može pratiti i u opštinama Opovo, Pančevo, Alibunar, Stara Pazova, Zrenjanin, kao i u pojedinim delovima Beograda.

Televizija predstavlja veliki resurs za ekonomski razvoj opštine, pri čemu bi akcenat trebalo staviti na emisije obrazovnog sadržaja, kao i na mogućnost emitovanja poslovnih vesti iz nacionalnih medija. Pažnju bi trebalo usmeriti na informisanje gledalaca o poslovnim prilikama u okruženju, mogućnostima za dobijanje kredita, uslovima kreditiranja, promovisanju poslovnih prilika. Takođe, emisije koje se odnose na poljoprivredu bi pored prikazivanja aktuelnih događaja trebalo da pruže informacije o potencijalima za razvoj poljoprivrede, kao i o resursima koji postoje u Opštini. S ciljem bolje povezanosti nacionalnih manjina sa zemljama maticama, pažnju bi trebalo usmeriti na aktivnosti koje se odnose na razmenu programa i zajedničko učešće u organizaciji kulturnih događaja.

Swot analiza

SWOT analiza predstavlja pregled privrednih snaga i slabosti opštine Kovačica, kao i šansi i pretnji koje karakterišu relevantno okruženje za njen dalji ekonomski prosperitet. Cilj analize je da se na sintetički način prikažu zaključci koji su dobijeni iz prethodne socio-ekonomske analize i ključni uticaji na dalji razvoj Opštine. Rezultati ove analize bi trebalo da usmere dalje aktivnosti ka ekonomskom razvoju Opštine, tako da se iskoriste šanse i izbegnu pretnje iz okruženja, kao i da se aktiviraju snage i prevaziđu postojeće slabosti.

U izradi SWOT analize pošlo se od identifikovanih trendova i događaja u okruženju za koje se pretpostavlja da će imati značajan uticaj na budući razvoj Opštine. Tu se pre svega misli na privredna kretanja u zemlji i Evropskoj uniji, zakonsku regulativu, razvoj regionalnog tržišta itd. Svrstavanje ovih faktora u grupu šansi ili pretnji zavisi od reaktivnog ili proaktivnog stava lokalne samouprave prema promenama koje se dešavaju u okruženju. Prilikom identifikacije šansi izdvojene su one koje Opština može odmah iskoristiti kao svoju prednost, dok pretnje mogu biti aktuelne ili potencijalne u nekom periodu u budućnosti. S druge strane, snage i slabosti utvrđene su analizom internih karakteristika, kao što su geografske i demografske karakteristike, struktura stanovništva, postojeća infrastruktura, privredna razvijenost i sl.

SWOT analiza će biti osnova u daljoj razradi Plana razvoja Opštine, prilikom definisanja ciljeva i strateških pravaca, prioriteta i projekata, čija primena treba da obezbedi povećanje standarda svih građana i održiv privredni razvoj. U narednoj tabeli je dat pregled glavnih šansi i pretnji, kao i snaga i slabosti opštine Kovačica.

Snage Povoljan geografski položaj zbog blizine velikih gradova (Beograd, Novi Sad, Pančevo, Zrenjanin, Vršac); Izuzetan kvalitet zemljišta za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom; Prosečni prinosi određenih poljoprivrednih kultura znatno su veći u odnosu na prosek u Vojvodini; Prepoznatljiv kulturni ambijent i raznovrsnost turističke ponude; Dobri među-etnički odnosi; Zapaženi sportski rezultati u malim sportovima;	Slabosti Negativne demografske karakteristike (negativan prirodni priraštaj i migracije stanovništva); Nezadovoljavajuća obrazovna struktura stanovništva (blizu polovine stanovnika ima samo osnovnu školu); Visoka stopa nezaposlenosti; Zastarela tehnologija i neodgovarajući proizvodni kapaciteti u industrijskom sektoru; Prosečni prinosi većine poljoprivrednih kultura zaostaju u odnosu na prosek EU; Nedovoljno razvijena komunalna infrastruktura (saobraćajna i komunalna); Neusklađenost obrazovne strukture stanovništva sa potrebama privrede;
Šanse Povratak visoko-stručnih kadrova u Opštinu nakon završetka studija; Mogućnost privlačenja većeg obima stranih investicija; Veće iskorišćenje postojećih ljudskih resursa; Bolje iskorišćenje makro-ekonomske stabilnosti za razvoj MSPP; Razvoj industrijskih parkova; Udruživanje poljoprivrednika radi stvaranja povoljnijih uslova za proizvodnju i prodaju svojih proizvoda; Proizvodnja profitabilnijih proizvoda u većim količinama (voće, povrće,...); Dobri potencijali za bolji razvoj turizma (galerije, manifestacije, lovni turizam); Korišćenje potencijalnih izvori finansiranja za ulaganja u infrastrukturu; Poboljšanje pristupa i kvaliteta obrazovanja;	Pretnje Nepovoljni demografski tokovi (starenje stanovništva, odlazak obrazovanog kadra); Ubrzan rast drugih opština u regionu; Dalje povećanje broja lica koja rade na „crno“; Standardi EU vezani za poljoprivredu; Jaka konkurencija u oblasti agrara; Smanjivanje subvencija od strane države i njeno povlačenje sa mnogih funkcija vezanih za poljoprivredu; Obaveza poštovanja standarda u proizvodnji hrane – HACCP, EUROGAP itd. Odliv najobrazovanijeg kadra iz Opštine;

Cilj SWOT analize je da se na jednom mestu, ukratko, prikažu osnovne karakteristike Opštine, kako bi se lakše postavili ciljevi koji se odnose na eliminisanje i ublažavanje slabosti, iskorišćavanje snaga i potencijala za iskorišćenje šansi i definisanje mera preventivne zaštite od pretnji iz okruženja.

III Vizija i misija opštine

Vizija opštine Kovačica predstavlja strateško opredeljenje koje treba da integriše napore opštinske administracije, privrednika, zaposlenih i građana za postizanjem sveobuhvatnog razvoja Opštine. Iako se Opština mora konstanto prilagođavati promenama u okruženju, ključne vrednosti moraju da ostanu relativno stabilne, kako bi se stvorila baza za strateško odlučivanje. Vizija promovise zajedničke vrednosti, stavove i verovanja utemeljena u organizacionoj kulturi opštinske administracije kroz jasnu, snažnu i jedinstvenu sliku budućnosti i na taj način treba da motiviše sve interesne strane za ostvarivanje definisanih ciljeva. Vizija obezbeđuje da se vodeći principi Opštine shvate kao unutrašnja stvar svih građana i predstavlja efikasno sredstvo komunikacije koje treba svakom građaninu da prenese stratešku orijentaciju Opštine radi sinergetskog delovanja i da potencijalne i sadašnje stejkholdere upozna sa težnjama Opštine zbog identifikacije zajedničkih ciljeva. Vizija Opštine je u funkciji ekonomskog i društvenog razvoja Opštine i ostvarivanju planiranih razvojnih ciljeva uz poštovanje načela održivosti. Opština Kovačica je svoje opredeljenje pretočila u viziju sledećeg sadržaja:

Opštinu Kovačicu formirati kao savremenu multinacionalnu opštinu koja će na najbolji način koristiti svoje ljudske, materijalne, kulturne, prirodne i ekonomske potencijale, kako bi se povećao kvalitet života u sredini u kojoj će se građani osećati bezbednim i imati mogućnosti da razvijaju svoje duhovne i materijalne vrednosti.

Misija opštine Kovačica, kao polazna determinanta dugoročnog uspeha, predstavlja internu percepciju njegove budućnosti, u odnosu na ono šta je ona danas. Vrednosti koje su inkorporirane u misiji biće glavna kohezijska snaga opštinske administracije i oslonac za ponašanje u situacijama koje nisu regulisane konkretnim ciljevima. Parametri efikasnosti koji su sadržani u misiji neophodni su da trajno mobilizuju napore za rast i razvoj. Nakon analize snaga i slabosti opštine Kovačica, šansi i pretnji koje okruženje nameće i analize potreba svih interesnih strana, misija kreira most koji povezuje viziju sa konkretnim prioritetima razvoja Opštine.

Kroz Misiju se afirmiše kreiranje kvalitetnog opštinskog kadra, efikasna komunikacija sa svim stejkholderima i uspostavljanje partnerskih odnosa sa privrednicima. Odnosi Opštine i privrednika zasnivaju se na međusobnom poštovanju i poverenju, dok je odnos prema građanima otvoren i prijateljski, uz poštovanje njihovih potreba i očekivanja. U krajnoj instanci to ima za posledicu kreiranje sopstvenog identiteta i imidža. Timski rad treba da bude prisutan u svim sferama delovanja opštinske administracije uz apsolutnu odgovornost pri sprovođenju zadataka s najvišim stepenom integriteta i profesionalizma, jer je to jedini put ka dugoročnom uspehu. Izjavi o misiji glasi:

Permanentno pružanje visoko profesionalne usluge kroz unapređenje svih svojih servisa, afirmisanjem i podržavanjem svojih ljudskih, kulturnih, i privrednih potencijala, kako bi opština Kovačica kontinuirano napredovala u svom razvoju i pružila svim svojim građanima mogućnosti za unapređenje kvaliteta života.

Nakon analize stanja razvijenosti opštine Kovačica (socio-ekonomske i SWOT analize) i definisane vizije i misije Opštine, definisane su dve grupe prioriteta: razvojni i sektorski prioriteti. Između razvojnih i sektorskih prioriteta ne postoji jednoznačna veza, te se između njih ne može povući jasno definisana granica. Tačnije, između ove dve grupe prioriteta postoji visok stepen međusobnog uticaja, odnosno visok stepen korelacije. Radom na realizaciji jednog dela razvojnih prioriteta postižu se preduslovi za realizaciju sektorskih prioriteta. Takođe, realizacijom sektorskih prioriteta, dolazi do realizacije razvojnih prioriteta. Ipak, između ovih prioriteta postoji razlika koja se ogleda u definiciji opštosti. Razvojni prioriteti za razliku od sektorskih su po prirodi opštiji i tiču se svih sektorskih prioriteta.

IV Razvojni pravci i prioriteti

Razvojni pravac 1 - Lokalni ekonomski razvoj i infrastruktura

Prioritetni ciljevi:

- Zapošljavanje;
- Razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva I Razvoj prerađivačke industrije;
- Investicije - stvaranje povoljnog investicionog ambijenta;
- Razvoj infrastrukture;
- Ravnomerni razvoj Opštine.

Razvojni pravac 2 - Društveni razvoj

Prioritetni ciljevi:

- Unapređen obrazovni sistem Obrazovanje u funkciji razvoja privrede
- Unapređen kvalitet I povećana dostupnost usluga socijalne zaštite
- Zaštićeno lokalno kulturno nasleđe I omogućen pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima svim građanima
- Razvoj sporta I unapređenje položaja mladih
- Unapređenje zdravstvene zaštite

Razvojni pravac 3 - Poljoprivreda, ekologija i turizam

Prioritetni ciljevi:

- Razvoj poljoprivrede;
- Zaštita životne sredine
- Razvoj turizma;

Da bi se realizovali postavljeni prioriteti, neophodno je definisati konkretne mere, odnosno zadatke (akcije). Mere koje proističu iz razvojnih prioriteta su opštijeg sadržaja (npr. mera Vlade Republike Srbije da se vlasnik određenog preduzeća oslobađa jednog dela poreza pri zapošljavanju novog radnika – ova mera važi bez obzira na sektor kome ovo preduzeće pripada), za razliku od sektorskih mera koje su konkretne, tj. odnose se za egzaktno za određeni sektor (npr. krediti za dugoročno kreditiranje razvojnih programa u poljoprivredi). Definisane mere direktno utiču na definisanje projekata, kao jedinstvenog i neponovljivog poduhvata. Skup istovetnih projekata predstavlja programe, kojih kao i projekata može biti i više u cilju realizacije jednog prioriteta. Projekti koji će biti definisani u ovom planu razvoja biće orijentisani ka realizaciji razvojnih i sektorskih prioriteta.

4.1 Lokalnoekonomski razvoj i infrastruktura

4.1.1 Zapošljavanje – razvojni cilj

Zapošljavanje je tema kojom se direktno utiče na ostvarenje ciljeva ekonomske i socijalne održivosti stanovništva. Kao što je u analizi stanja uočeno, kao posljedica privrednih i socijalnih kretanja, nivo zaposlenosti na području Opštine nije zadovoljavajući. Pretpostavka budućeg ekonomskog razvoja vezana je za smanjenje nezaposlenosti i unapređenje zaposlenosti, tj. broja i kvaliteta radnih mesta, kao i unapređenja ljudskih resursa. S obzirom da je proces tranzicije neminovan i da on podrazumeva proces privatizacije i umanjenje uticaja državne svojine u privredi naspram jačanje uloge privatnog kapitala, osnovne mere ekonomskog razvoja, pa prema tome i osnovne mere zapošljavanja, nalaze se u kreiranju i komercijalizaciji preduzetničkih inicijativa. Jedna od karakteristika zapošljavanja je da većim delom predstavlja posledicu drugih kretanja, ali i da je značajan indikator za pronalaženje uzroka i mesta delovanja korektivnih akcija.

Zapošljavanje se prepliće sa drugim prioritetima definisanim Planom, čijim realizovanjem se ostvaruju i prioriteti u zapošljavanju. Prvenstveno, pozitivan uticaj na zapošljavanje imaće razvojni prioriteti MSPP i stvaranje pozitivne investicione klime, zatim razvoj ljudskih resursa obrazovanjem oblikovanim prema potrebama i razvojnim pravcima privrede, kao i sektorski prioriteti razvoja pojedinih privrednih grana (poljoprivreda, turizam i dr.). Ipak, određena poboljšanja u oblasti zapošljavanja zahtevaju poseban pristup i napore, pa zapošljavanje kao fenomen za sebe ostavlja mogućnost da se na njega utiče direktnim merama, te će se u ovom delu opisati deo tih mera

Kako bi došlo do poboljšanja stanja u oblasti zaposlenosti, neophodno je identifikovati sve faktore, koji su od posebnog uticaja. Obaveza lokalnih institucija je da identifikuje sve faktore, klasifikuje ih na one sa direktnim i indirektnim uticajem na zapošljavanje, kao i na one na koje se može i na koje se ne može uticati akcijama na lokalnom nivou. Identifikacija je potrebna kako bi se mere u okviru pojedinih faktora odnosile na ostvarivanje pozitivnog uticaja na zapošljavanje.

Nacionalna privredna kretanja i nacionalne mere za podršku zapošljavanju. U sadašnjem vremenu, kada se na nacionalnom nivou čine značajni napor u borbi protiv visoke stope nezaposlenosti, veoma je važno uhvatiti korak sa nacionalnim kretanjima, kako bi se iskoristili postojeći podsticaji koji su često raspoloživi samo u određenom trenutku. Za Opštinu, tj. za rukovodstvo Opštine i institucije koje se bave pitanjem zaposlenosti, prioritet predstavlja ulaganje napora s ciljem maksimalnog iskorišćenja raspoloživih potencijala i ostvarivanje prednosti u odnosu na druge opštine.

Primena raspoloživih podsticajnih mera zapošljavanja. Sprega lokalnih institucija (odeljenje za privredu, malu privredu i razvoj, kancelarija Nacionalne službe za zapošljavanje, lokalna televizija i dr.) trebalo bi da kontinuirano prati aktuelne podsticaje zapošljavanja, s ciljem informisanja, edukacije i podsticanja korišćenja ovih mera. Efekat se može postići samo kada nezaposleni prihvate svoju aktivnu ulogu u traženju posla i samoinicijativno počnu da koriste raspoložive povlastice i programe zapošljavanja. U tome je ključna pomenuta informativna i edukativna uloga institucija, kao i metod prikazivanja pozitivnih i uspešnih primera korišćenja podsticajnih mera prezentovanih putem medija.

Lokalna privredna kretanja. Kao što je prikazano u analizi stanja, lokalna privredna kretanja imaju direktan uticaj na zaposlenost. Investiciona klima Opštine je jedan od pokazatelja dugoročnog obezbeđenja radnih mesta. Pored toga, ona predstavlja i neophodan uslov za rast i razvoj postojećih preduzeća i preduzetnika, čime se utiče na povećani broj radnih mesta. Opštinska tela, na osnovu statističkih i drugih pokazatelja u identifikovanim situacijama stagnacije i pada privredne aktivnosti, potrebno je da alarmiraju, iniciraju i podrže korektivne i podsticajne mere.

Lokalna privredna struktura. Pretežna delatnost, način funkcionisanja, veličina preduzeća, granski sektor (primarni, sekundarni ili tercijalni) i dr, preslikava se i na zaposlenost, tj. strukturu i obim potrebne radne snage. Naime, trenutni problem u Kovačici nastaje zbog velikog broja preduzeća koja "posluju" na teritoriji Opštine i koja su nosioci razvoja, a zapravo imaju sedišta u drugoj opštini. Na taj način se crpe i iskorišćavaju, pre svega prirodni resursi, dok su izostavljene koristi za Opštinu, a naročito za stanovništvo, tj. za zaposlene. Preduzeća ovog tipa su sirovinska baza drugih preduzeća, u kojima se vrši dalja prerada i plasman, pa se u Opštini zapošljava veoma mali broj ljudi nasuprot potencijalima koje ima Opština i koji se iscrpe i ostaju neiskorišćeni. Što je još značajnije, ovakav vid privredne strukture ne ostavlja prostor za širenje, odnosno rast preduzeća na teritoriji Opštine, pa ni za porast zaposlenosti.

Postojeći nivo preduzetničkih i menadžerskih veština. Potrebno je podsticati stručnu edukaciju menadžerske i vlasničke strukture postojećih preduzeća i preduzetnika, kako bi se prihvatila savremena i jedino održiva strategija konstantnog rasta i razvoja poslovanja i dugoročno održivi model koji će uticati na rast zaposlenosti u Opštini. Postoje mnogobrojni primeri preduzeća ili preduzetničkih radnji u opštini Kovačica koji uspešno (pozitivno) posluju duži niz godina, ali stagniraju u pogledu širenja biznisa (npr. ne povećavaju broj komercijalista u poslu koji se bavi proizvodnjom i trgovinom, iako je poznato da obim prodaje u velikoj meri zavisi od kvaliteta razvijene distributivne i prodajne mreže). Ovakav način poslovanja je veoma rizičan u kriznim situacijama uzrokovanim delovanjem konkurencije, tržišnim oscilacijama i sl, a sa druge strane ne ostvaruje se maksimum koristi koji je objektivno moguć, kako na strani preduzeća (menadžmenta i vlasnika), tako i na strani zaposlenih (stanovnika Opštine). Ne postoje objektivni razlozi za stagnaciju pomenutih, već samo prihvaćena filozofija poslovanja koja se adekvatnim programima edukacije može usmeriti ka ostvarenju višestrukih koristi.

Razvoj svesti preduzetništva i samozapošljavanja. Kako je prošlo vreme kontinuiranog zapošljavanja u preduzećima društvenog i državnog vlasništva, razvoj svesti o privatnom kapitalu, preduzetništvu, tržištu i drugim zakonitostima tržišne ekonomije, takođe je deo tranzicionog procesa koji je spor, težak, ali i neminovan. Stoga su naponi ka realizaciji ovog cilja prioritetni. Ključnu ulogu u razvoju svesti treba da odigraju institucije za razvoj MSPP i zapošljavanje kroz različite oblike programa, a lokalna samouprava treba da pruži neophodnu podršku i da pokaže spremnost za saradnju.

Razvoj lokalnih podsticajnih mera zapošljavanja. Pored nacionalnih mera za podsticaj zapošljavanja lokalna samouprava treba samoinicijativno da primenjuje, finansira i podržava podsticajne programe, obezbeđuje olakšice, subvencije, stvara pozitivnu investicionu klimu, kao i da uklanja postojeće barijere privrednom razvoju koje direktno utiču na lokalnu zaposlenost.

Stepen razvoja MSPP i turizma. Mala i srednja preduzeća i preduzetnici u razvijenim privredama predstavljaju generatore zaposlenosti, pre svoje zbog svoje usmerenosti ka iskorišćenju lokalnih resursa. Turizam takođe ostvaruje istu ulogu MSPP-a u privrednom razvoju i upošljavanju lokalne zajednice, koja se ogleda u ekonomskoj valorizaciji brojnih resursa, generatorskoj i integrativnoj funkciji u odnosu na druge delatnosti, deviznom prilivu, socijalnim i demografskim efektima i zaposlenosti. Naime, multiplikativni efekti od turizma ogledaju se u podsticanju razvoja komplementarnih sektora, pre svega poljoprivrede, trgovine, saobraćaja, komunalnih i zanatskih usluga i dr. U neprivrednim delatnostima turizam je snažni generator razvoja zdravstva, kulture i sporta. Svi navedeni benefiti MSPP-a i razvoja turizma ostvaruju svoje direktne uticaje na rast zaposlenosti na lokalnom nivou.

Obrazovna struktura stanovništva. Stepem obrazovanja stanovništva deluje dvosmerno na privredna kretanja. Sa aspekta investitora, nizak stepen obrazovanja povlači za sobom investiciju koja zahteva niže oblike prerade. To dalje za sobom povlači dugoročno "mrtvilo" na polju zapošljavanja, odnosno posledice koje su međusobno povezane (nizak stepen dodate vrednosti po zaposlenom, niske zarade bez mogućnosti velikog rasta, bez dodatnog proširenja kapaciteta preduzeća, bez dodatne zaposlenosti). Sa druge strane, postojeća i buduća obrazovna struktura, neusklađena sa potrebama u lokalnoj i regionalnoj privredi, u startu stvara veću nezaposlenost ili zaposlenost ispod nivoa stručnog obrazovanja, pa su stoga informacije iz privrede i sa tržišta obavezne pri afirmaciji mladih ka određenim stručnim profilima. Nekvalifikovano stanovništvo zasigurno je

najugroženije, bez mogućnosti izbora, napredovanja, veće materijalne kompenzacije i sl. Cilj je, stoga, broj ove populacije svesti na najmanju moguću meru, koja je sada znatno lošija u odnosu na okruženje.

Sistem zapošljavanja ili tržište radne snage sastoji se iz tražnje (svi oni koji traže zaposlenje) i ponude za radnom snagom (poslodavci). Kao i svako tržište ono je savršeno kada postoji ujednačenost na obe strane (kvantitativno i kvalitativno). Svako odstupanje na jednoj ili drugoj strani dovodi do negativnih kretanja. Uravnoteženje tržišta radne snage zahteva politiku orijentisanu ka cilju da podrži prilagođavanje ljudskih resursa strukturnim promenama (na strani ponude) i na strani tražnje za radnom snagom s ciljem kreiranja povoljnijih uslova za nove investicije i podsticanja rasta postojećih.

Analizom stanja strukture zaposlenih, nezaposlenih, privrede i drugih faktora u opštini Kovačica uočeno je da odstupanja postoje na obe strane. Već je pomenuto da je privredna struktura nepovoljna, odnosno da je okrenuta primarnoj preradi i iskorišćenju resursa, što znači da je kvalitativno nepovoljna za dostizanje višeg nivoa zaposlenosti. Pored toga, ne postoji ni dovoljan broj privrednih lica i preduzetnika koji bi zaposlili radno sposobno stanovništvo. Sa druge strane, na strani ponude radne snage takođe se osećaju nedostaci u broju određenih kadrova za kojima dugo postoji potreba u Opštini i kvalifikacionoj strukturi većeg dela radne snage. S obzirom na navedene mere za unapređenje stanja u oblasti zapošljavanja, tj. postizanja više stope zaposlenosti, aktivnosti su usmerene ka otklanjanju odstupanja u sledećem:

- povećanje broja i rast postojećih pravnih lica i preduzetnika registrovanih u opštini Kovačica;
- unapređenje privredne strukture ka višim nivoima prerade i
- kvantitativno i kvalitativno usklađivanje zaposlenih i nezaposlenih ka potrebama privrede.

Navedeno nivelisanje odstupanja se može smatrati strateškim i univerzalnim prioritetima u oblasti zapošljavanja, te se za dostizanje istih mogu primeniti različite mere u okviru definisanog Plana (podprioriteta i ciljeva) zapošljavanja.

MERE u oblasti zapošljavanja su:

Razvojni cilj: Zapošljavanje	
Br.	Mere:
1	Programi samozapošljavanja, Edukacija preduzetnika i menadžera
2	Unapređenje informacionog sistema i pomoć u aktivnom traženju posla, Unapređenje pristupa tržištu radne snage, Unapređenje rada službe za zapošljavanje
3	Podizanje nivoa znanja i specijalnih veština, Obuka i prekvalifikacija, Obuka orijentisana ka potrebama tržišta radne snage, Edukacija zaposlenih, Reintegracija i fleksibilnost radne snage
4	Zapošljavanje mladih
5	Stvaranje dodatnih podsticaja za investitore, Podrška mobilnosti radne snage
6	Javni radovi

Razvoj i promocija podsticajnih mera zapošljavanja. Lokalna samouprava treba da u okviru svojih ovlašćenja i budžeta definiše lokalne mere za podsticanje zapošljavanja tj. oslobađanje određenih obaveznih naknada za poslovne subjekte koji dodatno zapošljavaju radnu snagu. Naročito je bitno da se postojeći, nacionalni i lokalni podsticajni programi zapošljavanja, bespovratnih sredstava, olakšica i dr, pre svega od strane kancelarije NSZ, adekvatno promovišu na lokalnom nivou, putem lokalnih medija. Postojeći podsticaji koji su aktuelni u sadašnjoj politici zapošljavanja su bespovratna sredstva za nezaposlene koji započinju sopstveni biznis, kao i različite subvencije za preduzeća koja dodatno zapošljavaju trenutno evidentirane nezaposlene ili kod kojih volontira ili obavlja posao pripravnika određena grupacija nezaposlenih.

- **Programi samozapošljavanja**, usmereni ka radnom angažovanju nezaposlenih lica kroz otpočinjanje sopstvenog biznisa ili udruživanje u cilju stvaranja mikro i malih preduzeća, po pravilu su zasnovani na direktnom

obezbeđivanju kredita i tehničke pomoći ili u obezbeđivanju pristupa kreditnom tržištu, dok ređe uključuju uslovnu bespovratnu pomoć. Evaluacije ovih programa i dosadašnje iskustvo ukazuju na nešto povoljnije efekte u odnosu na subvencije za zapošljavanje. U uslovima restrukturiranja velikih preduzeća, okretanje samozapošljavanju za one koji gube posao, posebno u manjim industrijskim centrima sa manje poslodavaca kao što je Opština Kovačica, predstavlja često jedino praktično rešenje. Stoga bi u narednim godinama trebalo posvetiti dodatnu pažnju i konstantno razvijati nove modalitete za programe samozapošljavanja, kao i stimulirati nezaposlene da ih koriste i prihvate kao oblik zaposlenja, ravnopravan sa zaposlenjem kod poslodavca. Podsticajni programi samozapošljavanja moraju biti praćeni stručnim obukama iz biznisa i administracije, ali i iz oblasti razvoja preduzetničkog duha, edukacija u vezi sa ulaganjima – šta donose ulaganja u poređenju sa pasivnom štednjom, koji su programi ekonomski isplativi, kako da otpočnu posao, koliko to košta na startu, kada se očekuju prvi prinosi uložениh sredstava i tome slično.

- **Unapređenje informacionog sistema i pomoć u aktivnom traženju posla.** Ovo je osnovni i po mnogima najznačajniji i najefikasniji tip aktivne politike tržišta rada, u kojem ključnu ulogu ima kancelarija službe za zapošljavanje. Ekonomski cilj ovog tipa usluge je da smanji troškove i vreme pribavljanja informacija nezaposlenih lica o slobodnim radnim mestima, kao i poslodavaca o raspoloživim radnicima, te da efikasno poveže slobodna radna mesta sa licima koja traže zaposlenje. Ovaj tip aktivne politike odvija se kroz programe koji uključuju: ocenu sposobnosti i kvalifikacija, pripremu biografije i usavršavanje tehnike intervjua, savetovanje, izradu individualizovanih planova traženja posla, klubove za traženje posla, programe za posebno pogođene grupe itd. Osnovna prednost ovog tipa aktivne politike je u tome što ima najveći obuhvat – praktično svako nezaposleno lice može da računa sa podrškom u traženju posla. Programi su po pravilu jeftini i visoko rangirani u evaluacijama efikasnosti u poređenju sa drugim tipovima programa. Pošto njihov uspeh ključno zavisi od kapaciteta, opremljenosti i ljudskih potencijala kancelarije Nacionalne službe za zapošljavanje, neophodno je navedene resurse i obezbediti. Podrška aktivnom traženju posla ima izraženije pozitivne efekte u situacijama rastuće tražnje za radnom snagom i dobre profesionalne i prostorne mobilnosti radne snage. Uz to, ona pokazuje bolje rezultate u radu sa osobama koje prvi put traže zaposlenje i mlađim osobama, a skromnije u radu sa starijim osobama i osobama koje su izgubile posao kao višak zaposlenih. Drugim rečima, prethodno uočena strukturna osobina tržišta rada u Kovačici, koja je tipična za ranu i srednju fazu tranzicije, odnosi se na nedovoljno oslanjanje na aktivno traženje posla u skladu sa savremenim tendencijama na tržištu rada. Zbog toga je u ovom trenutku značajno oslanjanje na druge tipove aktivnih politika, kao što su samozapošljavanje, kreiranje poslova i obuka i prekvalifikacija.

- **Podizanje nivoa znanja i specijalnih veština.** Iz analize stanja jasno proizlazi zaključak o nepodudarnosti između potreba tržišta rada (izraženih od strane poslodavaca i samozaposlenih ljudi) i nivoa obrazovanja i obučenosti radne snage. Kako bi se premostio jaz između ponude i tražnje potrebno je da se pored redovnog obrazovnog sistema uspostavi i sistem permanentnog obrazovanja, zasnovan na konceptu edukacije tokom čitavog života (edukacija odraslih). Sprega institucija poput kancelarija Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ), agencija za razvoj MSPP, privredna komora kao i opštinsko telo za privredu su vodeće organizacije u ovom procesu.

- **Obuka i prekvalifikacija** je tip aktivne politike tržišta rada, čiji je osnovni cilj povećanje zapošljivosti i produktivnosti nezaposlenih lica, kroz prilagođavanje ponude rada zahtevima poslodavaca. Obuka može biti usmerena ka pojedincima ili grupama, u formalnim učionicama ili u preduzećima, kada se sprovodi obuka na poslu. Ciljne grupe su često mladi, dugoročno nezaposleni ili otpušteni radnici sa neodgovarajućim znanjima i veštinama. Za uspeh ovih programa neophodna su ozbiljnija finansijska sredstva i veće angažovanje svih aktera – poslodavaca, nezaposlenih tokom obuke, službe za zapošljavanje i stručnih institucija za obuku.

- **Preispitivanje postojeće strukture raspoloživih obrazovnih institucija.** Ova mera je razrađena u okviru prioriteta obrazovanja, tako da se ovde prikazuje samo osnovna ideja i značaj ove mere, kao i njen doprinos zapošljavanju. Mera podrazumeva preispitivanje obrazovnih institucija koje su raspoložive u Kovačici i bližem okruženju. Preispitivanje je potrebno sprovesti na svim nivoima obrazovanja, kako bi se utvrdili eventualni nedostaci i potrebe lokalne privrede. Ovim bi se omogućio širi izbor obrazovnih institucija, a samim tim i širi dijapazon potrebnih i korisnih obrazovnih profila.

- **Obuka orijentisana ka potrebama tržišta radne snage.** Veliki broj obuka nije direktno povezan sa potrebama tržišta radne snage. Intenzivno istraživanje obrazovnih potreba privrede među preduzetnicima je više nego potrebno. Ipak, očigledna je potreba fokusiranja na ponudu različitih kurseva iz menadžmenta i preduzetništva, podržavajući MSP i preduzetnike. Ovi kursevi bi trebalo da pruže odgovarajuće znanje preduzetnicima, podstičući ih da osnivaju nove biznise, kao i da poboljšaju znanje menadžera MSPP i drugih poslovnih stručnjaka.
- **Edukacija zaposlenih** (obuke, seminari, prekvalifikacija). Veoma je važno stvoriti adekvatnu kratkoročnu edukaciju namenjenu zaposlenim ljudima sa tradicionalnim obrazovanjem i nedostatkom modernih znanja. Očigledno je da ova obuka mora biti povezana sa potrebama tržišta radne snage. Pored toga, trebalo bi usmeriti pažnju i na podizanje nivoa svesti poslodavaca o potrebi dodatne obuke svojih zaposlenih u cilju sticanja specijalnih veština i višeg nivoa znanja.
- **Edukacija preduzetnika i menadžera.** Kako bi postojeći preduzetnici i menadžeri preduzeća obezbeđivali rast i uspešnost poslovanja, potrebno im je organizovati različit niz obuka i stručnih seminara.
- **Unapređenje pristupa tržištu radne snage.** Veoma je važno unapređenje funkcionisanja tržišnog mehanizma kroz obezbeđivanje informacija i kroz pružanje pomoći u izboru poslova. Usluge i kapaciteti Nacionalne službe za zapošljavanje u velikoj meri zavise od republičkog budžeta, međutim uspešnost rada zavisi i od inicijative zaposlenih, kao i od raspoložive podrške opštinskih organa. Aktivnosti Službe treba da budu efikasno povezane sa privrednim, ali i sa obrazovnim sistemom. Njihova aktivna uloga se ogleda kroz povezivanje ponude i tražnje na odgovarajući način. Na strani tražnje je primarno prepoznavanje realne potrebe za ljudskim resursima, što je osnovna pretpostavka za osnivanje efektivnog i efikasnog tržišta radne snage. S druge strane, na osnovu stvarnih potreba za ljudskim resursima, NSZ treba da inicira veći broj projekata u cilju razvoja ljudskih resursa, a u skladu sa zahtevima lokalne tražnje. Drugim rečima, efikasno tržište rada podrazumeva dobro organizovanu kancelariju NSZ, intenzivno uključenu u sve aspekte društva koji se odnose na ljudske resurse.
- **Reintegracija i fleksibilnost radne snage.** Tržište radne snage je promenljivo i odražava uspeh ekonomskih politika nacionalne i lokalne vlasti, kao i dinamike preduzetnika. Promena postaje paradigma, što znači da se ljudi moraju pomiriti sa činjenicom da se moraju prekvalifikovati u cilju obezbeđivanja poslova tokom svog životnog veka. To je glavni razlog zašto je velika pažnja usmerena na povezivanje ljudi koji traže posao i preduzeća, imajući u vidu nivo njihovog obrazovanja. Ključna poruka radno sposobnim ljudima treba biti: „Spremite se za nekoliko većih promena u vašem radnom veku“. Nacionalna služba za zapošljavanje dobro funkcioniše u svojoj primarnoj ulozi, registraciji nezaposlenih ljudi. Važno je izvršiti registraciju koja odražava stvarno stanje, a zatim sa ovim informacijama sačiniti planove razvoja, čiji se efekti mogu izmeriti i biti vidljivi u relativno kratkom vremenskom periodu.
- **Zapošljavanje mladih** - Položaj mladih na tržištu rada karakteriše se znatno višim stopama nezaposlenosti i znatno nižim stopama zaposlenosti i učešća u odnosu na opštu populaciju u radnom dobu. Stope nezaposlenosti mladih do 25 godina su više od prosečnih, dok su stope zaposlenosti i učešća niže od proseka za sve starosne grupe. Ovi odnosi su nepovoljni u poređenju ne samo sa razvijenim, nego i sa zemljama u tranziciji. S druge strane, zbog veće prilagodljivosti i prihvatanja nižih plata (tj. najniže plate za koju su spremni da rade), mladi imaju barem jednake šanse u odnosu na druge starosne kategorije da nađu privremeno ili neformalno zaposlenje. Šanse za zapošljavanje mladih u velikoj meri zavise od kvaliteta obrazovnog sistema i njegove prilagodljivosti tehnološkim i strukturnim promenama.

4.1.2. Razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva –razvojni cilj

Jezgro ekonomske transformacije i razvoja na teritoriji opštine Kovačica trebalo bi da bude usmereno na kreiranje privatnog sektora, razvoj preduzetništva i kreiranje malih i srednjih preduzeća. Mala i srednja preduzeća i preduzetnici (MSPP) predstavljaju glavnu pokretačku snagu ekonomskog razvoja. Oni stimulišu privatno vlasništvo i preduzetničke veštine, fleksibilni su i mogu se brzo prilagoditi oscilacijama na tržištu. Pored toga,

MSPP generišu zaposlenost, iskorišćavaju potencijale lokalne sirovinске baze, pozitivno utiču na diverzifikaciju ekonomske aktivnosti i stvaraju značajan doprinos izvozu i trgovini.

Period tranzicije kroz koji prolazi Republika Srbija, a čije posledice oseća svaka opština, pa i Kovačica, nosi sa sobom brojne probleme sa kojima se suočavaju predstavnici lokalne samouprave, menadžeri privatizovanih preduzeća, zaposleni itd. Privatizacija preduzeća iz opštine Kovačica, donela je sa sobom niz strukturnih promena koje su od direktnog ili indirektnog značaja za razvoj sektora MSPP. Vlasnici privatizovanih preduzeća, često se opredeljuju da jedan deo svojih poslovnih funkcija prepuste spoljnim kooperantima, što predstavlja šansu za MSPP. Sa druge strane, u cilju optimizacije i racionalizacije poslovanja, veliki broj zaposlenih je ostao bez posla, pa u cilju obezbeđenja egzistencije opredeljuju se za pokretanje sopstvenih preduzetničkih radnji ili preduzeća.

Mala i srednja preduzeća predstavljaju okosnicu dosadašnjeg razvoja opštine Kovačica, ali i bazu za budući razvoj Opštine. Pored privatnih MSP, drugi vid privatne inicijative predstavljaju registrovane preduzetničke radnje, kojih je u 2016 godini bilo 598 U početnim periodima tranzicije postojale su brojne poteškoće prilikom registrovanja preduzeća, ali su tokom vremena one prevaziđene, tako da je ovaj postupak značajno olakšan.

Analizom stanja putem radionica u sektoru male privrede na teritoriji opštine Kovačica, utvrđeno je da postoje sledeći problemi:

1. Stroga poreska politika
2. Malo tržište za plasman proizvoda
3. Nedovoljna finansijska sredstva za poslovanje
4. Neefikasni zakonski propisi
5. Velika konkurencija

• **Nefinansijska podrška razvoju MSPP**

Za nesmetani razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva, neophodna je institucionalna podrška koja ima funkciju pomoći i kanalsanja finansijskih sredstava u pravom smeru. Odlukom Vlade Republike Srbije, od 23.11.2001. godine, formirana je Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva. Ova agencija, u maju 2003. godine, formirala je mrežu regionalnih agencija, čija funkcija je dostizanje ravnomernog regionalnog razvoja i pomoći preduzetnicima i preduzećima u cilju dostizanja željenog nivoa efikasnosti. Institucionalna podrška je veoma bitna, jer ona predstavlja sponu između definisanih nacionalnih strategija i preduzeća, odnosno preduzetnika. Pored toga, značajnu ulogu u povećanju efikasnosti prilikom osnivanja radnje ili preduzeća ima i Agencija za privredne registre Republike Srbije. Formiranjem ove agencije, postupak registracije preduzeća znatno je skraćen, tako da se preduzetnici mnogo češće odlučuju za otpočinjanjem sa poslovanjem.

Regionalni centar za razvoj Banata pripada mreži Republičke agencije za razvoj MSPP i pruža pomoć ne samo preduzetnicima i preduzećima, već se njegov delokrug rada odnosi i na lokalnu samoupravu. Sektor za podršku opštinama ima za primarni cilj jačanje kapaciteta opština. Sektor za MSPP i treninge pruža širok dijapazon usluga kao što su podrška u prevođenju lokalnih strateških razvojnih projekata razvoja u operativne planove, izrada poslovnih planova, priprema potrebne konkursne dokumentacije za apliciranje na konkurse za kredite ili garancije i donacije. Pored toga, Agencija organizuje obuke za menadžment i zaposlene u MSP. Ono što se mora naglasiti, jeste potreba za unapređenjem saradnje između opštine Kovačica i Agencije.

Regionalna razvojna agencija „Južni Banat“ osnovana je početkom 2017. godine kao društvo sa ograničenom odgovornošću sa sedištem u Pančevu. Uz 8 opština južnobanatskog okruga osnivači agencije su i dva privatna preduzeća - Građevinsko preduzeće „FINET-INŽENJERING“ DOO, Pančevo i „HAJTIM“ društvo sa ograničenom odgovornošću za usluge, Vršac. Strateška orijentacija agencije uključuje pripremu razvojnih projekata, pripremu i realizaciju infrastrukturnih projekata i ostvarivanje međunarodne, prekogranične i međuopštinske saradnje za područje Južnog Banata.

Regionalna privredna komora Pančevo prati i analizira privredne tokove, procenjuje uslove privređivanja, utiče na donošenje mera ekonomske politike, prati njihove efekte i predlaže eventualne korekcije. Komora pruža

stručnu pomoć svojim članicama u rešavanju konkretnih problema, vrši afirmaciju i promociju njihovih proizvodnih programa putem sajмова i izložbi u zemlji i inostranstvu, povezivanjem privrednika sa inostranim partnerima kroz kontakte sa inostranim komorama, predstavništvima i ambasadama. Zastupanje interesa privrede pred nadležnim institucijama kao kreatorima privrednog sistema i mera ekonomske politike, kao i pred lokalnim organima vlasti, jedan je od osnovnih zadataka Komore.

Odeljenje za investicije i LER opštine Kovačica je takođe od velikog značaja za podsticanje razvoja MSPP. Ovo odeljenje je na neki način „najbliže“ MSPP sa teritorije Opštine. Uloga ovog odeljenja treba da bude koordinacija napora Doprinos opštine Kovačica treba da se zasniva na obezbeđenju poslovnog prostora i poveravanja realizacije pojedinih projekata od lokalnog značaja regionalnim centrima (osnivanja industrijskih zona, pokretanja i vođenja inkubator centara i dr).

Uloga navedenih institucija postepeno se pomera sa pružanja konkretnih usluga na pomoć u povezivanju preduzetnika sa privatnim ponuđačima ovih usluga, kao i unapređenje ponude, asortimana i kvaliteta usluga za razvoj poslovanja na određenoj teritoriji i jačanje svesti preduzetnika o sopstvenim potrebama i značaju ovih usluga.

- **Finansijska podrška razvoju MSPP**

Pored institucionalne podrške MSPP, veoma bitan činilac razvoja jesu i potrebna finansijska sredstva. Kombinovanje nefinansijskih i finansijskih usluga u partnerskom odnosu institucija za podršku razvoju MSPP i banaka, predstavlja efikasan način da se omogući lakši pristup MSPP finansijskim sredstvima. Svaki preduzetnik ili MSPP susreće se sa problemom nedostatka finansijskih sredstava koja su mu neophodna za prevazilaženje tekućih i/ili razvojnih problema. Problem sa kojim se suočavaju MSPP je izbor optimalnog izvora finansiranja, odnosno izvora finansiranja koji pod najpovoljnijim uslovima obezbeđuju nedostajuća finansijska sredstva. Čak i u situacijama kada vlasnici MSPP imaju dobre poslovne poduhvate, oni nisu u stanju da obezbede potrebna finansijska sredstva, uglavnom iz sledećih razloga: nedostatak odgovarajućih sredstava obezbeđenja kredita, odsustvo znanja da se projekat na odgovarajući način predstavi kreditorima, nepostojanje dokumentacije o poslovnim poduhvatu i preduzeću, orijentacija kreditora na finansiranje velikih preduzeća itd.

Optimalni model finansijske pomoći u srednjem roku treba bazirati na kombinaciji klasičnih direktnih instrumenata države sa tržišno orijentisanim merama. Potrebno je ubrzati rad na stvaranju uslova i uklanjanju barijera za brži razvoj finansijskih tržišta, jačanja konkurencije na bankarskom tržištu i osnivanje specifičnih institucija namenjenih finansiranju MSPP.

Vlada Republike Srbije i nadležna ministarstva preduzeli su brojne aktivnosti kako bi se olakšao pristup sektora MSPP izvorima kapitala, uključujući tu, pre svih, Fond za razvoj Republike Srbije i Program samozapošljavanja Republičkog zavoda za tržište rada. Takođe, osnovan je i Garancijski fond Republike Srbije, s ciljem da se olakša pristup kreditima za MSPP.

Pored toga, preduzećima i preduzetnicima na teritoriji opštine Kovačica dostupni su i krediti Razvojne agencije Vojvodine. Ova agencija ima i namenske kredite za različite delatnosti, uključujući i poljoprivrednu proizvodnju koja je veoma zastupljena na teritoriji opštine Kovačica (kredit za dugoročno kreditiranje zasada voćarske i vinogradarske proizvodnje, kredit za dugoročno kreditiranje razvojnih programa u poljoprivredi itd).

U situaciji nedovoljno razvijene konkurencije na bankarskom tržištu i relativno niskog nivoa štednje, najveći broj banaka ne pokazuje interesovanje za finansiranje malih preduzeća, pogotovo onih koja se nalaze u početnoj fazi razvoja. Međutim, veću dostupnost kredita za sektor MSPP ostvariće se posredstvom Garancijskog fonda AP Vojvodina. Garancijski fond preuzima deo rizika finansiranja, dajući garancije kreditorima za određeni deo kredita. Na ovaj način, Garancijski fond olakšava malim (mikro) i srednjim preduzećima i preduzetnicima, koji ne mogu da obezbede potrebna finansijska sredstva, dobijanje bankarskih kredita. Time Garancijski fond doprinosi povećavanju obima investicija i unapređenju ekonomskog razvoja. Međutim, kamatne stope na bankarskom

tržištu još uvek su na visokom nivou, pa se može slobodno reći da ovaj vid finansiranja predstavlja „skupo finansiranje“.

Na osnovu analize stanja sektora MSPP u opštini Kovačica, definisani su sledeći prioriteti razvoja:

Razvijanje partnerstva lokalne vlasti opštine Kovačica i preduzetnika

Stvaranje pozitivne preduzetničke klime može se postići jedino razvojem međusobnih odnosa opštinske administracije i preduzetnika koji se baziraju na uzajamnom poverenju i poštovanju. Pozitivan odnos prema preduzetnicima i njihovim potrebama vrlo brzo dovodi do otklanjanja različitih administrativnih barijera, do zajedničkih razvojnih projekata, a samim tim i do rešavanja širih problema opštine Kovačica. Naime, odnos lokalnih administrativnih jedinica (posebno odeljenja za privredu, malu privredu i razvoj) prema preduzetnicima i njihovim razvojnim potrebama ima značajan uticaj na brzinu stvaranja novih preduzeća, usporavanje „izumiranja“ postojećih preduzeća i na efikasnost realizacije investicionih ulaganja. U krajnjoj instanci, ovakav odnos rezultira otvaranjem novih, efikasnih radnih mesta. Poboljšanje nivoa zadovoljstva preduzetnika radom uprave opštine Kovačica, odražava se u većoj dinamici razvoja MSPP, te je iz tih razloga neophodno graditi pozitivan odnos prema preduzetnicima i menadžerima MSPP na svim nivoima.

Izgradnja MSPP infrastrukture

Razvoj MSPP na teritoriji opštine Kovačica nije moguć bez izgradnje bazične MSPP infrastrukture. Razvijena poslovna infrastruktura povećava atraktivnost okoline i privlači MSPP i ostale investitore da dolaze i otvaraju nova radna mesta. Cilj uspostavljanja MSPP infrastrukture je jačanje ovog sektora, snižavanje opštih troškova poslovanja, te postizanje višeg stepena njihove globalne konkurentne sposobnosti. Poslovna infrastruktura se sastoji iz niza institucija i preduzeća koja mogu da servisiraju razvojne koalicije na lokalnom nivou, zatim da predstavljaju lokalnu zajednicu kod drugih nacionalnih ili inostranih partnera i da kvalitetno servisiraju domaće i strane partnere, donatore, investitore i MSPP prilikom realizacije razvojnih projekata.

Kreiranje afirmativnog privrednog ambijenta

Kreiranje afirmativnog i povoljnog privrednog ambijenta u funkciji razvoja sektora MSPP ogleda se, pre svega, u stvaranju jeftine, efikasne i brze administracije, sa pojednostavljenim procedurama za registrovanje i funkcionisanje preduzeća. Takođe, predmetna mera se odnosi i na donošenje seta indirektnih instrumenata za stimulisanje novih i postojećih MS

Edukacija preduzetnika i ulaganje u ljudske resurse

Podsticanje otvaranja novih radnih mesta za različite ciljne grupe i u raznovrsnim privrednim granama, na dugi rok rešava mnoge probleme vezane za zapošljavanje ljudi koji duži vremenski period čekaju na posao ili na zapošljavanje u privrednim granama gde inače postoji manjak kvalifikovanih radnika. Preko programa usmerenih na otklanjanje tih prepreka, može se postići kreiranje radnih mesta neophodnih za razvoj privrede i same Opštine. Podsticanjem osposobljavanja i prekvalifikacije nezaposlenih, otvara se mogućnost da nova i postojeća MSPP nađu radnu snagu odgovarajućih kvalifikacija za realizaciju sopstvenog proizvodnog programa. U ovom procesu svoju ulogu treba da prepoznaju sledeće institucije: kancelarija Nacionalne službe za zapošljavanje u Kovačici – filijala Pančevo, Regionalni centar za razvoj Južnog Banata, Regionalna privredna komora Pančevo i naravno Odeljenje za investicije i LER pri lokalnoj samoupravi. Neki od načina (mera) za stvaranje novih radnih mesta su:

Izlazak iz kruga nerazvijenosti nije moguć bez prioritetnog ulaganja u ljudske resurse. Nužan preduslov bržeg razvoja sektora MSPP u opštini Kovačica, odnosno prevazilaženje siromaštva koje je pojačano tranzicionim zaostajanjem, moguće je samo dodatnim obrazovanjem i obukom preduzetnika, radnika, učenika i nezaposlenih lica. Obrazovanje radnika postaje primaran uslov za jačanje i podsticanje konkurentnosti. Razvoj MSPP zavisi i od načina na koji se učenici, studenti, nezaposleni i ostala lica motivišu da se uključe u različite programe obrazovanja sa ciljem podizanja vlastitog nivoa znanja, čime se stvaraju mogućnosti da ta lica ostvare svoju preduzetničku

ideju ili da se zaposle u malom ili srednjem preduzeću u kome postoji potreba za takvim radnicima. Razvoj ljudskih resursa trebalo bi da obuhvati sledeće aktivnosti:

Razvoj zanatstva

Pored toga, u međuvremenu pojavio se niz zanatlija koji se bave poslovima iz raznih sektora, čije je poslovanje šaroliko, kao i uspešnost. Ova preduzeća su manje ili više uspešno pronašla svoje mesto u lancu preduzetnik postoje značajni problemi u ovoj delatnosti, postoje i realne osnove na kojima je zasnovan razvoj zanatstva

Mere razvoja MSPP su:

Razvojni cilj: Razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva	
Br.	Mere:
1	FINANSIJSKA PODRŠKA: Privremene poreske olakšice za početnike, Organizaciona i finansijska podrška za učešće MSPP na sajmovima, izložbama i konferencijama, Osnivanje lokalnog finansijskog fonda za osnivanje i razvoj MSPP, Razvoj finansijske šeme za sufinansiranje obrazovanja pojedinih ciljnih grupa
2	Formiranje biznis inkubatora, preduzetničkog centra, logističkog centra, Osnivanje Centra za razvoj seoskih područja
3	Razvoj distributivnih centara, modernizacija maloprodaje, Transformacija trgovinske mreže i optimalno usklađivanje sa tržišnim potencijalom, Definisanje novog mesta i uloge trgovine u agrobiznisu
4	NEFINANSIJSKA PODRŠKA MSSP: Promovisanje razvoja preduzetništva u seoskim sredinama, Podržavanje preduzetničkih inicijativa i obuka za žene, mlade, visokoobrazovane kadrove, invalide, Podsticanje javnih programa obrazovanja lica koja žele da steknu dodatna znanja, Uključivanje u aktivnosti Privrednih komora i povezivanje sa klasterima
5	Formiranje poslovnih udruženja i klastera
6	Formiranje esnafskih udruženja zanatlija

4.1.3. Investicije - stvaranje povoljnog investicionog ambijenta – razvojni cilj

Jedan od prioriteta razvoja Opštine predstavlja i stvaranje povoljnog investicionog ambijenta. Investicije koje se realizuju na nekoj teritoriji utiču direktno na sve indikatore uspešnosti. Sa stanovišta lokalne privrede, direktne investicije predstavljaju jedan od najvažnijih instrumenata posredstvom kojih bi se podstakla proizvodnja, transfer know how-a, rast zaposlenosti, razvoj infrastrukture, smanjenje siromaštva itd. Imajući u vidu koristi koje su direktne investicije stvorile za neke opštine u okolini (na prvom mestu opština Inđija, Zrenjanin, Stara Pazova) ili čak čitave zemlje u međunarodnim i domaćim okvirima, stvoreni su konkurentski uslovi za privlačenje slobodnog kapitala, a sve u cilju privlačenja što obimnijih i raznovrsnijih investicija.

Najveće efekte i najznačajnije investicije realno je očekivati od stranih direktnih investicija (SDI ili Foreign Direct Investment – FDI). Ako se ima u vidu brojnost i minorna poslovna efikasnost postojećih preduzeća u opštini Kovačica, postaje jasno da unutrašnji pokretači ekonomskog razvoja nisu raspoloživi u dovoljnoj meri. U tom smislu, polazna hipoteza, da je razvoj zasnovan na lokalnim potencijalima i sposobnostima lokalnih preduzetnika ključ uspeha, jednostavno nije realna. Za dalji ekonomski razvoj neophodna je pokretačka snaga većih potencijala, snaga koja nije uslovljena ograničenjima i slabostima lokalnog tržišta, već snaga koja je usmerena na iskorišćavanje lokalnih prednosti i potencijala. Stoga, može se očekivati da među kapitalnim investicijama primat imaju strane direktne investicije.

Privlačenje stranih investicija definisano je kao jedan od ključnih razvojnih prioriteta, imajući na umu pozitivan efekat na pokretanje proizvodnje, stvaranje novih radnih mesta, a vrlo često i na povećanje izvoza. Verovatnoća da će SDI uticati na povećanje izvoza je tim veća što je niži nivo razvijenosti zemlje ili regiona u kome se one realizuju, jer je u obrnutoj srazmeri sa razvijenošću i apsorpcionom moći domicilnog tržišta. Iskustva i pozitivni primeri ubrzanog razvoja zaostalih regiona u "tranzicionim" zemljama i zemljama EU koje su imale problema sa nivoom ekonomske razvijenosti pre 10-15 godina, ukazuju da su eksponencijalni rast i korenite promene privredne strukture realnost, zasnovana na strategiji i sistematskom ulaganju u njenu primenu. S druge strane, ni jedan primer ubrzanog razvoja nije poznat bez spoljnog pokretača, bez inicijalnog rasta zasnovanog na liderskim preduzećima, čija proizvodna, tržišna i poslovna moć prevazilazi uslove lokalne privrede i uticaja.

Sa stanovišta Opštine, indukciju ubrzanog razvoja je moguće obezbediti i privlačenjem domaćih investitora, ukoliko imaju ozbiljne planove nastupa na regionalnim tržištima i ukoliko su zainteresovani, ne samo za pristup jeftinim resursima, nego i za transfer dela svojih ključnih aktivnosti na područje Opštine, kao i na uključivanje lokalnih dobavljača ili kooperanata u mrežu svojih ključnih plasmana izvan lokalnog tržišta, pa i same Srbije.

Najznačajnije prednosti i potencijali koje opština Kovačica (slično drugim opštinama u regionu) ima u privlačenju stranih, ali i domaćih, investicija su sledeće:

- Niski troškovi zakupa ili kupovine zemljišta, kao i mogućnost širenja poseda;
- Niski troškovi radne snage, ako se uzme u obzir prosečni nivo zarada, i mala mogućnost da one ubrzano rastu, s obzirom na postojeću stopu nezaposlenosti;
- Spremnost lokalnih preduzeća da rade u kooperaciji sa velikim kupcima koji bi obezbedili stabilnost tražnje;
- Beneficije i pristup izvorima sredstava za investiranje zasnovani na podršci Vlade ubrzanom razvoju opština i okruga.

U sklopu toga, potrebno je sprovesti niz aktivnosti koje su u nadležnosti lokalne uprave. Kao prvo, potrebno je rešiti brojna imovinsko-pravna pitanja i napraviti rešenja kroz infrastrukturno opremanje radnih zona, koja će biti daleko povoljnija za investitore. Investitorima je potrebno ponuditi greenfield zonu sa kompletnom infrastrukturom – vodom, strujom, plinom i kanalizacijom. Treba razmišljati i o mogućnosti da se investitori oslobode i nekih komunalnih naknada, odnosno da im se praktično ponudi besplatno zemljište. Potrebno je ubrzati i učiniti efikasnijim procedure za dobijanje svih potrebnih dozvola.

Osnivanje biznis inkubatora je u funkciji razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva. Pomoć koju nude biznis inkubatori u vidu početnog kapitala, prostorija i usluga, po svojoj strukturi odgovara potrebama MSPP u rešavanju početnih problema i teškoća u započinjanju i razvoju biznisa. Stvaranju povoljnog investicionog ambijenta za veće investicije, naročito za strane investicije, u većoj meri nude poslovni parkovi.

Za razvoj povoljnog investicionog ambijenta od velikog značaja je razvoj tercijalnih usluga koje su vezane za rad privrede, kao napr. Knjigovodstvene agencije, agencije za obezbeđenje, za održavanje čistoće koje već u dovoljnoj meri postoje i rade na teritoriji opštine.

Osnivanje i pokretanje industrijskih parkova zahteva ulaganje značajnih sredstava. Projektovana izdvajanja države za ubrzani razvoj opština i okruga su uvećana u odnosu na prethodni period, ali su još uvek nedovoljna. Međunarodne organizacije i fondovi za sada samo simbolično doprinose realizaciji predloženih projekata, ali se njihova pojačana aktivnost može očekivati sa ostvarivanjem prava naše zemlje da koriste sredstva pretpripravnih fondova EU (Instrument for Pre accession Assistance - IPA). Podelom rizika ulaganja između ovih sektora može se ostvariti značajni investicioni budžet i dinamika koja će posredno pokrenuti i lokalne investitore, kao i lokalne dobavljače.

Formiranje budžeta i pristupa namenjenih privlačenju značajnijih domaćih ili stranih investitora ne umanjuje aktivnosti i mere koje se od strane države i domaćih razvojnih fondova preduzimaju u pravcu oživljavanja sektora MSPP. Naprotiv, može se očekivati da sa dolaskom značajnijih investitora, bude pokrenut lanac zahteva za dodatnim, manjim, ali sada umreženim projektima lokalnih preduzeća sa delatnošću preduzeća koja imaju ulogu spoljnog inicijatora promena.

U ranijim godinama, širom Srbije se u nedovoljno razvijenim opštinama, pristupalo izgradnji infrastrukturnih objekata i industrijskih zona, kao i poslovnih centara sa namerom da oni privuku preduzeća sami po sebi. Većina od tako pokrenutih zona i centara su sada zatvoreni ili se koriste sa jako malim kapacitetom. Na osnovu tog iskustva, neophodno je stvoriti pristup gde potencijalni „članovi” parkova moraju uložiti deo sredstava od vrednosti investicije, kako bi se obezbedila motivacija za maksimiziranjem korišćenja kapaciteta i potencijala koji će biti stvoreni na bazi zajedničkog ulaganja. Čak i ta sredstva mogu biti obezbeđena iz razvojnih fondova u vidu kredita, a predmet obezbeđenja vraćanja sredstava može biti zalog samih objekata i zemljišta koja su u funkciji realizacije projekta koji se zajednički ugovori.

Da bi se izvršile adekvatne pripreme i realizovali projekti zasnivanja industrijskih parkova neophodno je sprovesti:

Kratkoročne mere pripreme nekretnina za planirane namene u okviru industrijskih parkova, na osnovu čega će se predvideti lokacije najvišeg stepena spremnosti za realizaciju;

Detaljno vrednovanje lokacija i potencijalnih investitora na osnovu usklađenosti sa strategijama i prioritetnim delatnostima u Opštini;

Uvođenje inovativnih podsticajnih mera za privlačenje investitora, na osnovu podsticaja koje obezbeđuju nadležna ministarstva, lokalna samouprava ili razvojni fondovi države. Osim finansijskih, kao pogodne se sagledavaju i ostale beneficije (besplatno zemljište, ubrzani postupci odobravanja gradnje, infrastrukturno opremanje lokacija na teret sredstava lokalne samouprave i nadležnih ministarstava i javnih preduzeća);

Prezentaciju lokalnih infrastrukturnih, resursnih, tržišnih i kadrovskih potencijala Opštine na domaćem i međunarodnom nivou, posredstvom lokalnih i nacionalnih razvojnih agencija i ministarstava.

Čiste tehnologije – investicioni prioritet

I pored toga što je u prethodnom delu koji se odnosi na stvaranje podsticajnog ambijenta za investitore, iskazana namera lokalne samouprave da privuče što je moguće veći broj investitora, potrebno je da taj proces bude usmeren u pravcu razvoja privrede kroz očuvanje životne sredine. Tu se pre svega misli na privlačenje one grupe investitora koji sa sobom donose „čiste” tehnologije, odnosno tehnologije koje nemaju negativan uticaj na životnu sredinu.

Ovakav stav treba da pruži podršku i „zaštitu” definisanim sektorskim prioritetima ekonomskog razvoja Opštine, čiji razvoj je baziran na očuvanju prirodnih potencijala. Tu spadaju prirodni potencijali za razvoj poljoprivrede, odnosno prehrambene industrije zasnovane na zdravoj sirovinskoj bazi, kao i prirodni potencijali za razvoj turizma (flora i fauna Opštine).

Opština Kovačica, kao jedinica lokalne samouprave ima ovlašćenja da primenjuje mere iz oblasti zaštite životne sredine i da u okviru toga definiše naknade za njenu zaštitu i unapređenje. To znači da za određene delatnosti (za koje je zakonom propisana obavezna izrada analize uticaja na životnu sredinu, kao i za ostale delatnosti) lokalna samouprava može propisati naknadu u određenom procentu od predračunske investicije ili se može vezati za konkretnu učinjenu aktivnost, odnosno količinu proizvedenih predmeta koji su objekat „oporezivanja”. Navedene mere Opština može koristiti u svojoj nameri da usmerava privredu ka čistim tehnologijama i da po tome gradi brend Kovačice, a sa druge strane da ostvari fiskalni prihod koji će iskoristiti za unapređenje životne sredine.

Pored uvođenja ovih mera, Opština može određene negativne eksterne efekte neutralisati i određivanjem zona u kojima se mogu obavljati aktivnosti koje ih izazivaju, propisivanjem zabrane i kazni u vezi vršenja istih, uvođenjem režima dozvola, kao i ustanovljavanjem drugih mera kojima se može uticati na smanjenje zagađenja na području njihove nadležnosti. Naime, uvođenje određenog vida fiskalnih obaveza, odnosno sličnih vidova intervencije lokalnih vlasti kojima se reguliše ponašanje zagađivača, ne dovodi do potpunog uklanjanja negativnih eksternih efekata nastalih po tom osnovu. Jedina mera kojom se u potpunosti mogu eliminisati takvi efekti je

potpuna zabrana aktivnosti kojim se izaziva zagađenje, ali ovakve mere treba koristiti samo u ekstremnim slučajevima kod delatnosti sa visokim uticajem na životnu sredinu. U ostalim slučajevima, korisnije su fiskalne mere koje će sa jedne strane kontrolisati brojnost zagađivača, a sa druge Opštini donositi prihode.

Mere koje se odnose na investicije- stvaranje povoljnog investicionog ambijenta

Razvojni cilj: Investicije - stvaranje povoljnog investicionog ambijenta	
Br.	Mere:
1	privlačenje investicija čiji izvori su van lokalne zajednice, obezbeđenje da je lokalna investiciona klima povoljna za lokalni biznis
2	Stimulativne mere za investitore čije investicije nemaju uticaja na narušavanje životne sredine
3	Destimulativne mera za investitore koji sa sobom donose tehnologije sa negativnim uticajem na životnu sredinu
4	<i>Izgradnja i opremanje industrijskih parkova</i>
5	Podrška MSSP, pojedinim sektorim i pojedinim ranjivim grupama.
6	Izrada marketing strategije čiji će cilj biti unapređenje imidža opštine Kovačica

4.1.4. Razvoj infrastrukture – razvojni cilj

Ulaganje u infrastrukturu takođe predstavlja jedan od prioriteta Opštine. Postojeće prilike, ne samo u poslovanju preduzeća, već i u svakodnevnom životu, ukazuju da je ulaganje u infrastrukturu pretpostavka normalnog života, a samim tim i jedan od prioriteta razvoja Opštine. Prioritete infrastrukturnog razvoja je teško odrediti zbog sledećih činjenica:

Stanovništvo, koje je duži vremenski period živelo u uslovima nerazvijene infrastrukture, očekuje poboljšanje uslova života i u tom cilju vrši pritisak na lokalnu vlast;

Postoji veliki jaz između sadašnjeg stanja i potreba stanovništva, što je detaljnije elaborirano u analizi.

U skladu sa time, određeni su sledeći infrastrukturni prioriteti:

- Razvoj saobraćajne infrastrukture;
- Uvođenje kanizacionog sistema;
- Širenje gasifikacione mreže;
- Unapređenje sistema vodovoda;
- Rešavanje problema smeća;
- Poboljšanje sistema elektrifikacija.
- Uređenje komunalne infrastrukture – pijace, parkinzi
- Rešavanje problema pasa lualica

Rangiranje ovih prioriteta je vrlo nezahvalno obaviti, jer smatramo da su svi problemi podjednako bitni, i u kontinuitetu se menja značaj pojedinog problema. Rezultati radionice na kojoj su učestvovali predstavnici mesnih zajednica, javno komunalnih preduzeća i nevladinih organizacija čija je delatnost zaštita životne sredine, došli sme do zaključka da je najviše prisutnih smatralo da je najvažniji prioritet iz domena infrastrukture unapređenje odlaganja i selektovanja otpada a u domenu zaštite životne sredine kontrolisano upravljanje otpadom. Drugi najznačajniji problem je u domenu infrastrukture: izgradnja naseljske kanalizacije a iz domena zaštite životne sredine : zaštita vode i vazduha od mogućih zagađenja. Prilikom postavljanja prioriteta treba razmotriti i faktore na koje Opština ne može da utiče. Infrastrukturni problemi se mogu rešiti uz pomoć sve češćih grantova iz inostranstva ili programa pomoći Vlade Republike Srbije. Ta sredstva su u najvećem broju slučajeva namenska i

ne mogu se prilagoditi infrastrukturnim prioritetima Opštine. Zbog toga je strateški, vrhovni plan delovanja da se važnost prioriteta ponderiše fleksibilno, te da se stoga napori Opštine usmeravaju ka rešavanju onih problema za koje je moguće dobiti finansijsku pomoć. Prioriteti opštine nisu samo oni problemi koji prouzrokuju najviše neprijatnosti, već i oni koje Opština može rešiti sa što većim udelom pomoći u finansiranju.

Mere za razvoj infrastrukture

Razvojni cilj: Razvoj infrastrukture	
Br.	Mere:
1	Ulaganja u saobraćajnu infrastrukturu
2	Ulaganja u kanalizacioni sistem
3	Ulaganje u gasifikaciju
4	Ulaganje u vodovod
5	Odvoz smeća i formiranje reciklažnog centra
6	Modernizacija elektromreže
7	Telefonska i telekomunikaciona infrastruktura – razvoj
8	prostorno i urbanističko planiranje, izrada katastarskih podloga za naseljena mesta
9	Komunalni sistem (azil za pse i rešavanje problema pasa lutalica
10	Izgradnja sportskih hala po mestima
11	Izrada projektne dokumentacije za lokalnu infrastrukturu
12	Izgradnja biciklističkih staza

- **Ulaganja u saobraćajnu infrastrukturu**, kao prioritet ograničava delovanje Opštine na lokalne puteve. Strateška orijentacija na Koridor 10 uslovlja je da putni pravac od Beograda ka Temišvaru izgubi na značaju. Kako strateška infrastrukturna ulaganja nisu pod direktnim uticajem Opštine, razvoj infrastrukture bi mogao da se ubrza podizanjem industrijske razvijenosti i turističkih potencijala Opštine, koje bi uzrokovala povećanje važnosti ovog putnog pravca. Tada bi imalo mnogo više smisla lobirati za revitalizaciju pruge, koja je u izuzetno lošem stanju. Osnovnu spoljnu vezu Kovačice sa okruženjem i subregionima u budućnosti, u domenu drumskog saobraćaja će ostvarivati preko novog putnog kapaciteta - magistralni put Zrenjanin-Pančevo, koji će se pružati zapadno od naselja. Veza urbanog prostora Kovačice sa ovim putnim kapacitetom će se ostvarivati preko segmenata radijalnih pravaca regionalnih i lokalnih puteva. Prostorni plan Republike Srbije svojim konceptom železničkog saobraćaja u okviru urbanog prostora Kovačice predviđa samo rekonstrukciju i modernizaciju pruge i poboljšanje sigurnosno bezbednosnih uređaja, kao i iznalaženje optimalnog broja prelaza preko pruge na ataru. Kao veliki interes svih stanovnika opštine Kovačica javlja se i tkz. "Banatska magistrala, koja se često spominje u obećanjima svih dosadašnjih državnih prioriteta.
- **Ulaganja u kanalizacioni sistem** predstavlja imperativ za najmanje trećinu stanovnika Kovačice. Zbog specifične konfiguracije terena, otpadne i atmosferske vode se slivaju u područje niže nadmorske visine. Rešavanje ovog problema treba tražiti preko programa pomoći Fonda za kapitalna ulaganja AP Vojvodine, koji su namenjeni u tu svrhu. U sklopu projekta odvođenja atmosferskih voda, treba rešavati i infrastrukturne pretpostavke za problem navodnjavanja, koje je nedopustivo malo zastupljeno. Otpadne vode pretežno su fekalnog porekla i evakuišu se iz naselja autocisternama na nelegalizovanu deponiju. Pošto su septičke jame vodopropusne, to i one utiču na povišenje nivoa podzemnih voda. Trajno rešenje ovog problema jeste izgradnja posebnog sistema naseljske kanalizacije, sa prethodnim prečišćavanjem do stepena koji uslovljava kanal Nadel. Redosled izgradnje bi bio najpre atmosferska, pa fekalna kanalizacija. Radovi na fekalnoj kanalizaciji su završeni u jednom delu naseljenog mesta Kovačica. Sa ovim radovima treba nastaviti u Kovačici i pokrenuti projekte za rešavanje ovog problema u ostalim naseljenim mestima.
- **Ulaganje u gasifikaciju** ima najviši stepen važnosti za budući razvoj Opštine, i zbog toga treba aktivnije tražiti mogućnosti za spoljnu participaciju u tom projektu. Pored čistog i jeftinog rešenja problema zagrevanja domaćinstava, gasifikacija je uslov efikasnog funkcionisanja mnogih industrijskih delatnosti: industrija šećera, plastike, stakla, boje, veštačkih tkanina, itd. Gasifikacija definisanih industrijskih zona doprineće privlačenju

potencijalnih investitora, naročito onih kojima je ovo ključni izvor energije. Gasifikacijom industrijskih zona stvorile se komparativne prednosti opštine Kovačica u cilju privlačenja potencijalnih investitora. Gasifikacija se trenutno sprovodi u svim mestima opštine Kovačica.

- **Ulaganje u vodovod** kao prioritet razvoja treba posmatrati dvojako. Naime, zbog cene vode koja je mnogo niža od standarda, ona se često nenamenski koristi (najviše za zalivanje zemljišta), a velika potrošnja rezultuje opterećenjem crpnih stanica i daljim problemima opisanim u delu analize. Prioritet razvoja vodovoda je određen pre svega rešavanjem problema Idvora, koji je goruće pitanje (zbog vode nezadovoljavajućeg kvaliteta), .Predloženo rešenje zasniva se na povećanju cene vode, uz obezbeđivanje alternativnih izvora koji bi se namenski koristili za poljoprivredu. Instrumenti implementacije su strane donacije koje bi dopunile raspoloživa sredstva za velike investicije i programi namenskih kredita građanima koje Opština može da sprovede uz pomoć nadležnih pokrajinskih i republičkih institucija, koji bi se koristili za navodnjavanje, odnosno bušenje bunara, iz kojih bi tehnička voda obezbeđivala zalivanje više površina. Jedan od prioriteta unapređenja vodovodnog sistema je centralizacija preduzeća koja se bave sistemom distribucije vode, odnosno neophodno je kroz strategiju ukupnjavanja obezbediti efikasniji rad ovih preduzeća. To podrazumeva, da se od postojećih preduzeća koja se bave sistemom distribucije vode, obrazuje jedno, čija je unutrašnja organizacija takva da doprinosi efikasnijoj nabavci, upravljanju, povećanju kvaliteta, itd.
- Kao strateški prioritet **odvoz smeća** ima nizak faktor važnosti posmatran kroz potrebe građana. Sitni problemi efikasnosti vozila ne spadaju u strateška pitanja. Eventualna gradnja prolazne deponije ne bi smela da se zanemari kao ulaganje za budućnost, kada potrebe građana budu veće. Sklopljen je ugovor sa kompanijom „Branter Group“ o poveravanju poslova održavanja čistoće na teritoriji opštine Kovačica. Ovakav način odvoza smeća je pokazao pozitivne efekte i čistoća svih mesta naše opštine je vidljiva.
- Modernizacija **elektromreže** Opštine kao strateški prioritet podrazumeva prelazak na 20kV visokonaponske vodove koji bi poboljšali sigurnost napajanja. Snabdevanje električnom energijom biće iz TS 110/20 kV "Debeljača" izgradnjom 20kV mreže i distributivnih trafostanica 20/0,4 kV, koliko to potrebe nalažu. Sigurnost i kvalitet u napajanju električnom energijom obezbediće se potpunim prelaskom na 20 kV nivo napajanja i izgradnjom kvalitetne niskonaponske elektroenergetske mreže.
- **Telefonska** infrastruktura je na zadovoljavajućem nivou. Kako pokrivenost signalom mobilne telefonije diktira tržište, a fiksna telefonija sve više gubi na značaju, Opština nema potrebe da insistira na realizaciji projekata. Sa druge strane, razvoj **telekomunikacione infrastrukture**, posebno Internet infrastrukture treba rangirati visoko. Pristup internetu se može realizovati preko različitih tehnologija: već pomalo prevaziđeni dial-up, ISDN, ADSL, kablovski Internet, bežični prenos (wireless), GPRS, kao i optika u skoroj budućnosti. Neki od njih se mogu realizovati preko mreža druge osnovne namene, na primer mreža kablovske (HFC) infrastrukture, putem koje se primarno distribuiraju kablovski TV programi, može poslužiti kao mreža za pristup brzinama 128Kbps do 1024 Kbps, čime se izbegava upotreba telefonskih linija i nema zavisnosti od Telekoma i centrala. Bežični prenos, koji se kod nas do sada realizuje uglavnom kao projekat entuzijasta u većim gradovima koji imaju visinski diferencirane tačke pristupa (npr. vrhovi solitera i sl.) sa optičkom vidljivošću je pogodniji za naselja u kojima je dominantno stanovanje u velikim stambenim zgradama, a ne porodičnim kućama, ali je zbog niske cene projekta zanimljiv kao buduća ideja. Strateški pristup koji se predlaže je da se slično Opštini Indija razvija infrastruktura dvojne namene, koja će nakon što se monopolske pozicije u telekomunikaciji potpuno ukinu moći da koristi kao resurs koji će Opština iznajmljivati komercijalnim provajderima. Takav projekat bi se finansirao iz budžeta Opštine, jer su male šanse da zbog njegovog karaktera spoljni fondovi pomoći budu raspoloživi za učešće.
- Konstantno ulagati u **prostorno i urbanističko planiranje**, nakon završenog generalnog urbanističkog plana, potrebno je realizovati detaljne urbanističke planove (plan detaljne regulacije, plan urbanističkih projekata i izvoda iz plana) i pripremiti osnovu za uvođenje geografskog informacionog sistema. Sistematično vođenje i upravljanje zemljišnim i infrastrukturnim resursima sa jednog mesta, omogućilo bi pružanje svih relevantnih informacija potrebnih investitoru iz jednog informacionog centra. Takav pristup poboljšava utisak koji Opština ostavlja na potencijalne investitore i olakšava izradu velikog broja manjih investicionih projekata.

- **Problem pasa lotalica** je prisutan u svim mestima naše opštine. Ovaj problem se javlja na celoj teritoriji Republike Srbije. Zakonska rešenja ne omogućuju jednostavno rešavanje u sve većoj meri prisutnog problema. U budućem periodu treba spriječiti preduslove za izgradnju azila za pse samostalno ili u saradnji sa nekom susednom opštinom. Sredstva za izgradnju azila treba tražiti u fondovima Evropske unije

4.1.5. Ravnomerni razvoj Opštine – razvojni cilj

Opštinska uprava

Jedan od najznačajnijih prioriteta za razvoj jedne opštine jeste postojanje savremene i vrlo operativne opštinske uprave.

Da bi opštinska uprava mogla efikasno funkcionisati u cilju stalnog jačanja potencijala i razvoja cele opštine potrebno je konstantno sprovoditi određene mere.

MZ CREPAJA

U Mesnoj zajednici postoje definisane radne zone za izgradnju novih privrednih kapaciteta (greenfield investicije), na lokacijama koje su za tu svrhu moguće i pogodne (lokacije na obodu sela površine oko 20ha). Najznačajniji infrastrukturni projekti koji doprinose kvalitetu života stanovnika, ali i koji stvaraju preduslove za privredni razvoj, odnose se na funkcionisanje izgrađenog gasovoda. Izgrađeni su parkinzi u centru sela kao i kompletno uređeni parkovi. U oblasti zdravstva ne postoje značajniji nedostaci, osim administrativnih procedura koje prouzrokuju duga čekanja,

Najznačajniji prirodni potencijal Crepaje je poljoprivredno zemljište pogodno za ratarstvo i voćarstvo, a trenutno je prepoznatljivo po visokim prinosima kukuruza. Prednosti u obliku kvalifikovane radne snage u oblasti poljoprivredne proizvodnje i prerade daju mogućnost da se iskoristi šansa Mesne zajednice koja se nalazi u valorizaciji sirovinske baze u prerađivačkim kapacitetima poljoprivrednih proizvoda. Neminovnost tranzicije je ukupnjavanje poseda koje će mnoge meštane preorijentisati ka drugim izvorima osnovne zarade koji se nalaze izvan primarne poljoprivredne proizvodnje. Alternativa sitnim proizvođačima u nadolazećem periodu je ukupnjavanje ponude preko otkupnih stanica i hladnjača, kao i usmeravanje ka preradi poljoprivrednih proizvoda, odnosno ka višim nivoima prerade. Jedna od šansi upošljavanja je iskorišćenje turističkih potencijala Mesne zajednice u okviru razvoja ruralnog turizma Opštine i dalje širenje prepoznatljivosti manifestacije „Crepajački fijaker“ i na njoj zasnovane ponude ruralnog turizma (jahanje, razgledanje i sl).

MZ PADINA

Postoji niz infrastrukturnih projekata koje treba realizovati, kako bi se život lokalnog stanovništva podigao na viši nivo. Tu se pre svega misli na projekat izgradnje doma kulture, puteva i trotoara, izgradnju ulične rasvete i sanaciju više objekata. Pored toga, potrebno je obezbediti podršku inicijativi građana za uređenje padinske doline kao turističke destinacije i značajnog mesta za rekreaciju mladih.

Po oceni predstavnika ove mesne zajednice, najperspektivnija privredna aktivnost je delatnost iz oblasti građevinskih usluga, iz oblasti poljoprivrede kao i trgovine. Od prirodnih potencijala koji postoje na ovim prostorima, pored zemljišta pogodnog za poljoprivredu, najznačajniji je izvor termalne vode koji je poprilično udaljen od samog mesta i koji je van funkcije. Kvalitativne prednosti ove mesne zajednice su poljoprivredna aktivnost, relativno razvijen sektor trgovine, kao i značajna preduzetnička aktivnost kroz različite vidove zanatskih radnji. Posebne napore treba usmeriti ka objedinjavanju malih zanatskih radnji, njihovoj integraciji, a sve u cilju zajedničkog tržišnog nastupa. Naravno, i poljoprivredne aktivnosti treba usmeravati ka objedinjavanju ponude ili ka ukupnjavanju poseda, a prevashodno ka integraciji poljoprivrednih sa trgovinskim aktivnostima.

MZ SAMOŠ

U naseljenom mestu Samoš i okolini nisu za sada definisane radne zone, pa je u tu svrhu neophodno pokrenuti akcije ka definisanju istih, kako bi se privukli potencijalni investitori. Infrastrukturni projekti su usmereni na izgradnju puteva i rekonstrukciju ulične rasvete, kao i na bušenje jednog bunara koji će u mnogome doprineti boljem snabdevanju meštana pijaćom vodom.

Osnovni prirodni potencijal mesne zajednice je zemljište koje je veoma pogodno za primarnu poljoprivrednu proizvodnju, pre svega za voćarstvo. Takođe, mora se napomenuti da je tlo u ovoj mesnoj zajednici peskovito, pa je iz tog razloga veoma pogodno za razvoj vinogradarstva. Unapređenje poljoprivredne aktivnosti treba usmeriti ka organizaciji otkupa ratarskih i drugih poljoprivrednih proizvoda, kao i ka stvaranju podsticajnog privrednog ambijenta za otvaranje pogona za preradu istih. Na ovaj način uspostavila bi se horizontalna saradnja između različitih poljoprivrednih proizvođača, a takođe i vertikalna saradnja između poljoprivrednih proizvođača i preduzeća koja se bave daljom preradom.

MZ DEBELJAČA

Aktivnosti predstavnika mesne zajednice u cilju unapređenja poslovne klime i stvaranja podsticajnog ambijenta za razvoj mikro i malih preduzeća ogledaju se u izradi studije za uspostavljanje biznis inkubatora. Ono što ovu mesnu zajednicu izdvaja od drugih su aktivnosti koje su usmerene na formiranju radnih zona. Ako se nastavi sa postojećom dinamikom, Debeljača uz druge mesne zajednice koje su definisale radne zone, ima inicijalnu prednost u privlačenju novih investitora. Takođe, postoji nekoliko manjih, napuštenih lokacija koje mogu biti interesantne za nove investitore, a na čijoj promociji treba raditi.

Projekti u oblasti infrastrukture su usmereni ka izgradnji lokalnih puteva, vodovoda i kanalizacije kao i uređenje parking prostora. Takođe, postoji i potreba i inicijativa za modernizaciju ulične rasvete. Prirodna bogatstva Debeljače su raznolika. Zemljište je veoma kvalitetno i pogodno za razvoj poljoprivrede, naročito kada se uzme činjenica da postoji razvijena kanalska mreža koja služi za navodnjavanje zemljišta. Pored toga, postoje Debeljačka jezera koja su pogodna za razvoj turizma na ovoj teritoriji (ruralni i lovni turizam).

Generalno, može se zaključiti da je stanje privrede u ovoj mesnoj zajednici na niskom nivou, ali sa tendencijom poboljšanja. Može se zaključiti da privatizacija većine preduzeća nije donela očekivane rezultate. Povećanje broja malih zanatskih radnji u oblasti obučarstva, šanse koje se otvaraju u okviru ruralnog turizma, kao i tlo pogodno za povrtarstvo, ostavljaju prostor za donošenje niza mera i sprovođenje niza aktivnosti u cilju unapređenja stanja privrede u ovoj mesnoj zajednici. Poseban akcenat, pored poljoprivrede, treba staviti na razvoj turizma, gde bi trebalo iskoristiti i integrisati tradicionalne manifestacije (veliki tradicionalni vašari i motoskupovi na ovim vašarima, Debeljačka gulašijada, festival mađarskih narodnih pesmama) sa prirodnim bogatstvima (jezero) u cilju pružanja sveobuhvatnije ponude.

MZ KOVAČICA

Najznačajniji infrastrukturni projekti su stavljanje u funkciju gasovoda i kanalizacije, konstanstna rekonstrukcija ulične rasvete i dr. U oblasti zdravstva nedostaju pojedini kadrovi, kao i pojedine specijalističke usluge, dok u oblasti obrazovanja nema značajnih infrastrukturnih, kadrovskih i drugih nedostataka.

Za osnaživanje Kovačice neophodne su opremljene radne zone, kako bi potencijalni investitori imali razloga investirati baš u našu opštinu.

Prirodni potencijal opštine Kovačice na kome se do sada zasnivao razvoj mesne zajednice, pa i cele Opštine, je plodno zemljište. Dalje pravce razvoja treba zasnivati na istim osnovama i principima, ali i drugim sredstvima, odnosno jačanjem kapaciteta sekundarne prerade poljoprivrednih proizvoda zasnovanih na jakoj primarnoj bazi. Potrebno je iskoristiti i ostale prednosti blizine Beograda i Magistralnog puta. Tradicija u pojedinim delatnostima sačuvana u kvalifikovanoj radnoj snazi i široj prepoznatljivosti šansa je za razvoj privatnog preduzetništva. Turizam

je takođe šansa da se lokalni potencijali valorizuju. Treba i nadalje koristiti Brend naivnog slikarstva, koji se vezuje pre svega za Kovačicu u svrhu razvoja turizma.

MZ IDVOR

Najznačajniji infrastrukturni projekti su rešenje pijaće vode za stanovnike Idvora, asfaltiranje ulica, izgradnja kanalizacione mreže i poboljšanje snabdevanja električnom energijom.

Najznačajniji potencijali su prirodna i kulturna bogatstva, pa dalji razvoj treba zasnivati na odgovarajućim komparativnim prednostima. Potencijali postoje u oblasti proizvodnje i prerade zdrave i organske hrane, kao i u tercijalnim delatnostima, turizmu, kulturnim vrednostima i retkim prirodnim bogatstvima flore i faune. Za turizam je najvažnija rodna kuća Mihajla Pupina i spomen dom M Pupina, kao i iskoristiti prednosti Potamišja kao turističku destinaciju.

MZ UZDIN (I PUTNIKOVO)

Postojeća privredna razvijenost u mesnim zajednicama Uzdin i Putnikovo je na niskom nivou. Najznačajniji privredni subjekt je: „Ribokomplex“ – preduzeće iz oblasti ribarstva sa 30 zaposlenih.

Za sada nisu definisane radne zone što su oduvek osnov razvoja, pa je za investiranje potrebno formirati radne zone u MZ Uzdin – Putnikovo.

Najznačajniji infastrukturni projekti su rekonstrukcija i izgradnja puteva, uređenje zgrade Mesne zajednice, izgradnja prilaznih staza, kanalizacija, stavljanje gasovoda u funkciju, modernizacija elektro mreže.

Stočarstvo i ratarstvo su prepoznatljivi po razvijenosti, jer su zasnovani na prirodnim potencijalima Mesne zajednice. Reka Tamiš je još jedan od potencijala koji se može iskoristi u turističkoj ponudi zajedno sa kulturno-umetničkim kapacitetima Mesne zajednice i Opštine, atraktivan je i Lovački dom za ove aktivnosti.

Što se Putnikova tiče, može se govoriti samo o poljoprivredi kao jedinoj privrednoj grani koja je zastupljena u ovom mestu. Prirodnu osnovu poljoprivrede čini obradivo zemljište koje zahvata površinu 84,2% od ukupne teritorije. Meštani su se oduvek bavili ratarstvom i stočarstvom. Opštim padom stočnog fonda i razvojem tržišne privrede, šansa je pronađena u povrtarstvu za koje su i inostrani stručnjaci potvrdili da postoji zemlja izvanrednog kvaliteta. Buduću razvoj takođe treba zasnivati na istim osnovama, odnosno prirodnim bogatstvima, ali i tržišnoj orijentaciji ka krajnjem kupcu i proizvodnji proizvoda za kojima postoji tražnja na tržištu. Na teritoriji Putnikova je otvoren veliki broj plastenika koji plasiraju svoje proizvode izvan tržišta opštine

Mere za sprovođenje ravnomernog razvoja opštine

Razvojni cilj: Ravnomerni razvoj opštine	
Br.	Mere:
1	Osavremenjivati rad LS i MZ, putem nove opreme i novih metoda rada
2	Edukacije zaposlenih u LS, pratiti efektivnost rada zaposlenih
3	Uspostavljanje saradnje sa susednim opštinama i formiranje projektnih partnerstava u zemlji i inostranstvu
4	Podrška saradnji između nevladinog sektora i lokalne samouprave
5	Oremanje i održavanje DVD-a i vatrogasnih hidranata u svim mestima
6	Uređenje postojećih autobuskih stajališta po mestima
7	Izrada proj.dokuemtacije i radovi na sanaciji, zatvaranju, rekultivaciji postojećih smetlišta
8	Ucrtavanje i obeležavanje biciklističkih staza po izgrađenim lokalnim putevima

4.2 RAZVOJNI PRAVAC – PRIORITET 2

4.2.1.Obrazovanje u funkciji razvoja privrede – razvojni cilj

Imajući u vidu kvalifikacionu strukturu nezaposlenih, ali i zaposlenih, unapređenje stanja u procesu obrazovanja je oslonac nove konkurentnosti preduzeća na teritoriji opštine Kovačica. Bez novih znanja, novi poslovi, nove tehnologije, nove investicije su samo novi izdaci koji neće opravdati svoju svrhu, unapređenje zapošljavanja i efikasnosti privrede u celini. Pored toga, kadrovska struktura, njen kvalitet i cena, se danas smatraju segmentom poslovne infrastrukture za nova ulaganja, što je jedan od prioriteta razvoja opštine Kovačica. Nedostatak odgovarajućih kadrova je jedan od važnih faktora koji potencijalni investitori razmatraju u vezi sa ulaganjem koje može doneti značajnu korist Opštini. Kadrovska struktura koju karakteriše nizak stepen stručne spreme ostavlja prostor za radno intenzivne investicije sa nižim nivoima prerade i niskom prosečnom zaradom, a samim tim i nižim iznosom novostvorene vrednosti koja se zadržava u Opštini.

Obrazovanje i stvaranje ljudskih resursa nalaze se u vrhu prioriteta nacionalnih strategija i politika društvenog, ekonomskog i tehnološkog napretka. Državna, korporativna i individualna ulaganja u obrazovanje iz godine u godinu beleže rast. Razvijena društva na taj način nužno postaju društva koja uče. Reč je o oblicima društvenog organizovanja koji se zasnivaju na znanju i u kojima obrazovanje i učenje imaju status osnovnih instrumenata celokupnog društvenog razvoja, rešavanja osnovnih društvenih problema i stvaranje socijalnih, ekonomskih i tehnoloških promena. Promene u ukupnom ekonomskom okruženju, potrebe privrede i tokovi razvoja novih tehnologija traže adekvatno obrazovane i osposobljene pojedince u lokalnoj zajednici.

Imajući u vidu kvalifikacionu strukturu nezaposlenih, ali i zaposlenih, unapređenje stanja u procesu obrazovanja može postati oslonac nove konkurentnosti preduzeća u Opštini. U tom kontekstu ulaganje u obrazovanje, odnosno u ljudski kapital dobija i karakter investicionog ulaganja, što je takođe jedan od prioriteta. Samim tim, politika obrazovanja nije samo politika kreiranja ljudskog kapitala, već je deo ukupne razvojne politike Opštine. Ono što ovu politiku čini veoma specifičnom jeste njen izrazito dugoročni karakter. Konceptijske greške u obrazovnoj politici rezultiraju odloženim, ali težim posledicama, koje su prvo vidljive na tržištu rada u kvantitativnom i strukturnom neskladu između ponude i tražnje rada, da bi se na kraju manifestovala u opštem privrednom zaostajanju.

Najveći strateški rizik ekonomije Opštine predstavlja nepovoljna obrazovna struktura stanovništva, odnosno, potrebama privrede i tržišta rada neprimeren nivo i struktura sposobnosti, znanja i veština radno aktivnog stanovništva. Danas se to jasno oslikava kroz činjenicu da u Opštini nema preduzeća koje ima potrebe za visoko obrazovanim kadrom u većem obimu. Sa druge strane, obrazovna struktura je takva da ne može ni da privuče investicije koje zahtevaju visoko obrazovane kadrove.

Modernizaciju sistema usavršavanja nastavnika treba započeti poboljšanjem pedagoških sposobnosti i veština nastavnika i saradnika, kako bi bili što adekvatnije pripremljeni za primenu novog programa, gradeći istovremeno sistem koji će povezivati inicijalno i permanentno obrazovanje. Tako bi uspostavljen proces razvoja vodio punoj profesionalizaciji nastavnog osoblja i omogućio bi stalno usklađivanje sa globalnim i tehnološkim promenama u svetu rada. Na taj način, novi koncept stalnog stručnog usavršavanja nastavnika predstavlja deo razvoja ukupne politike i strategije razvoja stručnog obrazovanja i osposobljavanja.

Kako bi se što bolje povezali obrazovanje, zapošljavanje i socijalna politika definišu se sledeći ciljevi u oblasti obrazovanja:

- Povećanje ulaganja u obrazovanje na nivou opštine Kovačica;
- Smanjenje udela onih koji rano napuštaju školovanje, pre sticanja stručnih znanja;
- Programsko usmeravanje đaka i studenata prema potrebama i potencijalima razvoja lokalne privrede;

- Povećanje udela onih koji su orijentisani na doživotno učenje, kao uslova za njihovu stalnu konkurentnost na tržišnu radne snage;
- Definisanje namene sredstava za mobilnost učenika, nastavnika i zadržavanje u Opštini većeg broja diplomiranih studenata, kroz programe stipendiranja uz obavezu kasnijeg rada na teritoriji Opštine.

Preduslov za sprovođenje ovih ciljeva je povezivanje obrazovnih institucija sa ostalim interesnim grupama, pre svega:

- Povezivanje sa lokalnom zajednicom (upravljanje, investiciona politika, dodatni oblici rada, finansiranje, planiranje);
- Povezivanje sa lokalnim i regionalnim tržištem rada;
- Povezivanje sa preduzećima i kompanijama;
- Povezivanje sa profesionalnim asocijacijama;
- Povezivanje sa preduzetnicima i njihovim asocijacijama;
- Povezivanje sa institucijama i drugim oblicima neformalnog obrazovanja.

U sektoru obrazovanja uloga nadležnih službi Opštine ogleda se u iniciranju i koordinaciji ovih, uglavnom, dvostranih relacija, gde glavnu ulogu u aktivnostima treba da preuzme menadžment obrazovne institucije i menadžment privrednih subjekata. Nadležne službe u Opštini treba da vode potrebne evidencije (broj studenata, potrebe privrede, i sl.) koje će biti dostupne svim zainteresovanim stranama

I pored brojnih teškoća, unapređenje stanja u programskom, organizacionom i finansijskom sistemu obrazovanja je neophodno. Prateći aktuelne trendove, pre svega evropske kohezije i regionalne politike, kao i pozitivne primere opština u Srbiji, mogu se dati osnovne smernice razvoja obrazovanja u Opštini.

Ukupna organizacija obrazovanja, nastave i učenja u stručnom obrazovanju i osposobljavanju bazira se na ideji o ishodima, odnosno preciznom i nedvosmislenom definisanju onoga što učenici i odrasli znaju i u stanju su da urade po završetku procesa obrazovanja ili stručnog osposobljavanja. Trenutna situacija u opštini Kovačica je da se đacima nude deskriptivna znanja U opštini ne postoji stručna srednja škola, koja bi trebalo da pruži znanja primenljiva u privredi Opštine. 2018 godine se pokušalo sa uvođenjem stručnog osposobljavanja u srednju školu. Škola jeste osnovni, ali ne i jedini institucionalni oblik stručnog obrazovanja i osposobljavanja. Neophodno je omogućiti raznolike načine institucionalnog organizovanja, odnosno raznolikog pravnog statusa institucija za obrazovanje (škole, zavodi, centri i sl.). Pored toga, neophodno je i stalno stručno usavršavanje nastavnika, instruktora i koordinatora praktične nastave/profesionalne prakse u stručnim oblastima. To je neophodan proces i direktan uslov za modernizaciju stručnog obrazovanja i osposobljavanja. Obrazovanje je, takođe, i partnerska delatnost i zajednička odgovornost različitih aktera određenih interesnih grupa: privredne komore (pre svega regionalna komora u Pančevu), strukovnih udruženja, obrazovnih institucija, naučno-istraživačkih organizacija i visokoškolskih ustanova u okruženju, nevladinih organizacija, samih institucija za stručno obrazovanje i osposobljavanje i njihovih asocijacija, učeničkih roditelja, đaka i studenata. Partnerstvo se manifestuje na svim nivoima društvene organizacije (nacionalnom, regionalnom, lokalnom).

Mere za realizaciju Obrazovanja u funkciji razvoja privrede

Potrebe za unapređenjem stanja u osnovnom obrazovanju su određene identifikovanim problemima i nedostacima u postojećem stanju. Njihovo ispunjavanje se očekuje ispunjavanjem sledećih prioriteta, vezanih za stanje u osnovnom obrazovanju:

Razvojni cilj: Obrazovanje u funkciji razvoja privrede	
Br.	Mere:
1	Opremanje i uređenje školskih i predškolskih objekata
2	Finansiranje školovanja nedostajućeg kadra (profesori matematike) i obezbeđenje boljih materijalnih uslova za nastavno osoblje,
3	Organizacija permanentnog obrazovanja za sve kategorije nastavnog osoblja
4	Razmatranje mogućnosti otvaranja strukovnih odeljenja, s obzirom na činjenicu da veliki broj srednjoškolaca školu pohađa u Pančevu i Zrenjaninu i povezivanja novih

	odeljenja sa preduzećima na teritoriji opštine Kovačica, radi organizacije praktične nastave i pripravničkog staža
5	Izrada dugoročnog plana potreba Opštine za visoko obrazovanim kadrovima u sferi privrede, kao i u vanprivrednim delatnostima, i stipendiranje
6	Adaptacija prostora i opremanje za muzičku školu
7	Poboljšanje bezbednosti objekata (ugradnja video nadzora)
8	Izgradnja, adaptacija i opremanje bibliotekskih prostora
9	Veća energetska efikasnost u školama i PU – zamena dotrajalih prozora, elek. Instalacije i opreme za centralno grejanje, i drugim javnim ustanovama.
10	Sanacija i rekonstrukcija otvorenih i zatvorenih sportskih terena u školama

4.2.2 Unapređenje kvaliteta, održivost i povećana dostupnost usluga socijalne zaštite – razvojni cilj

Ključni nosilac aktivnosti iz domena socijalne zaštite i socijalne politike u Opštini je Centar za socijalni rad. Uz svrsishodno zalaganje svih zaposlenih u ovoj ustanovi, korisnici socijalne zaštite dobijaju svu neophodnu stručnu i finansijsku pomoć. Ukupan broj korisnika socijalne zaštite na teritoriji opštine Kovačica u 2020. godini iznosio je 4.582 lica, što iznosi 19,5% u odnosu na ukupnu populaciju u opštini. Broj stručnih radnika u Centru za socijalni rad je 4, tako da na svakog radnika dolazi 1.146.

Centar za socijalni rad u opštini Kovačica je kroz projekat pod nazivom „Nega i pomoć u kući“ poboljšao odnos prema starim licima i njihovim potrebama. Ovim projektom se njihovim srodnicima pruža malo pomoći oko brige za stare i bolesne roditelje. Projekat u potpunosti prati započete reformske procese sistema socijalne zaštite u Srbiji. Obezbeđivanjem usluga pomoći u kući, nege, raznih servisnih usluga, psiho-socijalne podrške, stvara se mogućnost da stari ljudi, koristeći sve svoje preostale potencijale za samostalni život, uz podršku, a ne zaštitu, što duže imaju kvalitetan život u porodici i svom okruženju.

Centar za socijalni rad u opštini Kovačica je realizovao je projekat dnevnog boravka za mlade i odrasla lica sa posebnim potrebama. Osnovna ideja projekta je da korisnici, što je moguće više, ostanu vezani za ambijent odrastanja i življenja iz koga potiču, a uz odgovarajuću redovnu pomoć i podršku za to specijalizovanih službi, odnosno ustanova. Ovakvim načinom zbrinjavanja korisnika veći broj njih će rešiti svoje neizvesno stanje, kao i potrebu za normalnim načinom života koji je svima neophodan.

Prevenција bolesti zavisnosti, što podrazumeva socijalnu preventivu, konstantan rad na podizanju profesionalnih kapaciteta zaposlenih u CZSR usmerenih ka aktivnostima sprečavanja nasilja u porodici pružanje psiho-socijalne pomoći porodicama i deci sa posebnim potrebama, su aktivnosti koje zahtevaju kontinuiranu pažnju.

Mere za realizaciju poboljšanja usluga socijalne zaštite

Razvojni cilj: Unapređenje kvaliteta, održivosti i povećana dostupnost usluga socijalne zaštite	
Br.	Mere:
1	povezati rad Centra za socijalni rad sa brojnim stručnim institucijama, ustanovama i organizacijama u cilju uspešne realizacije svojih osnovnih funkcija
2	podizanje kvaliteta života korisnika u ustanovama socijalne zaštite i postepena transformacija tih ustanova
3	zaštita lica koja ostanu bez posla
4	Unapređena zaštita najsiromašnijih lica
5	Konstantno poboljšanje svih usluga: usluge geronto domaćice, usluge ličnog pratioca, usluga u ustanovi za osobe sa invaliditetom (stanovanje uz podršku) i razvoj novih usluga

6	Podrška lokalne samouprave socijalnim projektima
7	Promocija hraniteljstva, osnivanje kluba dece bez roditeljsko staranja i kluba hranitelja
8	Otvaranje klubova za stare
9	Promocija ideje socijalnih preduzeća
10	Edukacija stručnih radnika na polju socijalne pomoći

U okviru sistema socijalne zaštite, reforma obuhvata smanjenje siromaštva, pomoć porodicama i zaštitu dece, starih lica i osoba sa invaliditetom. Pored toga, reforma sistema socijalne pomoći usmerena je na smanjenje obima novčanih naknada koje se pružaju kroz široku mrežu socijalne pomoći. Cilj ovih reformi je izgradnja fiskalno održivog sistema socijalne pomoći, uz uspostavljanje ravnoteže između potreba za podrškom, kao krajnjeg sredstva za obezbeđenje određenog prihoda, i potrebe da broj korisnika pomoći ostane u prihvatljivim granicama. Politika i program socijalne pomoći prilagodiće se regionalnim standardima, uz poboljšanje strukture naknada i jačanje službi socijalne pomoći. Socijalna zaštita može biti jedna od delatnosti, kojom se vrši restrukturiranje zdravstvenih usluga u usluge socijalnog i zdravstvenog zbrinjavanja – gerontologija kao delatnost.

4.2.3 Zaštićeno lokalno kulturno nasleđe I podrška nevladinom sektoru – razvojni cilj

Kao osnova prepoznatljivosti kulturološke ponude opštine Kovačica, u Srbiji i u svetu, jeste naivna umetnost koja je u svetskim razmerama postala brend sa specifičnostima i osobenostima vezanim za Kovačicu. Na području opštine Kovačica postoje pored domova kulture sledeće galerije, muzeji, etno kuće:

Galerija naivne umetnosti u Kovačici je od stane turista najposećeniji objekat na području opštine Kovačica, prvenstveno zbog slikarke Zuzane Halupove i Martina Jonaša. Prosečna posećenost Galerije je oko 6.000 domaćih i 4.000 stranih posetilaca godišnje. Pretežno se radi o đачkim ekskurzijama, kada je reč o domaćim posetiocima i dunavskih turama, kada je reč o stranim posetiocima. U funkcionisanju ove galerije uočeni su sledeći nedostaci:

Ne postoji organizovana prodaja suvenira, naročito suvenira od 5–20 €, koji bi bili platežno prihvatljivi za turiste;

Spomen kuća Martina Jonaša Otvorena je za posetioce od maja 2014. godine. U Jonašovoj zaovstavštini ostalo je oko 150 njegovih slika, ali i mnogih drugih autora koje je otkupljivao i čuvao. Tu su knjige, zbirka rukom oslikanih tanjira, nameštaj, slovačka nošnja...

Galeriju naivne umetnosti u Padini karakteriše nenamenski iskorišćen galerijski prostor, što predstavlja prepreku za postavljanje stalnih izložbi. Kapaciteti ove galerije su značajni za izlaganja naivnih slikara koji nisu članovi kovačičke galerije naivnih slikara i koji nemaju mogućnosti da izlažu u galeriji naivne umetnosti u Kovačici, već im je ovo jedini prostor gde mogu stalno da izlažu. Primećeni nedostaci u funkcionisanju ove galerije su slični prethodno navedenim nedostacima.

Galerija naivne umetnosti Rumuna u Uzdinu predstavlja značajan potencijal razvoja naivne umetnosti kod Rumuna, a naročito uzdinske škole naivnog slikarstva. Ova galerija takođe nije dovoljno iskorišćena, u smislu turističke ponude.

Galerija Babka, u Kovačici kao jedina privatna galerija na području opštine Kovačica, svoje poslovanje zasniva na privatnom interesu. Ova galerija najveći značaj daje ekonomskom aspektu, odnosno platežnoj moći kupca – turiste. S obzirom da kao galerija u privatnom vlasništvu nije u obavezi da sprovodi politiku celokupnog razvoja slikarstva kao grane za potencijalni razvoj turizma, mora joj se odati priznanje na sređenosti i održavanju unutrašnjeg enterijera. Iako Galerija radi na ekonomskim principima i ekonomskom interesu, nije dovoljno

razmatrana mogućnost prodaje suvenira, kao jednog od načina sticanja profita. Takođe, ovoj galeriji je u interesu rešavanje sanitarnih prostorija za područje kompleksa galerija naivne umetnosti u kojem se i ona nalazi.

Galerija Naiva Art-kult u Kovačici - Naiva Art Kult je udruženje građana i slikara osnovano 2014. godine sa ciljem da radi na očuvanju i razvoju kulture, umetnosti i multikulturalnosti u njoj. Poseban akcenat dat je naivnom slikarstvu. U svojim prostorijama organizuju međunarodnu likovnu koloniju NAK, likovne radionice, predavanja, školu slikanja, izložbe kako mladih tako i proslavljenih autora. Kroz stalnu postavku mogu se videti slike rodonačelnika naive i savremenih slikara, kako kovačkih tako i srpskih. Izložbe organizujemo širom naše zemlje i u inostranstvu.

Galerija Uramljene uspomene u Kovačici - Početkom jula 2016. godine u Kovačici, otvorena je za javnost zbirka slika rodonačelnika i drugih kovačkih slikara naive. Kolekcionar, Jano Čeh, ujedno i vlasnik zbirke pod nazivom "Uramljene uspomene", bio je veliki prijatelj i saradnik sa najpoznatijim kovačkim slikarima. Sa razlogom ime zbirke opravdavaju umetnička dela Martina Jonaša, Jana Knjazovica i Zuzane Halupove, koja krase i ispunjavaju prostor veličine više od 85 m². U zbirci su zastupljeni i osnivač grupe slikara Martin Paluška, Jano Sokol, braća Jano i Ondrej Venjarski. Nisu izostavljeni ni poznati slikari iz Padine, među kojima su Mihal Povolni, Jano Husarik, Jan Bačur, kao i žene slikarke iz Kovačice Alžbeta Čížikova, Eva Husarikova, Zuzana Vereska, Ana Knjazovic i predstavnici druge generacije, Jano Glozik, Pavel Hajko, Pavel Cicka, Jano Žolnaj.

Galerija Vladimir Fijat u Samošu je osnovana radi sprečavanja daljeg otuđenja i propadanja ostavštine kolekcionara Vladimira Fijata. Svojom zbirkom slika i kopija iz različitih vremenskih perioda i slikarskih pravaca jako je interesantna za posetioce, koji su osim naive željni i druge vrste slikarske umetnosti. Galerija je u odličnom stanju, a njen glavni nedostatak jeste što nije adekvatno marketinški promovisana, kao i to da se nalazi izvan glavnih putnih pravaca.

Galerija Ksenije Ilijević u Crepaji predstavlja deo zaostavštine poznate akademske slikarke, koja je svoja dela zaveštala rodnom mestu. Galerija se nalazi u prostorijama doma kulture u Crepaji. U galeriju bi trebalo uložiti dosta finansijskih sredstava da bi mogla prihvatiti veći broj posetioca.

Većina galerija posluje u sastavu domova kulture i često direktori nemaju razumevanje za galerijske izložbene postavke, jer su prvenstveno zauzeti kulturno-umetničkim društvima, kao osnovnom delatnošću. Često je prisutna i nekompetentnost osoblja, kao i nepostojanje međusobne koordinacije i saradnje između galerija.

Zadužbina Mihajla I. Pupina se nalazi u Idvoru. Dolaskom novog direktora doma kulture Mihajlo Pupin značajno se uradilo na turističkoj ponudi obilaska njegove rodne kuće i muzeja. Rodna kuća je u izuzetno dobrom stanju i održava se znatno bolje od sredstava koja se za tu namenu izdvajaju. Poboljšan je rad stručnih vodiča, koji za različite uzraste posetilaca imaju razrađen različit program u zavisnosti od uzrasta posetilaca, što posetu čini interesantnom za same turiste. Muzej Mihajla Pupina trebalo bi da se renovira, a poseban problem predstavlja vlaga. Potrebno je povećati broj izloženih eksponata, naročito patenata i drugih dokumenata. Naročito slabo je prezentovan rad Mihajla Pupina kao pisca, donatora, dobrotvora, kao i ostalog njegovog nenaučnog rada. U budućnosti bi trebalo da se u Zaduzbini organizuje više naučnih skupova, seminara, stručnih predavanja, škola za talentovanu decu iz oblasti matematike, fizike, što je njegovim testamentom i predviđeno. Ovim bi Zaduzbina postala značajan faktor unapređenja nauke a samim tim i turističke ponude u oblasti naučnog turizma. Pored dobre infrastrukture, rešenog pitanja parkiranja nedostatak se uočava u pratećim sadržajima (restoran i sl.) koji bi bili na raspolaganju turistima. Problem reklamnog materijala trenutno se rešava ulaganjem u štampani propagandni materijal i izradom Internet prezentacije. Takođe je značajna primedba turista što ne postoji mogućnost kupovine suvenira.

Etno muzej u Debeljači nema stručnog vodiča koji bi bio na raspolaganju potencijalnim turistima., odnosno osim potrebe za sanacijom ovog objekta trebalo bi razmisliti i o odgovarajućoj postavci koja bi bila interesantna za masovnu posetu turista.

Etno dom u Padini je u skorije vreme adaptiran i opremljen zahvaljujući entuzijazmu stanovnika Padine. Postavka u Domu je autentična i interesantna za turiste. Etno dom kao etno celina nije završen, jer se nije

nastavilo sa daljom adaptacijom pomoćnog, odnosno ekonomskog dela dvorišta u sastavu etno domaćinstva sa početka XIX veka. Etno dom u Padini nema profesionalnog vodiča, odnosno kustosa. Formalno-pravno Dom pripada crkvenoj opštini Padina i stavljen je na raspolaganje Udruženju žena iz Padine.

Etno Muzej Petraš u Padini je privatna zbirka tradicionalnih narodnih predmeta, koje prikuplja, čuva i izlaže Pavel Petraš. Ova bogata zbirka je postavljena u padinskoj seoskoj kući, u dvorištu i u pomoćnim privrednim objektima, koji su otvorene za posetioce i ljubitelje narodne kulture. Zbirka je sačinjena od predmeta kao što je nameštaj, odeća, pribor i oruđe, stare biblije, knjige itd.

Muzej memorije Uzdina u Uzdinu je etno postavka sa oko 800 eksponata starih poljoprivrednih alatki, nošnji, fotografija i slika. Otvorena je 2014. godine kako bi se sačuvala kultura i tradicija nekadašnjeg Uzdina.

“Rumunska kuća” u Uzdinu osnovana je 21. maja 2005. godine posredstvom rumunskog konzula u Beogradu Radua Baženarua. Ova kuća predstavlja prvi nacionalni objekat te vrste van granica Rumunije. U isto vreme postala je i pravi rumunski kulturni centar u kojem se organizuju manifestacije iz duhovnog kalendara Rumuna sa ovih prostora. U kući se nalazi više prostorija, od koji svaka predstavlja zasebnu tematsku celinu. Tu su: biblioteka “Petru Mezin” sa fondom od preko 4000 knjiga, galerija “Torna, Torna Fratre”, terasa pesnika “Targovistea”, soba-muzej “Sport u Uzdinu kroz vekove”, bogata kolekcija starih predmeta za domaćinstvo, kolekcija narodnih nošnji, kao i tradicionalna soba u uzdinskom stilu. Rumunska kuća predstavlja poklon literarno-umetničkom društvu “Tibiscus” iz Uzdina. Nju su u kulturne svrhe i kao znak sećanja na svoga oca dr Petrua Dimceu, poklonila braća dr Dorel Dimcea, lekar specijalista iz Nikozije, i Dan Dimcea, naučni istraživač koncerna IBM u Parizu.

Etno kuća u Uzdinu čiji je osnivač Udruženje žena iz Uzdina. Članice Udruženja žena su godinama vredno sakupljale brojne predmete, a koji su nekad bili sastavni deo gotovo svakog domaćinstva u Uzdinu.

Mere za realizaciju razvoja I kontinuiteta aktivnosti u kulturi

Razvojni cilj: Zaštićeno lokalno kulturno nasleđe I podrška nevladinom sektoru	
Br.	Mere:
1	Rekonstrukcija I adaptacija objekata domova kulture, biblioteka i galerija
2	Kreiranje I realizacija kvalitetnih kulturnih i edukativnih programa
3	Povećanje fonda knjiga u bibliotekama
4	Izrada promotivnog materijala i Internet prezentacije svih činilaca kulture, kojim se približavaju ove vrednosti građanima
5	Prikupljanje materijala arhivske građe i konstantno dopunjavanje zavičajne zbirke biblioteke
6	Centralizacija upravljanja kulturnim centrima
7	Konstantno obezbeđivanje izložbenih postavki za potrebe afirmacije slikarstva
8	Pomoć udruženjima, koje učestvuju u održavanju tradicije

4.2.4 Razvoj sporta i unapređenje položaja mladih - razvojni cilj

U opštini Kovačica sport zauzima značajno mesto. U svakom od mesta Opštine postoje sportska društva, odnosno klubovi koji omogućavaju bavljenje različitim sportovima, takmičarski i rekreativno, pre svega, stonim tenisom, fudbalom, rukometom, košarkom, šahom, karateom, kuglanjem, džudo i odbojka.

Na osnovu dosadašnjih rezultata, naročito u malim sportovima, može se zaključiti da potencijali za razvoj sporta postoje i da za njihov dalji razvoj nisu potrebna velika ulaganja. U tom smislu, decu bi trebalo usmeravati ka bavljenju nekim od sportova još u najranijim godinama. Pri tome bi značajnu ulogu mogla da ima veća saradnja između škola i sportskih klubova (organizovanjem sportskih sekcija u školama i usmeravanje talentovane dece ka klubovima).

Mere za realizaciju razvoja sporta I unapređenje položaja mladih

Razvojni cilj: Razvoj sporta i unapređenje položaja mladih	
Br.	Mere:
1	Unapređenje rada lokalne KZM
2	Informisanje mladih osoba o mogućnostima zapošljavanja i samozapošljavanja
3	Promocija volonterizma i podsticanje mladih da se bave aktivizmom i volonterizmom
4	Unapređenje informisanosti mladih na svim nivoima iz svih oblasti
5	Edukacije mladih: o vidovima obrazovanja formalnog i neformalnog, o značaju zdravlja i zdravog načina života, očuvanja životne sredine i ostalim temama
6	Unapređenje uslova za bezbedan život i unapređenje socijalne politike prema mladima
7	Podržavanje svih vidova učešća mladih u sportskim, rekreativnim i kulturnim aktivnostima na svim nivoima i svim uzrastima
8	Stvaranje uslova za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena mladih: ulaganje u sportske objekte, sporske klubove i podržavanje svih klubova/udruženja koji se bave mladima.
9	Umrežavanje i saradnja sa partnerima na regionalnom, pokrajinskom i nacionalnom nivou

4.2.5 Unapređenje zdravstvene zaštite

Na teritoriji opštine Kovačica zdravstvene usluge pruža Dom zdravlja u Kovačici. Najbliža bolnica koja je od Kovačice udaljena 27 km nalazi se u Pančevu, dok se najbliža alternativna bolnica nalazi u Zrenjaninu, na udaljenosti od 45 km.

U opštini Kovačica u 2020. godini radilo je ukupno 30 lekara, što predstavlja 5% od ukupnog broja lekara koji rade u celom Južnobanatskom okrugu,

Osnovni pokazatelj nivoa razvijenosti kvaliteta zdravstvenih usluga i razvijenosti zdravstvene mreže je broj stanovnika na jednog lekara. U opštini Kovačica na jednog lekara dolazi 842 pacijenta, što je daleko više od broja pacijenata u EU. Kao rešenje ovog problema neophodno je postojanje Strategije razvoja zdravstva na republičkom nivou. Na osnovu podataka iz Instituta za javno zdravlje Srbije u opštini Kovačica imamo 1,3 lekara na 1000 stanovnika, 0,7 lekara zaštita odraslog stanovništva na 1000 stanovnika.

Može se konstatovati da sa jedne strane lekari rade u veoma otežanim uslovima usled prevelikog broja građana, dok sa druge strane pacijenti ne dobijaju adekvatnu zaštitu usled nemogućnosti stručnog kadra da na vreme odgovori na njihove potrebe. Takođe, može se napomenuti da opština u cilju poboljšanja kvaliteta i dostupnosti usluga preuzela finansiranje dolaska specijalista iz Opšte bolnice Pančevo i ti: dermatologa, oftamologa, ORL, neurologa i povremeno radiologa.

Mere za realizaciju prioriteta zdravstvene zaštite

Razvojni cilj: Unapređenje zdravstvene zaštite	
Br.	Mere:
1	edukaciju stanovništva o zdravoj i pravilnoj ishrani, kao i o zdravom načinu vođenja života
2	edukaciju zdravstvenih radnika
3	osavremenjivanje medicinske opreme kako bi se omogućilo praćenje i primena najnovijih dostignuća u medicinskoj nauci i terapiji

4	povezivanjem sa školskim ustanovama, obezbedila bi se edukacija đaka o različitim vrstama bolesti, načinima za prevenciju istih, kao i o značaju i razvoju rekreativnih aktivnosti za pravilan rast i razvoj organizma
5	Rekonstrukcija i opremanje domova zdravlja i opšte bolnice u Pančevo

4.3 RAZVOJNI PRAVAC PRIORITET 3

4.3.1 Poljoprivreda

Razvijenost poljoprivrede u opštini Kovačica oslikava opštu razvijenost poljoprivrede u Vojvodini. U odnosu na ostali deo Srbije, Vojvodinu karakterišu najplodniji ravničarski predeli, pa je i poljoprivredna proizvodnja neuporedivo razvijenija nego u brdsko-planinskim oblastima Srbije. U Vojvodini je najveći deo pokazatelja razvijenosti poljoprivredne proizvodnje iznad republičkog proseka. Ipak, i pored svih dobrih prirodnih preduslova, poljoprivreda u Vojvodini nije na zavidnom nivou. Pored toga što se veliki broj stanovništva bavi poljoprivredom, mali broj je spreman i sposoban da primeni savremene metode i unese novine u svoju proizvodnju. Prosečni prinosi najvećeg broja poljoprivrednih proizvoda su daleko ispod evropskog i svetskog proseka.

Opšti položaj u kom se nalazi poljoprivreda uzrokovan je i činjenicom da kod poljoprivrednika ne postoji navika, a ni potreba da se udružuju radi stvaranja boljih uslova za poljoprivrednu proizvodnju i prodaju svojih proizvoda. Veoma mali broj poljoprivrednika je specijalizovan za određeni tip poljoprivredne proizvodnje.

Karakteristično je da u poljoprivrednoj populaciji Vojvodine, pa i opštine Kovačica, preovlađuju staračka domaćinstva, a veoma je mali broj domaćinstava koja se bave isključivo poljoprivredom. Strukturu proizvodnje karakteriše izuzetna heterogenost, prisustvo svih vidova proizvodnje (tzv. „svaštarenje“). Dominiraju sitni, nespecijalizovani poljoprivredni proizvođači bez jasne poslovne i tržišne orijentacije. Prosečna veličina poljoprivrednog poseda je samo 3,9 hektara. Tipično mešovito gazdinstvo veličine od 3 do 5 hektara može da zadovolji potrebe porodice za hranom i da obezbedi mali višak za prodaju na lokalnoj pijaci. Međutim, ovakav način obrade zemlje više neće moći da pruži prihode potrebne za današnje potrošačko društvo ili da zadovolji povećane troškove energije - benzina i struje. Kako se bude oporavljao ostali deo naše ekonomije, kako zarade budu rasle, tako će zemljoradnja biti sve manje i manje zanimljiva.

Rezultat ovakve proizvodne strukture su niski i neredovni prihodi uz odsustvo ozbiljnog planiranja razvoja i većih investicija. Već duže od jedne decenije privređivanje u ovom domenu se svodi na puko preživljavanje, pa nije moglo ni biti adekvatne proste reprodukcije i adekvatnog tekućeg investicionog održavanja objekata, mehanizacije i instalacija, niti njihove modernizacije. Fluktuacije u nivoima prinosa proteklih godina jesu rezultat klimatskih faktora, ali u velikoj meri i nepovoljnog ekonomskog položaja čitave poljoprivredne delatnosti, nedefinisane agrarne politike zemlje i prinuđenosti poljoprivrednih proizvođača da posežu za heterogenom proizvodnjom, čija je posledica odsustvo kritičnog nivoa specijalizacije.

Putem radionica utvrđeni su sledeći problemi u poljoprivredi

1. Nedovoljan broj sistema za navodnjavanje
2. Nesprovedena komasacija
3. Nedovoljni finansijski podsticaji
4. Niske otkupne cene poljoprivrednih proizvoda
5. Nesigurni redovni prihodi od proizvodnje

Ograničavajući faktori razvoja poljoprivredne proizvodnje jesu visoka starost stanovništva koje se bavi poljoprivredom i izražena migracija selo-grad, zastarela mehanizacija, istrošenost zemljišta usled lošeg tretmana, nespecijalizovanost poljoprivrednih proizvođača za konkretne kulture („svažtarenje“), nestandardizovanost proizvoda, neorganizovan sistem trgovine poljoprivrednim proizvodima koji podiže cenu poljoprivrednim proizvodima, kao i još uvek nekompletirana privatizacija i usitnjenost poljoprivrednih poseda. Konačno, značajan ograničavajući faktor razvoju poljoprivredne proizvodnje jeste nepoverenje poljoprivrednika prema državi i njenim inicijativama kao posledica loših iskustava, zatim loši odnosi među poljoprivrednicima i velika rezistentnost ka bilo kakvoj modernizaciji proizvodnje.

Strategijom razvoja poljoprivrede, Republike Srbije, definisane su promene koje je neophodno izvršiti u poljoprivrednom sektoru, kako bi se omogućio nesmetan razvoj Srbije i integracija u EU:

Integracija i pridruživanje Evropskoj uniji;

Radikalna rekonstrukcija i modernizacija celog poljoprivrednog sektora.

U isto vreme, država će morati da preuzme ili ojača mnoge druge funkcije koje su neophodne da bi tržište funkcionisalo i da bi svi koji u njemu učestvuju imali pristup informacijama i resursima potrebnim za uspešno poslovanje. Ovo podrazumeva sistem tržišnih informacija, jačanje i reorganizaciju sistema obrazovanja, edukacije i savetodavstva, kao i novo zakonodavstvo koje mora da osigura uslove za slobodnu i poštenu razmenu i takmičenje, ali u isto vreme da spreči monopolsko ponašanje na tržištu i ispravi greške tržišta.

Sve više ima mladih poljoprivrednih proizvođača koji obrađuju veće površine zemlje.

Pred poljoprivrednim proizvođačem postoje tri moguća izbora. Prvo, da nastavi da se bavi poljoprivredom na tradicionalan način, dok će budžet domaćinstva dopunjavati zaradama na nekom drugom poslu. Ova opcija je prilično zastupljena i doživljava rast u zajednici evropskih poljoprivrednika. Drugo, može da intenzivira proizvodnju i da se povodi zahtevima tržišta za skupljim proizvodima, kao što su voće i povrće i tako ostvaruje veću dobit sa iste površine. Treće, on može da poveća svoju zemljišnu površinu i na taj način obezbedi prihvatljivu dobit proizvodeći osnovne proizvode kao što su pšenica, mleko ili govedina.

Opcija da nastavi da živi na tradicionalan način i da se nada velikoj podršci od države, je opcija koju Srbija danas ne može sebi da priušti. Kako realne cene poljoprivrednih proizvoda budu padale, a standard ostalih delova društva bude rastao, ovakav pristup bi zahtevao sve veći nivo subvencionisanja, a to bi bio veliki pritisak na ekonomiju države koji je neprihvatljiv. Zapadna društva su koristila poljoprivrednu strategiju da zadrže neke aspekte tradicionalne poljoprivrede, ali i pored toga u Evropi opada broj ljudi koji rade u poljoprivredi, a veličina prosečne farme se udvostučuje svakih 25 godina. U Srbiji je slična situacija, zbog čega će Srbija morati mnogo brže da se prilagođava zahtevima EU.

Srbiju i Vojvodinu čeka budućnost sa manje poljoprivrednika, većim gazdinstvima, proizvodnjom koja je više specijalizovana i fokusirana na zahteve tržišta. Pravi je izazov kako najbolje upravljati tranzicijom, kako napraviti ravnotežu između ekonomskih sila brze rekonstrukcije poljoprivrede nasuprot ekonomskim i socijalnim potrebama onih ljudi čija se budućnost više neće oslanjati na zemljoradnju. U uspešnosti ovog procesa će se ogledati umešnost državnih institucija.

Deo rešenja je u obuci, obrazovanju i savetima za poljoprivrednike, kao i u njihovom udruživanju, kako bi se poljoprivrednici modernizovali i unapredili proizvodnju, bolje ispunili zahteve tržišta i sustigli svoje konkurente u Evropi.

Tržište zemljišta, koje bi trebalo da omogući prilagođavanje u pogledu veličine zemljišta, kao i efikasniju strukturu gazdinstava, ne funkcioniše na zadovoljavajući način. Na žalost, Opština u ovom pogledu nije nadležna da donosi odluke kojim bi se poboljšalo postojeće stanje.

Na osnovu analize stanja poljoprivrede u opštini Kovačica definisani su sledeći prioriteti razvoja koji se mogu realizovati na nivou Opštine:

1. *Ulaganje u prerađivačke i skladišne kapacitete poljoprivrednih proizvoda;*
2. *Edukacija poljoprivrednika;*
3. *Ulaganje u poljoprivrednu infrastrukturu.*

Generalno, poljoprivredno-prerađivačka delatnost se može podeliti na: primarnu preradu i čuvanje poljoprivrednih proizvoda, preradu stočarskih proizvoda i preradu ribe (mlinovi, silosi, klanice, hladnjače, šećerane, uljare, sušare), kao i proizvodnju prehrambenih proizvoda za široku potrošnju.

U strukturi narodnog dohotka i prema drugim pokazateljima, poljoprivredno-prerađivačka industrija i pored potencijala za njen razvoj nije značajnije razvijena u Opštini. Što se tiče Srbije, ta industrija učestvuje sa četvrtinom u kreiranju narodnog dohotka, kao i ukupnoj zaposlenosti. Od značajnijih prerađivačkih kapaciteta u opštini Kovačica nalaze se šećerana u Kovačici, silosi u Kovačici, Debeljači, Crepaji, Idvoru i Padini i mlin u Debeljači koji je u sklopu silosa. Kapaciteti navedenih objekata jako su skromni u poređenju sa obimom proizvodnje poljoprivrednih proizvoda u regionu. Dodatno, većina prerađivačkih kapaciteta pripada preduzećima koja su registrovana i čije se sedište nalazi u drugim opštinama, tako da se bilansi njihove proizvodnje, kao i prihodi od poreza ne odnose na opštinu Kovačica, već na Zrenjanin, Pančevo, Novi Sad i opštine gde su ta preduzeća registrovana.

Takođe, u Opštini, kao i u ostalim delovima Vojvodine, nema u dovoljnoj organizovanog otkupa i skladištenja proizvedenih proizvoda, već prodaju i preradu većine proizvoda svoje delatnosti poljoprivrednici najčešće obavljaju samostalno. Samostalnu preradu čini klanje životinja na farmama, proizvodnja kobasica, sira, rakije i sl. Ovakvi proizvodi se prodaju na različite načine: prodaja na zelenim pijacama ili nakupcima; prodaja prijateljima i susedima; prodaja prerađivačkim ili trgovačkim kompanijama. Iako se teško može kvantitativno odrediti, ovakva prerada i prodaja poljoprivrednih proizvoda čini značajan udeo u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji Opštine. Ipak, na ovaj način proizvedeni proizvodi nemaju standardan kvalitet, cena otkupa je relativno niska, a i po svom kvalitetu proizvodi ne odgovaraju standardima koji važe u Evropskoj uniji, tako da nije omogućen njihov izvoz na ovo tržište.

Razlog za ovakvo stanje jeste nedostatak predstavničkih organizacija privatnog sektora koje bi zastupale interese pojedinih grupacija – poljoprivrednih proizvođača, prerađivača, izvoznika i davalaca usluga podrške. Iako uloga Opštine nije da stvori ovakve organizacije, ona bi trebalo da podrži njihov razvoj. Opština bi trebalo da podrži i ohrabri formiranje u privatnom sektoru zastupničkih organizacija poljoprivrednika, prerađivača i davalaca usluga. Primetno je kod voća i povrća da tržište veleprodaje jedva postoji, ako i postoji, ona funkcioniše „na zadnjem delu kamiona“. Ne postoji stalno tržište gde se neprekidno može naći širok niz proizvoda za trgovce u maloprodaji ili ugostitelje i gde bi poljoprivredni proizvođači mogli da prodaju svoje proizvode na komisionoj osnovi. Postojeća prodajna mesta ne funkcionišu ni približno po standardima modernih veletrgovina i više su u funkciji služenja prekupcima nego proizvođačima.

U EU, takvim veleprodajnim tržištima upravljaju opštine, mada je zastupljeno i privatno vlasništvo. U oba slučaja, veletrgovac uzima u zakup prostor za smeštaj svoje robe i prodaju. Lokalne vlasti obezbeđuju sredstva i objekte (obore, mesta za izlaganje i aukciju) dok same funkcije marketinga, oglašavanje, administracija, aukcije i finansije, preduzimaju privatne kompanije. S obzirom na veliki broj malih gazdinstava i verovatnoću da će njihov broj i dalje biti znatan i kroz deset godina, potrebno je da se organizuju slična tržišta. Takav put razvoja potrebno je ostvariti u dogovoru sa poljoprivrednim proizvođačima i trgovcima, jer će oni kao korisnici tržišta određivati njegov uspeh ili neuspeh.

Ovako definisan prioritet ne odnosi se samo na opštinu Kovačica, već je deo šire strategije Republike Srbije, kojom su podržani projekti koji se odnose na razvoj prerađivačkih kapaciteta poljoprivrednih proizvoda, uvođenja sistema sertifikacije i registracije koje povećavaju vrednost proizvoda (HACCP, EUROGAP, organska sertifikacija,

Košer i sl). Ovo treba imati u vidu kada se bude postavljalo pitanje finansiranja ovih projekata. Interes za njihov razvoj ima ne samo Opština, već i Republika Srbija, tako da je izvore sredstava moguće očekivati i od nadležnog ministarstva, raznih fondova i sl.

Drugi prioritet u oblasti poljoprivrede odnosi se na edukaciju poljoprivrednih proizvođača. Tendencija ka uspostavljanju tržišne ekonomije će imati snažne posledice na odnose između poljoprivrednog proizvođača i države. Uspostavljanje tržišne ekonomije odraziće se na privatnika-poljoprivrednog proizvođača ili trgovca na taj način što će on imati više slobode, a pravila koja mora da poštuje biće jasnija, objektivnija i primenljiva na sve. S druge strane, on neće više moći da se oslanja na državu u tom smislu da očekuje da mu se kaže šta da proizvodi ili da mu država kupuje sve što proizvede.

Poljoprivredni proizvođač postaje preduzetnik, i njegov profit ili gubitak će zavisiti od kvaliteta njegovih sopstvenih odluka. Za mnoge proizvođače, ova promena je velika. Zbog nje mnogi poljoprivrednici imaju i imaju osećaj nesigurnosti i zastrašujuće perspektive. Međutim, tokom proteklih godina proizvođači u mnogim zemljama širom sveta prošli su kroz ovakav proces promena i suočili se sa sličnim strahovima, ali posle toga su se našli u uslovima u kojima je poljoprivreda efikasnija, produktivnija i profitabilnija nego što je to ikad bila. Ovi prioritetni ciljevi se rešavaju putem mera razvoja i to sledećih:

Mere razvoja poljoprivrede

Razvojni cilj: Poljoprivreda	
Br.	Mere:
1	Edukacija poljoprivrednika putem predavača o aktuelnim poljoprivrednim pitanjima, o kontrolisanom korišćenju hemijskih preparata u poljoprivredi, o mogućnostima korišćenja žetvinih ostataka(ambalaža, briketi...)
2	Otvoravanje centra za podršku poljoprivrednicima
3	Uređenje atarskih puteva – sanacija oštećenja i ravnanje i uređenje otresišta – prilaznih puteva sa poljskih na asfaltne
4	Komasacija
5	Zaštita useva (od požara, grada, vetra i ostalih elementarnih nepogoda...) i uređenje vetrozaštitnih pojaseva uz puteve
6	Donošenje Strategija poljoprivrede
7	Podsticanje udruživanja poljoprivrednika radi racionalnije proizvodnje i efikasnijeg plasmana (klasteri, udruženja.. ili zadruge)
8	Podsticanje ulaganja u preradu i skladištenje poljoprivrednih proizvoda

4.3.2 Razvoj turizma

Turizam je veoma bitna komparativna prednost svake lokalne zajednice koja poseduje preduslove za njegov razvoj. Preduslovi, odnosno potencijali opštine Kovačica za razvoj turizma iskazani su u analizi stanja i nalaze se u prirodnim i kulturno-umetničkim potencijalima. Uloga turizma u privrednom razvoju lokalne zajednice ogleda se u ekonomskoj valorizaciji brojnih resursa, generatorskoj i integrativnoj funkciji u odnosu na druge delatnosti, deviznom prilivu, socijalnim i demografskim efektima, zaposlenosti i dr. Naime, multiplikativni efekti od turizma ogledaju se u podsticanju razvoja komplementarnih sektora, pre svega poljoprivrede, trgovine, saobraćaja, komunalnih i zanatskih usluga. U neprivrednim delatnostima turizam je snažni generator razvoja zdravstva, kulture i sporta. Zahvaljujući turizmu, ove delatnosti mogu znatno proširiti materijalnu bazu, kao i strukturu sadržaja i usluga koje, pored turista može koristiti i lokalno stanovništvo.

Iz analize postojećeg stanja u sektoru turizma Opštine, uočavaju se dalji neophodni koraci u unapređenju postojeće ponude. Pored postojećeg stanja za koje je neophodno strateško preispitivanje i unapređenje,

potrebno je i definisati nove smernice i konkretna rešenja u okviru prioriteta. Potrebno je da sve akcije imaju oslonac u čvrsto utvrđenim osnovnim prioritetima razvoja turizma, koji se odnose na:

Centralizacija aktivnosti – strateških, informativnih i promotivnih i objedinjavanje ponude; Izrada modela organizacije na relaciji Lokalna uprava – TOOK – mesne zajednice – menadžment javnih i privatnih turističkih lokaliteta i smeštajno-ugostiteljskih objekata.

Izrada strategije razvoja turizma opštine Kovačica sa osnovnom svrhom da se analizira i segmentira tržište i identifikuje ciljno tržište, odnosno njegove karakteristike, kako bi se turistički proizvodi dizajnirali prema identifikovanim potrebama;

Preispitivanje postojećih i razvoj novih turističkih proizvoda prema izabranom ciljnom tržištu, a na osnovu potencijala koje poseduje Opština;

Izrada marketing strategije čiji će cilj biti unapređenje imidža opštine Kovačica kao turističke destinacije i adekvatno pozicioniranje na turističkoj mapi Srbije i Vojvodine;

Obezbeđivanje kritične mase znanja kroz konstantno usavršavanje postojećih i angažovanje novog stalnog, kao i konsultantskog osoblja;

Obezbeđenje dovoljnog broja programa obuke i usavršavanje postojećeg turističkog osoblja, kao i promocije turističke svesti među meštanima.

Ispunjavanjem prethodno navedenih prioriteta stvoriće se neophodni uslovi da se razvoju turizma priđe strateški usmerenim delovanjem nasuprot stihijskom i da se u radu poštuje sled događaja sa naredne šeme, kao i da se obuhvate svi relevantni činioци. Preduslov realizacije ovih aktivnosti je podrška i volja na nivou lokalne zajednice da se naponi i sredstva usmere ka razvoju turizma i već pomenuti prioritet delegiranja ovlašćenja telu koje će koordinirati razvojem, kreirati strateške pravce i usmeravati akcije.

Kulturni i etno turizam

Najvrednije kulturno-umetničko blago Kovačice predstavljaju slike i slikari naivnog slikarstva, poznati u svetskim razmerama. U cilju razvoja turizma potrebno je kreirati ponudu interesantnu turistima i maksimalno je komercijalizovati. Galerijsku ponudu bi trebalo objediniti na jednom mestu barem informativno, ako ne i organizaciono. Galerija naivne umetnosti u Kovačici trebalo bi da bude nosilac celokupne galerijske ponude na području opštine Kovačica.

Na osnovu urađene analize stanja i uočenih nedostataka u ponudi kulturnog i etno turizma, potrebno je preduzeti određene aktivnosti na prevazilaženju postojećih problema. Stoga je neophodno da se muzej Mihajla Pupina renovira i redovno održava. Pored toga, potrebno je upotpuniti postojeći sadržaj povećanjem broja izloženih eksponata, uvođenjem projekcija filmova o Mihajlu Pupinu, organizacijom naučnih skupova, seminara, stručnih predavanja, organizovanjem škola za talentovanu decu iz oblasti matematike, kao i drugim zanimljivim sadržajima koji bi unapredili turističku ponudu.

Udruženja žena mogla bi biti dobar osnov za razvoj etno turizma ukoliko bi se turistima ponudilo učešće u izradi predmeta u smislu oslikavanja suvenira, tkanja, učenja veza, pravljenja kolača, torti i sl. U tom smislu, poznat je primer Bačkog Petrovca koji je na ovaj postao jedna od najznačajnijih destinacija u okviru turističke ponude Vojvodine. Za ovakav vid turizma zainteresovano je udruženje žena u Kovačici, za šta je neophodno obezbediti i adekvatan prostor za rad. Pored toga, neophodno je:

Uspostavljanje partnerstva između TOOK i udruženja žena, kao i zajednički rad zasnovan na komercijalnim i turističkim principim

I pored velikog broja manifestacija, Kovačica nema prepoznatljivu manifestaciju kao turističku atrakciju, koja bi bila prepoznatljiva na nivou Srbije i šire. Trenutno se suprotstavljaju interesi lokalnih zajednica i TOOK u pogledu promena organizacije manifestacija utemeljenih na tradiciji i kulturi meštana.

Prema urađenoj analizi može se reći da su potencijali ribolova i ribarstva u Opštini veliki i da su jezera, reke i ribnjaci u Opštini tradicionalno poznati. Daljim investiranjem i širenjem ponude mogu se ostvariti značajne koristi u oblasti turizma, odnosno kreiranjem ponude koja će zainteresovati veći broj posetilaca. U tom cilju potrebno je:

U oblasti **lovnog turizma** potrebno je prvenstveno povratiti prepoznatljivost u oblasti uzgajanja i lovnog turizma pernate divljači. S tim u vezi trebalo bi podsticajnim merama omogućiti razvoj lovačkih udruženja, izgradnjom uzgajališta pernate divljači i podizanjem odgovarajućih zasada za njihovo prirodno uzgajanje. Ulaganjem i opremanjem lovačkih domova mogu se dobiti značajni kapaciteti za ishranu i smeštaj ne samo turista lovaca i ribolovaca, već turista uopšte, sa odgovarajućom ponudom specijaliteta od divljači. Problem u vezi sa tim predstavlja nestabilnost u upravljačkim strukturama ovih udruženja, odnosno česta previranja u borbi za vlast i pozicije.

Potamišje je značajan turistički potencijal razvoja opštine Kovačica, prvenstveno zbog kvaliteta voda i prirodnog potencijala vegetacije. Za oblast rekreativnog turizma, plivanja, veslanja, sportskog ribolova, a naročito foto-turizma, jer je ovo područje bogato ptičijim i životinjskim svetom, naročito rodama koja osim u ovim područjima imaju gnezdišta i u samim naseljenim mestima Idvor i Uzdin. Ova mesta su izuzetna za kampovanje u prirodi, ali im nedostaje odgovarajuća infrastruktura, kao što je dovođenje kvalitetnog puta, struje i vode. Plavna područja reke Tamiš značajna su mrestilišta za riblji svet. Ulaskom Rumunije u Evropsku uniju i instaliranjem uređaja za prečišćavanje vode u toku kroz Rumuniju, reka Tamiš ima preduslov da u budućnosti bude jedna od najčistijih reka u području dunavskog sliva.

Druga značajna oblast je oblast oko mesta Padina gde postoji prirodna depresija „dolina“, koja sa severoistočne strane prolazi kroz sredinu padine i proteže se ka jugoistočnom delu atara padine ukupne površine oko 200 hektara, s prirodnom autentično stepskom vegetacijom i delimičnom pošumljenošću.

Obogaćivanje ponude i pružanje raznorodnih mogućnosti posetiocima i turistima, omogućiće se izgradnjom trim staze u Kovačici, ucrtavanjem i obeležavanjem biciklističke staze po izgrađenim lokalnim putevima oko Kovačice, izgradnjom kompleksa bazena sa pratećim sadržajima u njima i oko njih, izgradnjom teniskih terena, adaptacijom kuglane, sanacijom fudbalskog terena i pratećih malih terena na SC Slavija Kovačica.

Ruralni turizam je turistički proizvod relativno novijeg datuma i posledica promena u turističkim potrebama. Danas su u Evropi izrazito poznate turističke ruralne marke Francuske (Gites de France), Austrije (Urlaub am Bauernhof) i Italije (Agroturismo). Ruralni turizam je identifikovan u okviru Strategije razvoja turizma RS, kao jedan od proizvoda koji poseduje razvojne potencijale zbog očuvanih tradicionalnih i prirodnih vrednosti. Bogatstvo, očuvanost i atraktivnost prirodnih resursa, veliki broj tradicionalnih poljoprivrednih domaćinstava, postepeni rast životnog standarda domaće populacije, kao i sve veći interes međunarodnog turističkog tržišta za doživljajima ruralnog turizma, prilično su čvrsta podloga za razvoj ruralnog turizma u Kovačici. Potrebno je da se iskoristi šansa da se u okviru ruralnog turizma integriše postojeća ponuda i na taj način zaokruži jedinstven nastup. To znači da će se teško doći do rentabilnog broja turista ukoliko se zadrži na postojećoj usitnjenoj ponudi, koja je pojedinačno usmerena na mala ciljna tržišta. Međutim, ukoliko se postojeća ponuda „upakuje“ u ponudu za ruralnog turista koji je došao da svoje potrebe za odmorom zadovolji u tradicionalnom domaćinstvu i kome se pored toga u ponudi rekreacija, lov i ribolov, poseta galerijama itd, šanse za zadovoljnim turistom se značajno uvećavaju.

Ruralni turizam podrazumeva i uključuje spektar aktivnosti, usluga i dodatnih sadržaja koje organizuje lokalno, pre svega ruralno stanovništvo na porodičnim gazdinstvima u cilju privlačenja turista i stvaranja dodatnog prihoda. Ovaj proizvod nudi turističkoj tražnji najčešće seosku sredinu, reke ili jezera, a gostima prezentuje tradicionalnu gostoljubivost i životne vrednosti lokalnog stanovništva. Na ovaj način on predstavlja

polugu ekonomskog razvoja i podizanja životnog standarda u ruralnim zajednicama na principima održivog razvoja i očuvanja prirodnih resursa.

Opština Kovačica ima sve predispozicije za razvoj ruralnog turizma, jer ispunjava sve neophodne uslove. Ključni elementi ruralnog turizma su naselja manja od 10.000 stanovnika, prirodna okolina, slaba infrastruktura, snažne individualne aktivnosti, mali objekti, posed u privatnoj svojini lokalnog stanovništva, ostali interesi (poljoprivreda), sezonski karakter, personalizovani odnosi s gostima, etika očuvanja/ograničenja rasta, eko i etno okvir.

Ruralni turizam uključuje različite oblike turističke aktivnosti, kao što su: agroturizam, seoska gazdinstva, farme – turisti posmatraju i učestvuju u tradicionalnim poljoprivrednim radovima; aktivnosti u prirodi - rekreacija i odmor (lov, ribolov, jahanje, biciklizam, pešačenje); eko-turizam - turizam koji podržava zaštitu prirodnih resursa, ruralno iskustvo (seoski turizam) - turisti se uključuju u svakodnevni seoski život, kulturni turizam - odnosi se na kulturu, istoriju, arheologiju i ostale karakteristike ruralnog područja; ostali kombinovani oblici turizma posebnih interesa - događaji, festivali, manifestacije, rekreacija na otvorenom, proizvodnja i prodaja lokalnih suvenira i poljoprivrednih proizvoda

Generalno gledano, tipični ruralni turist je osoba srednjih godina, obrazovana i zainteresovana za kulturu, ekologiju, a često i za gastronomiju (posebno vina). Glavni motivi putovanja u ruralno područje su: odmor, „utapanje“ u prirodu i gastronomija, dok su sekundarni motivi aktivnosti na selu i posebni interesi. Ruralni turista će najčešće odvojiti vikend za odmor u ruralnom području, dok su duži ostanci ređi. Ruralni turizam predstavlja obično drugi ili treći odmor. Ovaj turistički proizvod ima sezonski karakter, a vrhunci potražnje su u proleće (mart - maj) i jesen (septembar - oktobar). Cenovno je izrazito elastičan.

Kovačica ima potencijale da zadovolji veći deo potreba ruralnog turista

Potrebno je da TOOK, u okviru definisanja strateških pravaca, navedene aktivnosti uvrsti u turističku ponudu unapređenjem postojećih proizvoda, kao i osmišljavanjem i kreiranjem novih.

Glavni klijenti ruralnog turizma su: porodice sa decom, bračni parovi bez dece (penzioneri), individualci/grupe koje dolaze radi aktivnosti i posebnih interesa (biciklizam, jahanje, lov, ribolov, umetnici, posmatrači prirode).

Mere unapređenja turizma su:

Razvojni cilj: Razvoj turizma	
Br.	Mere:
1	Povezivanje turističke ponude opštine Kovačica u celinu u jedan turistički proizvod i formiranje novih turističkih proizvoda/usluga
2	Centralizacija planiranja manifestacija i koordinacija sa celokupnom turističkom ponudom; Izbor prepoznatljive manifestacije za svaku mesnu zajednicu, Kreiranje vizuelnog identiteta i marketing plana manifestacija
3	Realizacija projekata vezanih za Potamišje
4	Realizacija projekata vezanih za: uređenje Doline u Padini, za ribolovstvo, lovstvo, Rekonstrukcija etno bunara u Padini, Ulaganja u opremanje etno i lovačkih domova po naseljenim mestima, Adaptacija salaša i vinograda, Formiranje škola jahanja u postojećim ergelama
5	Izrada plana razvoja turizma opštine Kovačica
6	Izrada marketing strategije čiji će cilj biti unapređenje imidža opštine Kovačica
7	Formiranje turističko-informativnih centara i suvenirnica
8	Virtuelna prezentacija turističke ponude u svrhu promovisanja turizma opštine Kovačica
9	Odrediti mesta za kamp-naselje i izgraditi prateću infrastrukturu

4.3.3 Zaštita životne sredine

Razvijanje svesti i jačanje potrebe za integrisanjem komponente zaštite životne sredine u svaku aktivnost na lokalnom nivou doveli su do toga da se ekologija i zaštita životne sredine postavi kao razvojni prioritet u strateškom dokumentu i na taj način se ekonomski razvoj utemelji na održivim osnovama.

Opšti ciljevu u oblasti ekologije i zaštite životne sredine postavljeni na nivou lokalne zajednice su:

- Zaštita i unapređenje životne sredine
- Zaštita zdravlja i poboljšanje kvaliteta života stanovništva
- Zaštita izvorišta pitke vode
- Podizanje nivoa javne svesti o značaju navedene zaštite i odgovornosti svakog pojedinca
- Implementacija principa održivog razvoja i dalja integracija brige o životnoj sredini u sektorske politike;
- Unapređenje obrazovanja o zaštiti životne sredine;
- Primena ekonomskih principa i razvoj ekonomskih pristupa u sve planove i ciljeve zaštite životne sredine.

Svoje funkcionisanje u oblasti zaštite životne sredine Opština Kovačica temelji na **osnovnim načelima zaštite životne sredine**, primenjene na nivou lokalne zajednice, opštine i mesnih zajednica:

- Načelo integralnosti – integracija ZŽS u sve sektorske politike
- Načelo prevencije i predostrožnosti – planiranje, smanjenje rizika, potrošnje, opasnosti, povećanje reciklaže...
- Načelo očuvanja prirodnih vrednosti - racionalno korišćenje resursa, obnovljivih i neobnovljivih
- Načelo održivog razvoja – usklađenost ekonomskih interesa
- Načelo odgovornosti zagađivača i njegovog pravnog sledbenika
- Načelo "zagađivač plaća"
- Načelo "korisnik plaća" – korišćenje resursa po adekvatnoj vrednosti
- Načelo supsidijarne odgovornosti – odgovornost lokalne samouprave prema ŽS
- Načelo primene podsticajnih mera – za održivost i protiv zagađenja
- Načelo informisanja i učešća javnosti
- Načelo zaštite prava na zdravu životnu sredinu i pristupa pravosuđu

Opština Kovačica je od svih segmenata koji predstavljaju ili imaju uticaja na životnu sredinu, ugroženu pre svega ljudskim delovanjem, označila strateške segmente koje je odabrala kao prioritete u njihovoj zaštiti tj. njihovom upravljanju, a to su:

Zaštita voda - Vode se mogu koristiti i opterećivati, a otpadne vode ispuštati u vode uz primenu odgovarajućeg tretmana, na način i do nivoa koji ne predstavlja opasnost za prirodne procese ili za obnovu kvaliteta i količine vode i koji ne umanjuje mogućnost njihovog višenamenskog korišćenja. Zaštita i korišćenje voda ostvaruje se u okviru integralnog upravljanja vodama sprovođenjem mera za očuvanje površinskih i podzemnih voda i njihovih rezervi, kvaliteta i količina, kao i zaštitom korita, obalnih područja i slivova, u skladu sa posebnim zakonom. Mere zaštite voda obezbeđuju sprečavanje ili ograničavanje unošenja u vode opasnih, otpadnih i drugih štetnih materija, praćenje i ispitivanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda, kao i kvaliteta otpadnih voda i njihovo prečišćavanje.

Kontrolisanje i sprečavanje zagađivača – Podrazumeva kontrolisanje i sprečavanje unošenja zagađujućih materija ili energije u životnu sredinu, izazvano ljudskom delatnošću ili prirodnim procesima koje ima ili može imati štetne posledice na kvalitet životne sredine i zdravlje ljudi;

Kontrola i unapređenje kvaliteta zemljišta - Zaštita, korišćenje i uređenje tla i poljoprivrednog zemljišta i dobara od opšteg interesa obuhvata očuvanje produktivnosti, strukture, slojeva, formacija stena i minerala, kao i njihovih prirodnih i prelaznih oblika i procesa. Na površini ili ispod površine zemljišta mogu se vršiti aktivnosti i odlagati materije koje ne zagađuju ili oštećuju zemljište. U toku realizacije projekata, kao i pre njegovog izvođenja (izgradnje, eksploatacije mineralnih sirovina, i dr), obezbeđuje se zaštita tla i zemljišta.

Očuvanje biodiverziteta. - Biodiverzitet i biološki resursi štite se i koriste na način koji omogućava njihov opstanak, raznovrsnost, obnavljanje i unapređivanje u slučaju narušenosti. Zaštita biodiverziteta, korišćenje bioloških resursa, genetički modifikovanih organizama i biotehnologije vrši se na osnovu ovog zakona i posebnog zakona, kao i obaveza preuzetih međunarodnim ugovorima.

Zaštita i korišćenje flore i faune - Radi zaštite biodiverziteta i bioloških resursa, odnosno autohtonih biljnih i životinjskih vrsta i njihovo rasprostiranje, zabranjeno je uznemiravati, zlostavljati, ozleđivati i uništavati divlju faunu i razarati njena staništa. Zabranjeno je uništavati, kidati ili na drugi način pustošiti divlju floru, odnosno uništavati i razarati njena staništa. Određene vrste divlje flore i faune, njihovi razvojni oblici i delovi mogu se sakupljati i stavljati u promet na način i pod uslovima utvrđenim u dozvoli koju izdaje Ministarstvo, po prethodno pribavljenom mišljenju organizacije nadležne za zaštitu prirode.

Takođe, procena uticaja planova, programa i projekata na životnu sredinu je nezobilazna oblast dolovanja na nivou Opštine.

Upravljanje otpadom – Cilj upravljanja otpadom je da se sprovodi po propisanim uslovima i merama postupanja sa otpadom u okviru sistema sakupljanja, transporta, tretmana i odlaganja otpada, uključujući i nadzor nad tim aktivnostima i brigu o postrojenjima za upravljanje otpadom posle njihovog zatvaranja.

Oblast sa najviše uticaja na sve aspekte životne sredine, a na koju se u predmetnom strateškom vremenskom period može značajno uticati, je generisanje i odlaganje otpada, i preme tome upravljanje njime. Savremeni način života, sa visokom količinom generisanog otpada, nameće potrebu organizovanog upravljanja otpadom u cilju održivosti eko sistema.

Trenutno stanje u Opštini Kovačica po pitanju otpada je sledeće: Odvoz smeća se vrši organizovano u svim mestima preko uspostavljenog partnerstva lokalne zajednice i privatnog sektora. Lokalne deponije su sanirane, kao prelazna deponija ostala je deponija u blizini naseljenog mesta Samoš

Ciljevi integralnog upravljanja otpadom u najvećoj meri su:

- smanjivanje generisane količine otpada;
- smanjivanje količina otpada odloženog na deponije primenom primarnog izdvajanja korisnog otpada;
- smanjivanje udela biodegradabilnog otpada u deponovanom komunalnom otpadu;
- smanjivanje negativnog uticaja deponovanog otpada na životnu sredinu i ljudsko zdravlje;
- upravljanje generisanim otpadom po principu održivog razvoja;
- iskorišćavanje otpada za proizvodnju energije.

Savremeni pristup upravljanja čvrstim komunalnim otpadom mora da tretira otpad od njegovog nastanka do konačnog zbrinjavanja, sa osnovnim ciljem uspostavljanjem celovitog sistema upravljanje otpadom u skladu sa Nacionalnom strategijom i postojećim evropskim zahtevima i standardima.

Globalni koraci projektovanja i primeni integralnog pristupa su:

- Primarno odvajanje na izvoru plastike, stakla, papira i kartona. Ostale količine generisanog komunalnog otpada se odnose iz svih domaćinstava u zavisnosti od udaljenosti naseljenog mesta od regionalne deponije odvoze na regionalnu deponiju ili na transfer stanicu.
- Obezbeđenje dovoljnog broja potrebnih posuda za smeće i transportnih vozila tako da se obezbeđuje efikasno i održivo prikupljanje i transport ukupne količine čvrstog komunalnog otpada generisanog u domaćinstvima, javnim institucijama, preduzećima i drugim generatorima čvrstog komunalnog otpada u regionu.
- Projektovati i formirati transfer stanicu tako da obezbeđuju privremeno skladištenje otpada generisanog u planom određenim naseljenim mestima
- Zatim se otpad sa transfer stanicu, sabijen na veću gustinu, prevozi na regionalnu deponiju.

Centralizacija putem regionalne deponije - Nacionalnom strategijom je predviđeno da opština Kovačica svoj otpad odlaže na buduću regionalnu deponiju koju će koristiti zajedno sa opštinama Zrenjanin, Sečanj, Žitište, Titel i Opovo. Sav otpad koji se doveze na lokaciju regionalne deponije bilo direktno iz domaćinstava bilo sa transfer

stanica prvo prolazi kroz postrojenje za tretman otpada. Na ovom postrojenju otpad bi bio podložen mehaničkim i biološkim tretmanom u zavisnosti od kompozicije otpada koji se tretira. Nakon sekundarne separacije otpada zbog izdvajanja korisnih reciklabila kao što su plastika, metali, staklo i papir oni se mogu prodavati na tržištu kao sekundarne sirovine. Ostatak otpada koji je u najvećoj meri biodegradabilan otpad biva podložen biološkim tretmanom kako bi se dobili vredni produkti kao što su biogas i kompost koji imaju svoju tržišnu vrednost. Druga mogućnost tretiranja komunalnog otpada je njegovo spaljivanje i proizvodnja električne energije ili vodene pare koji se dalje mogu plasirati na tržište.

Razvoj partnerstva za privrednim subjektima i privatnim sektorom kroz razvoj sistema ekonomski održivih komponentin integralnog sistema upravljanja otpadom.

Mere za sprovođenje zaštite životne sredine

Razvojni cilj: Zaštita životne sredine	
Br.	Mere:
1	Uređenje postojećih i Formiranje novih zelenih površina
2	Projekti pošumljavanja, revitalizacije i održavanja šumskih površina
3	Održavanje i očuvanje biodiverziteta na lokalitetima sa retkim vrstama flore i faune
4	Projekti istraživanja i korišćenja obnovljivih izvora energije na teritoriji Opštine
5	Edukacija u cilju razvijanja svesti o očuvanju životne sredine, o obnovljivim izvorima energije
6	Mere eko-sanacije zagađenih stajaćih i tekućih voda, zemljišta i vazduha
7	Izrada lokalnog ekološkog akcionog plana
8	Izrada planske dokumentacija i elaborata za: Plan za upravljanje otpadom, za pošumljavanje, o zaštićenim područjima, projektno tehničke dokumentacije za ozelenjivanje i uređenje parkova, suzbijanje ambrozije,
9	Nabavka i postavljanje kanti za otpatke na teritoriji opštine, edukacija stanovništva o selekciji otpada
10	Unapređenje delovanja u vanrednim situacijama: izrada plana, opremanje za delovanje zaštite

V Institucionalna i finansijska podrška ulaganjima u privredu

Institucionalni okvir sprovođenja regionalne politike čini mreža institucija na nacionalnom, pokrajinskom i lokalnom nivou koje u realizaciji aktivnosti zasnovanoj na partnerskom pristupu doprinose uravnoteženom regionalnom razvoju zemlje. Proces izrade i kasnije sama implementacija Strategije uvažavaju aktivnosti svih aktera koji se bave regionalnom politikom nastojeći da u zavisnosti od potreba i definisanih prioriteta maksimalno iskoriste kapacitete svih institucija imajući u vidu specifične segmente njihovog delovanja.

Svakako, vodeću ulogu u kreiranju i upravljanju regionalnom politikom čini **Vlada Republike Srbije** koja svoje aktivnosti na ovom planu realizuje primarno uz pomoć resornih ministarstava - Ministarstva privrede, kabineta Ministra bez portfelja zaduženog za regionalni razvoj i drugih resornih Ministarstava, a prema Zakonu o regionalnom razvoju primarno Ministarstava nadležnih za poslove finansija i prostornog planiranja. Bitnu ulogu u realizaciji ciljeva koji proističu iz strateških dokumenata imaju i Razvojna Agencije Srbije i Fond za razvoj Republike Srbije kao institucije koje za svoj rad direktno odgovaraju Vladi Republike Srbije.

Imajući u vidu da je obuhvat Strategije oblast Južnog Banata, kao dela AP Vojvodina, okvir izrade i implementacije Strategije uzima u obzir i sve relevantne institucije pokrajinskog i lokalnog nivoa vlasti - Razvojni fond AP Vojvodina, Garancijski fond AP Vojvodine, Fond „Evropski poslovi“ AP Vojvodine, Pokrajinski sekretarijat za regionalni razvoj, međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu, te regionalne razvojne agencije koje deluju na području Vojvodine, prevashodno Regionalna razvojna agencija Južni Banat i 8 opština koje čine južnobanatski okrug.

Ministarstvo privrede je u skladu sa Zakonom o Ministarstvima u najširem smislu zaduženo za poslove koji se odnose na podsticanje razvoja i strukturno prilagođavanje privrede, te utvrđivanje strategije i politike privrednog razvoja. Ministarstvo privrede u svojoj ingerenciji ima praktično sve segmente politike regionalnog razvoja koji uključuju regionalni razvoj; analizu raspoloživih resursa i potencijala za regionalni i nacionalni razvoj; metodologiju za merenje stepena razvijenosti lokalnih samouprava i regiona; usmeravanje aktivnosti koje podstiču regionalni razvoj; podsticanje ravnomernijeg regionalnog razvoja i smanjenje regionalnih razlika; unapređenje privrednog ambijenta na regionalnom nivou; pružanje pomoći jedinicama lokalne samouprave u implementaciji projekata lokalnog ekonomskog razvoja; planiranje, programiranje i predlaganje razvojnih projekata iz oblasti regionalnog razvoja i projekata od interesa za Republiku Srbiju; podsticanje saradnje jedinica lokalne samouprave, nevladinog sektora, privrednih subjekata i državnih organa; međuprojektnu koordinaciju; merenje efekata i ocenu uspešnosti projekata (Zakon o Ministarstvima, "Sl. glasnik RS", br. 44/2014, 14/2015, 54/2015, 96/2015 - dr. zakon i 62/2017).

Kabinet Ministra bez portfelja zaduženog za regionalni razvoj zadužen je za pojedine segmente politike regionalnog razvoja. Grupa za regionalni razvoj u kabinetu Ministra bavi se sprovođenjem mera uravnoteženog regionalnog razvoja kroz ekonomsko-finansijske podsticaje za osnivaNje novih zadruga i investicione projekte postojećih zadruga.

Razvojna agencija Srbije (RAS) osnovana je početkom 2016. godine na osnovu Zakona o ulaganjima. Osnovna delatnost RAS je podrška preduzećima i preduzetnicima u cilju podsticanja privrednog razvoja i unapređenja izvoza i direktnih ulaganja. Ravnomerni regionalni razvoj i podrška kapacitetima lokalnih samouprava je u posebnom fokusu RAS koji svoje aktivnosti realizuje u saradnji sa 16 regionalnih razvojnih agencija u okviru svoje mreže.

Fond za razvoj Republike Srbije u okviru jednog od 5 ciljeva obavljanja svojih aktivnosti ima podsticanje ravnomernog regionalnog razvoja, uključujući i razvoj nedovoljno razvijenih područja. Ovaj cilj Fond ostvaruje putem odobravanja kredita, izdavanja garancija, kupovinu hartija od vrednosti sticanje akcija i udela na osnovu pravnih poslova uključujući i konverziju potraživanja i na druge načine.

Uz institucije nacionalnog nivoa, pitanjima regionalne politike u AP Vojvodina bave se i pokrajinske i lokalne institucije u relativno dobro razvijenoj insitucionalnoj mreži - Razvojni fond AP Vojvodina, Garancijski fond AP Vojvodine, Fond „Evropski poslovi“ AP Vojvodine, Pokrajinski sekretarijat za regionalni razvoj, međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu, regionalne razvojne agencije koje deluju u pokrajini kao i lokalne samouprave.

Razvojna agencija Vojvodine ima misiju da obezbedi društveni razvoj kroz finansiranje društveno opravdanih razvojnih projekata na teritoriji Vojvodine pod povoljnijim uslovima od tržišnih. Svoju misiju ostvaruje kroz realizaciju sledećih ciljeva:

- Razvoj privrede;
- Razvoj poljoprivrede;
- Podsticanje osnivanja malih i srednjih preduzeća i razvoj preduzetništva;
- Podsticanje socijalnog preduzetništva;
- Podsticanje zapošljavanja;

- Podsticanje izvoza;
- Podsticanje ravnomernog regionalnog razvoja;

Garancijski fond AP Vojvodine ima zadatak da privrednim subjektima koji posluju na teritoriji AP Vojvodina omogući lakši pristup finansijskom tržištu i povoljnije uslove kreditiranja. On to čini kroz izdavanje garancija bankama kao obezbeđenje vraćanja kredita čime utiče na povećanje konkurentnosti privrednih subjekata i posredno na uravnoteženi regionalni razvoj i porast zaposlenosti.

Fond „Evropski poslovi“ AP Vojvodine osnovan je kao pravni sledbenik Kancelarije za evropske poslove Izvršnog Veća AP Vojvodine. Osnovni zadatak fonda je da praćenjem evropskih integracionih procesa i jačanjem institucionalnih kapaciteta AP Vojvodina utiče na ostvarivanje koristi za region kroz intenzivniju privrednu, kulturnu, naučnu i druge vidove saradnje sa evropskim regijama i institucijama. Fond u saradnji sa institucijama iz zemlje i okruženja kao projektni partner učestvuje u pripremi i realizaciji IPA projekata prekogranične saradnje i drugim evropskim projektima usmerenim na jačanje privrednog razvoja. Strateški prioriteti Fonda uključuju:

- Kreiranje zajedničkih projekata sa regionalnim i drugim evropskim partnerima, po pitanju korišćenja pretpripravnih fondova EU
- Saradnja sa ključnim evropskim i međunarodnim institucijama;
- Promovisanje evropskih vrednosti.

Pokrajinski sekretarijat za regionalni razvoj, međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu u organizacionom smislu obuhvata 3 sektora od kojih svaki u svom domenu utiče na regionalni razvoj. U okviru Sektora za regionalni razvoj i projekte obavljaju se aktivnosti iz segmenta međuregionalne saradnje i odnose AP Vojvodina sa drugim regijama, međunarodnim organizacijama i institucijama. Strateška dokumenta regionalnog razvoja, uravnoteženi regionalni razvoj, osnivanje i koordinacija aktivnosti regionalnih razvojnih agencija, kao i promocija i koordinacija saradnje sa institucijama Evropske Unije u domenu su Sektora za međuregionalnu saradnju i evropske integracije. Na kraju, odnosi koji uređuju probleme funkcionisanja lokalnih samouprava spadaju u delokrug Sektora za lokalnu samoupravu i pravna pitanja.

U Srbiji trenutno deluje 16 regionalnih razvojnih agencija akreditovanih u skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju. Aktivnosti regionalnih razvojnih agencija definisani su zakonom i uključuju:

1. pripremu i sprovođenje razvojnih dokumenata i praćenje njihove realizacije na nivou regiona i jedinica
2. saradnju sa autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave u pripremi i primeni lokalnih razvojnih planova;
3. zastupanje interesa regiona u odnosima sa Nacionalnom agencijom i regionalnom agencijom i u okviru svoje nadležnosti učestvuje u realizaciji usvojenih razvojnih dokumenata;
4. pripremu i sprovođenje programa stručnog usavršavanja za potrebe razvoja privrednih društava i preduzetništva, razvoja infrastrukture i razvoja institucija i organizacija i za unapređenje kapaciteta jedinica lokalnih samouprava;
5. praćenje i sprovođenje mera i realizacija razvojnih projekata;
6. međunarodnu, prekograničnu i međuopštinsku saradnju;
7. vođenje informacionog sistema od značaja za region i oblast;
8. drugi poslovi u skladu sa osnivačkim aktom.

Na prostoru AP Vojvodina trenutno je aktivno 5 agencija – Regionalna razvojna agencija Južni Banat, Regionalni Centar za društveno-ekonomski razvoj „Banat“, Regionalna razvojna agencija Panonreg, Regionalna razvojna Agencija Bačka i Regionalna razvojna agencija Srem. Za potrebe implementacije Strategije od najvećeg

značaja su dve agencije koje deluju na samom području Banata - Regionalni Centar za društveno ekonomski razvoj „Banat“ i prevashodno Regionalna razvojna agencija Južni Banat.

Regionalni centar za društveno-ekonomski razvoj Banat osnovan je 2006. kao naslednik Regionalnog centra za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva – Banat d.o.o i akreditovan je od strane RAS 2011. godine. Predstavlja primer saradnje 11 institucija javnog, privatnog i nevladinog sektora koje svojim partnerstvom deluju u pravcu podsticanja regionalnog razvoja i implementacije planova regionalne politike. Regionalni centar se sastoji od 3 sektora – sektora za razvoj privrede, sektora za regionalni razvoj i projekte i sektora za finansije i IT koji kroz realizuju pojedinačnih projektnih aktivnosti utiče na razvoj sektora mikro, malih i srednjih preduzeća u regionu, pomaže koordinaciju aktivnosti od značaja za region i obezbeđuje logističko-tehničku podršku lokalnim akterima.

Regionalna razvojna agencija „Južni Banat“ osnovana je početkom 2017. godine kao društvo sa ograničenom odgovornošću sa sedištem u Pančevu. Uz 8 opština južnobanatskog okruga osnivači agencije su i dva privatna preduzeća - Građevinsko preduzeće „FINET-INŽENJERING“ DOO, Pančevo i „HAJTIM“ društvo sa ograničenom odgovornošću za usluge, Vršac. Strateška orijentacija agencije uključuje pripremu razvojnih projekata, pripremu i realizaciju infrastrukturnih projekata i ostvarivanje međunarodne, prekogranične i međuopštinske saradnje za područje Južnog Banata.

